

Hansen, Poul Hansen (Grenå), Thomas Have, Horn, Hougaard, Erhard Jakobsen, Frode Jakobsen, Erik A. Jensen, Jørgen Jensen, Kai Jensen, Lund Jensen, Thisted Knudsen, Kolbjørn, Ole Bjørn Kraft, Axel Kristensen, Peter Kristensen (Ålborg), Aksel Larsen, Anker Lau, Juul Madsen, Niels Matthiasen, Kai Moltke, Poul Møller, Harald Nielsen, Johan Nielsen, Peter Nielsen, Ninn-Hansen, A. C. Normann, Helga Pedersen, Orla Pedersen, Johan Poulsen, Vestergaard Poulsen, Reedtz-Thott, Hans Schmidt, Sinnbeck, Skræppenborg-Nielsen, Søgaard, Adolph Sørensen, Erna Sørensen, Robert Sørensen, Thestrup, Knud Thomsen, Poul Thomsen, Ib Thyregod, Weikop, Birthe Wetlesen, Wingsøe og Vivike.

Ændringsforslag nr. 2

forkastedes med 64 stemmer mod 49; 1 medlem tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

§ 1 i den ændrede affattelse, ændringsforslagene nr. 3, 4, 5 og 6, § 2, således ændret, § 3, ændringsforslag nr. 7, § 4, således ændret, § 5, ændringsforslag nr. 8, § 6, således ændret, og § 7 vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om erhvervelse af landbrugsejendomme.

(Lovforslaget (nr. 77) findes i tillæg A. sp. 557, fremsættelsen i tidenden sp. 2223).

Formanden: Sammen med denne sag foretages de under punkterne 6-8 på dagsordenen opførte sager, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om landbrugsejendomme.

(Lovforslaget (nr. 78) findes i tillæg A. sp. 575, fremsættelsen i tidenden sp. 2223).

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om oprettelse og supplerung af mindre landbrug m. m. — statshusmandsloven —.

(Lovforslaget (nr. 79) findes i tillæg A. sp. 579, fremsættelsen i tidenden sp. 2223).

Første behandling af forslag til lov om kommuners forkøbsret til fast ejendom samt støtte til kommuners jordkøb.

(Lovforslaget (nr. 76) findes i tillæg A. sp. 629, fremsættelsen i tidenden sp. 2235).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Teichert: De lovforslag, der er til behandling i dag, er præget af de usikre forhold, vi arbejder under i øjeblikket. Ekstraordinære forhold kræver ekstraordinære foranstaltninger, og jeg takker den højtærede statsminister og den højtærede landbrugsminister for den omfattende redegørelse, vi har fået for det meget store lovkompleks. Der kan ikke være udelt tilfredshed med alle de foreslåede ændringer, men vil vi fremover sikre os imod ubehagelige overraskelser, må vi tage det mindre behagelige med de fremskridt, der ligger i andre af lovforslagene.

Sønderjylland og sønderjyske forhold er adskillige gange nævnt i forbindelse med de foreliggende lovforslag, og vi, der kender grænsens sang og har oplevet alle de forskellige strømninger og tildragelser i grænselandet, må være de første til at erkende nødvendigheden af en fælles indsats. Tidspunktet er inde nu til at forberede lovgivningen, selv om vor indtræden i de seks er udskudt på ubestemt tid.

Der er ikke grund til at gøre ret mange bemærkninger til forslag til lov om erhvervelse af landbrugsejendomme. Der er fortsat mulighed for at erhverve 2 landbrugsejendomme, hvoraf den ene skal bebos af ejeren. Det er et meget rimeligt krav, som her stilles, og der kan ikke være tvivl om, at denne bestemmelse vil hindre handler i spekulationsøjemed. Ingen praktisk landmand kan med vægt være imod denne bestemmelse, og talen om stavnsbånd og andre tilbageskridt må holde op, da ingen ønsker at nægte nogen at sælge sin ejen-

[Teichert.]

dom, hvis han på denne måde kan forbedre sine muligheder.

Inden for socialdemokratiet er vi meget tilfreds med forslaget om den industrielle udnyttelse af landbrugsarealer. Det betyder større offentlig kontrol med selskabers og institutioners erhvervelse af landbrugsejendomme, end der hidtil har været mulighed for, da disse uhindret kunne erhverve ejendomme til visse i loven nærmere angivne formål. Ingen kan være interesseret i, at fabrikanter og andre erhvervsdrivende får større arealer til rådighed, end en hensigtsmæssig udnyttelse betinger. Det er helt rigtigt og forsvarligt, at landbrugsministeriet får mulighed for at vurdere behovet for virksomheden.

Jeg påskønner den højtærede landbrugsministers udtalelse om, at han også fremover ønsker at gøre brug af den sagkundskab, de landbrugskyndige medlemmer af statens jordlovsudvalg er i besiddelse af; der har også længe nok været tale om landbrugsnavn eller jordbrugsnavn som noget, der skulle være bedre end det apparat, vi har i forvejen, og som man ikke har i de lande, hvorfra man har hentet ideen om disse nye navn.

Forslaget til lov om ændringer i lov om landbrugsejendomme er vel nok det af forslagene, der vil blive stærkest kommenteret i vide kredse af landbruget på grund af det hensyn, der vises kapitalstærke landbrugere, der har erhvervet sig eller ønsker at komme i besiddelse af flere landejendomme og drive dem sammen; begrundelsen for lovforslaget er den derved skabte større mulighed for udnyttelse af mekaniseringen og dermed en bedre rentabilitet.

Når man ikke kan komme uden om dette lovforslag, er der efter min mening dog det gode ved det, at det stærkt understreges, at det er en midlertidig foranstaltning for foreløbig 8 år, og at ejendommenes bygninger skal vedligeholdes og være bekvemt beliggende for samdriften. Efter forløbet af de 8 år ønsker landbrugsministeren bemyndigelse til at afgøre, om samdriftsforholdet kan fortsættes. Dette er en fornuftig formulering, fordi ingen i dag kan vide, hvilken driftsform der er den helt rigtige. Et andet gode er, at man ved dette lovforslag får

de frie jorder, der nu er vurderet sammen til ejendoms- og grundværdi, men ikke omfattes af landbrugspligten, inddraget under landbrugsforpligtelsen, således at man ikke uden videre frit kan disponere efter for-godtbefindende. Der foreligger adskillige eksempler på, at unge mennesker, der køber en landbrugsejendom, stilles over for den kendsgerning, at sælgeren beholder de frie jorder for sin egen mund uden nævneværdigt nedslag i prisen. Derfor kan mit parti også tiltræde dette lovforslag.

Der ligger store muligheder i forslaget til lov om ændringer i lov om oprettelse og supplerings af mindre landbrug m. m. — stats-husmandsloven —. Når samfundet skal have gavn af den tilsigtede virkning af de forskellige fremsatte lovforslag, er det nødvendigt med den foreslåede udvidelse af statens jordlovsudvalg med repræsentanter for ministeriet for kulturelle anliggender, for handelsministeriet og for matrikeldirektoratet. Det er fornødent at have den snævre kontakt, når afgørelser skal træffes på de forskellige områder.

Den væsentligste ændring ligger i forslaget om, at staten har forkøbsret til en fast ejendom, når det skønnes af betydning for det offentlige at råde over ejendommen til forskellige formål. Disse formål er så vidtspændende og så nødvendige, at jeg ikke kan tænke mig, at nogen landmand eller andre vil modsætte sig denne ordning, når der tages hensyn til de dispensationsmuligheder og undtagelsesbestemmelser, der ligger i lovforslaget, hvorved de hidtil gældende regler for familieoverdragelse slet ikke berøres. Og forkøbsretten kan ikke betragtes som nogen gene for sælgeren, da der skal foreligge en reel handel, som staten kan gå ind i. Jeg er helt enig med den højtærede landbrugsminister i den bestemmelse, der siger, at vilkår i dokumenter vedrørende erhvervelse af fast ejendom, som har til hensigt at søge statens forkøbsret omgået, kan tilside-sættes, når forkøbsretten gøres gældende. I adskillige tilfælde har vi i statens jordlovsudvalg af netop denne grund måttet give afkald på forkøbsretten.

Det er også en fordel, at fristen for afgørelsen af, hvorvidt staten træder ind i handelen, der hidtil har været 14 dage, nu foreslås forlænget til 4 uger fra den dag

[Teichert.]

statens jordlovsudvalg har modtaget sagen. Også i administrationen vil man være meget tilfreds med denne ordning.

Den bemyndigelse, der foreslås givet statens jordlovsudvalg med hensyn til anvendelse af de ejendomme og den jord, man er kommet i besiddelse af, kan jeg kun glædes over, fordi der endelig er skabt en mulighed for at gennemføre forbedringer på mange måder, som jordlovsudvalget ikke hidtil har haft tilladelse til, og det har skadet alle kategorier af landbrugsejendomme.

Jeg har særlig hæftet mig ved §§ 11 og 12, der nærmere præciserer de formål, som landbrugsministeren tænker på i denne forbindelse, og som vi i socialdemokratiet er enige i. Der siges her, at de ejendomme, der erhverves af staten, kan af statens jordlovsudvalg alt efter deres beskaffenhed anvendes til tillægsjord til mindre landbrug og gartnerier. Der er stadig mulighed for at afhænde jorden på jordrentevilkår.

Endelig kan arealerne anvendes til oprettelse af ejendomme, der er store nok til at ernære en familie ved dennes egen arbejdskraft, altså familiebrug. Det er jeg meget tilfreds med, da ingen har noget bedre at sætte i stedet og de bestående familiebrug efter min mening ikke selv har udtalt noget ønske om en ændring i deres forhold. Det vil også efter alt at dømme være til skade for vort samfund, om man ville gå så vidt at gøre familiebrugene til mellemstore landbrug, der kun har en slavetilværelse at byde ejeren og hans familie, medmindre den er meget stærk i økonomisk henseende.

Der er naturligvis en hel del enkeltheder, som det vil føre for vidt at komme ind på her ved første behandling, bl. a. spørgsmålet om den frie jord, som ikke klares ved disse lovforslag, nemlig de arealer, der opkøbes af folk, som ønsker at anbringe en del af deres formue i værdifaste ting, og det anser man jord for at være. Der ligger jo også en skattemæssig interesse i en sådan handel, da man som regel betaler arealerne med en 4-5 gange grundværdien, hvorved en del af formuen forsvinder, for ikke at tale om driften af disse arealer, der som regel udlejes til en afgift, der ikke nær dækker udgifterne, og som derfor får en vis

interesse for ejeren, når selvangivelsen skal udfyldes.

Der kunne gøres mange bemærkninger til spørgsmålet om, hvilken vej eller hvilke veje man fremover skal benytte inden for landbruget for at klare sig bedst muligt, men da ingen med sikkerhed kan anvise den helt rigtige retning, anser jeg det for håbløst i denne forbindelse og på dette tidspunkt at gå ind i en strukturdebat, og jeg går ud fra, at den højtærede landbrugsminister vil være enig i, at der nedsættes et udvalg, hvor der vil blive lejlighed til at gå i detaljer.

Med disse bemærkninger kan jeg på socialdemokratiets vegne tilsige en velvillig behandling af lovforslagene.

Ove Hansen: Jeg skal på mit partis vegne komme med nogle bemærkninger til lovforslaget om kommunernes forkøbsret til fast ejendom samt støtte til kommuners jordkøb.

Jeg tror, at man i kommunale kredse med stor interesse har imødeset det lovforslag, som den højtærede indenrigsminister her har fremsat. Ikke mindst kommunalfolk har kunnet konstatere meget høje grundpriser, navnlig i forstadskommuner til købstæder, og særlig i hovedstadsområdet har grundpriserne været meget høje. Virkningerne af de høje grundpriser kan ikke begrænses til et anliggende, der blot vedrører sælger og køber. Det berører i og for sig os alle på forskellig måde, ligesom de høje priser er inflationsskabende. I de sidste 4-5 år har vi været vidne til store stigninger i grundpriserne. Prøver man på at finde årsagen til disse høje stigninger, ja, så må man bl. a. finde den i den igangværende strukturændring, vandringer fra land til by og dermed behovet for nye byggegrunde. Der er heller ingen tvivl om, at stigningen i velstanden, de gode indtjeningsmuligheder, har bidraget til de stigende priser.

Det er ikke et problem, Danmark alene har haft. I vore nabolande, bl. a. Norge, har man haft tilsvarende problemer at tumle med. Dér har man bl. a., så vidt jeg ved, et prisstop for grunde, og jeg ved også, at man i Norge overvejer tanken om at gøre kommuner til den afgørende faktor

[Ove Hansen.]

på byggemarkedet, dels gennem en egnsplanlægning, dels ved kommunal besiddelse af arealer, der skal anvendes til byggeri. Det gælder såvel boliger som erhvervsbyggeri.

Vi har her i vort land kapitalvindingskatten og bestemmelsen om grundstigningsskyld, love, som jeg anser for at være af stor betydning, men det skal erkendes, at når grunde er en mangelvare, så vil de nævnte love næppe være i stand til at hindre prisstigninger.

Det er min erfaring, at skal man have en harmonisk udvikling, bør man give de kommunale myndigheder de midler, som er nødvendige for at få en harmonisk udvikling. Vi har i byplanloven, landsbygge-loven og loven om regulering af bymæssige bebyggelser meget værdifulde love for kommunerne, idet man med disse love er i stand til at fastlægge rammerne for udviklingen, men man kan vist ikke komme uden om, at det bedste vil være, om også kommunerne ejer den jord, som berøres af udviklingen.

I mange kommuner har man, og det synes jeg er godt, erhvervet gårde, udstykket disse gårde og gjort arealerne byggemodne. Det har været til stor gavn og glæde for såvel dem, der skal bo på arealerne, som for de lokale myndigheder, idet man her ved har været i stand til at få gode og hensigtsmæssige udstykninger og forhåbentlig også været i stand til at tilvejebringe byggemodne grunde til acceptable priser. Det har den fordel, når kommunerne udstykker og sælger grundene, at grundene som regel sælges fuldt byggemodne, og det har den meget store fordel for køberen, at han så kender den endelige pris på grunden. Jeg tror ikke, at mange kommuner har tjent penge ved sådanne udstykninger. Det er jo heller ikke det, der er formålet, men ifald der skulle være tale om en fortjeneste, er denne fortjeneste i hvert fald kommet alle kommunens beboere til gode.

Det forslag, som vi her har til behandling og som giver kommunerne en vis forkøbsret, tror jeg afgjort er et skridt i den rigtige retning. Man kan måske diskutere, om det er effektivt nok, men der er for mig ingen tvivl om, at det vil være til stor gavn for kommunerne. Jeg forstår af forslaget, at den forkøbsret, der skal gives kommunerne,

kun vil omfatte de kommuner, som har en byudviklingsplan, og det er naturligvis ikke så mange kommuner her i landet, der har en sådan, men jeg håber — og det er formentlig også ministerens hensigt — at flere kommuner skal komme ind under bestemmelserne om byudviklingsplaner.

Kommunernes forkøbsret omfatter efter forslaget kun arealer, der er beliggende i inder- eller mellemzoner. Arealer, der ligger i de såkaldte yderzoner, omfattes altså ikke af lovforslaget, men her må vi jo have landbrugsministerens forslag med ind i billedet, hvor staten skal have forkøbsret på landbrugsejendomme.

I de kommuner, som ikke er underkastet en byudviklingsplan, men som i henhold til byplanloven skal udarbejde en byplan, d. v. s. kommuner, der har en bebyggelse på mere end 1.000 indbyggere, gives der også mulighed for forkøbsret på ejendomme, der er beliggende inden for kommunens grænser og i områder, der omfattes af en godkendt byplan eller dispositionsplan.

Der er måske kommunalfolk, der synes, at kommunerne skulle have en større beføjelse end blot muligheden for at sikre sig forkøbsret, men jeg tror nu, at det er klogt, som ministeren foreslår, at man sikrer kommunernes forkøbsret. Det er min opfattelse, at denne ret vil give kommunerne mulighed for i langt større udstrækning, end det hidtil har været tilfældet, at få hånd i hanke med udviklingen.

Man kan naturligvis gøre sig visse tanker om den forkøbsret, der sikres kommunerne, f. eks. om den kan misbruges, men jeg forstår af lovforslaget, at ved afgørelse af spørgsmålet om, hvorvidt forkøbsretten vil blive gjort gældende, skal erhvervsdokumentet i original eller bekræftet genpart forelægges for kommunalbestyrelsen, og jeg vil tillægge det meget stor værdi, at kommunalbestyrelsen, forinden den tager stilling til, hvorvidt den vil anvende den forkøbsret, den har, får forelagt erhvervsdokumentet.

Ifølge lovforslaget kommer forkøbsretten ikke til at gælde, når ejendommen erhverves ved arv, ved jordfordelingskendelse, eller når erhververen er den hidtidige ejers ægtefælle eller nærmeste familie. Jeg synes, det er fuldt ud rimeligt, at man tager sådanne hensyn til nært beslægtede.

[Ovs Hansen.]

Der er naturligvis grund til at anstille nogle betragtninger over, hvordan en sådan forkøbsret vil virke, set med en sælgers øjne, men jeg kan i og for sig ikke tænke mig, at en sælger skulle have noget imod at lade kommunen få forkøbsret. Det står ham jo frit for at sælge sin ejendom til den pris, han forlanger, hvis han har en køber, der vil betale. Ifald kommunen vil give den pris, som han har en køber til, kan jeg ikke indse, at han skulle have noget imod, at det blev kommunen, der overtog ejendommen. Vil kommunen derimod ikke udnytte den forkøbsret, den har, står det ham jo frit for at sælge sin ejendom. Dertil kommer, at i tilfælde af, at det er kommunen, der vil erhverve hans ejendom, går det vel ofte sådan, at han måske kan slutte handelen på bedre betalingsvilkår. Vi har jo ofte i kommunerne i de senere år været vidne til, at mange arealejere først har henvendt sig til kommunalbestyrelsen, når de agtede at sælge deres ejendom, idet de har været mere interesseret i, at det offentlige overtager deres jord, idet de så har mulighed for at få en større udbetaling og i det hele taget at få hele købesummen udbetalt på et kortere åremål end ved salg til private, hvor det ofte er således, at sælgeren må vente med at få udbetalingssummen, til køberen har fået byggelån.

Der opstår naturligvis et problem, hvis kommunerne efterhånden skal erhverve flere og flere ejendomme. Hvorledes skal de da foretage finansieringen af sådanne ejendoms køb? Her tror jeg, at det i hvert fald for en del kommuners vedkommende vil være nødvendigt med bistand. I lovforslaget gives der mulighed for at yde tilskud til kommunerne til dækning af visse udgifter, som måtte opstå som følge af erhvervelse af arealer og disse arealers byggeomdning; og det er naturligvis et gode for kommunerne, at der gives denne mulighed for at opnå tilskud; men jeg tror, det bliver nødvendigt at dyrke dette problem ret indgående i det udvalg, som jeg regner med skal nedsættes til at behandle lovforslaget. Spørgsmålet om finansieringsbistand tror jeg bliver af vital betydning for kommunerne.

I forbindelse med spørgsmålet om finansieringen ved køb af arealer og byggeomdning af arealerne kunne jeg have lyst til

at henlede opmærksomheden på bestemmelserne i vandløbslovgivningen. Bestemmelserne her er efter min opfattelse ikke tidssvarende. Fremgangsmåden ved udførelsen af kloakanlæg er for besværlig. Proceduren tager alt for lang tid. Det medfører ofte betydelige udgifter for kommunerne. Jeg tror, en forenkling af vandløbslovgivningen er påkrævet, og jeg så gerne, at kommunalbestyrelserne fik en større indflydelse end efter de nugældende bestemmelser.

Om lovforslaget vil jeg i øvrigt sige, at det er min opfattelse, at den forkøbsret, der gives kommunerne til at erhverve fast ejendom, sammen med de øvrige lovforslag, de såkaldte jordlove, vil medvirke til, at de store prisstigninger, som vi hidtil har set ved erhvervelse af ejendomme, i nogen grad vil blive reduceret.

Jeg vil takke den højtærede indenrigsminister for den ret, man her vil give kommunerne, og jeg kan på mit partis vegne udtale, at vi meget gerne vil medvirke til forslagets gennemførelse.

Peter Larsen: Spørgsmålet om erhvervelsen af og rådigheden over jorden har jo altid påkaldt stor interesse, og det er helt naturligt, at interessen forstærkes, når og hvis Danmark kommer med i et større fællesskab og dermed skal give også andre adgang til den danske jord. Det var denne mulighed, der lå til grund for regeringens 10 forslag, og jeg skal ved denne lejlighed knytte nogle bemærkninger til to af disse.

Når man læser den højtærede statsministers fremsættelsestale, så ligger det ganske klart, at hovedmotivet, baggrunden for lovforslagene var ønsket om at bevare dansk jord på danske hænder. Men efter sammenbruddet af markedsforhandlingerne er situationen en anden, desværre kun, og vi finder, at det på denne baggrund havde været rigtigt at tage lovforslagene tilbage og ændre dem således, at de mere tog sigte på det, vi forstår ved en rational løsning af jordspørgsmålet bortset fra markedsplanerne. Regeringen har dog ikke ændret standpunkt, har ikke trukket forslagene tilbage, og derfor må vi da også ved denne lejlighed drøfte dem med et nationalt udgangspunkt.

[Peter Larsen.]

Men selv med dette udgangspunkt finder vi fra venstres side, at forslagene ikke er velegnede, fordi en analyse af de enkelte forslag viser, at regeringen ikke lægger hovedvægten på det nationale, men tværtimod søger at placere mere politisk prægede hensigter i lovforslagene, politiske hensigter, der kan karakteriseres på den måde, at man vil forsøge at ændre samfundsstrukturen, en ændring der betyder, at det offentlige, stat og kommune, får afgørende indflydelse på vigtige spørgsmål, man kan vel næsten sige får hals- og håndsret på de mest fundamentale områder i dansk jordlovgivning, nemlig med hensyn til erhvervelsen af og rådighedsretten over den danske jord. Det er derfor helt naturligt, at det centrale i denne debat må blive det, jeg her karakteriserer som politiske hensigter, og de virkninger, der flyder deraf. Jeg tænker i denne forbindelse ikke alene på landbruget, men også på alle de andre områder, som berøres af lovforslagene.

Jeg vil gerne knytte nogle enkelte bemærkninger til det nationale problem ud fra den betragtning, at venstre er stærkt interesseret i, i den udstrækning det er muligt under hensyn til det forventede fællesskab, at bevare dansk jord på danske hænder. Vi er interesseret i det — jeg føjer til: når og hvis vi kommer med i fællesskabet, hvad vi jo håber — men i denne forbindelse vil jeg gerne give udtryk for en undren over, at man, når man fra regeringens side lægger så stærk vægt på at bevare jorden på danske hænder, så ikke har stillet forslag om at udbygge loven af 1959. Det fremgår af fremsættelsestalerne, at man ønsker at opretholde denne lov, og deri ligger vel en erkendelse fra den høje regering af, at denne lov har en vis betydning, og at den vel også har en betydning, der går ud over det, den højttærede statsminister direkte peger på, nemlig spørgsmålet om erhvervelse af sommerhuse til egen brug. Derfor stiller venstre spørgsmålet: hvorfor vil man ikke udbygge

1959-loven? Hvorfor vil man ikke gøre den effektiv, således at den i modsætning til i dag stiller krav om ophold en vis tid som betingelse for at erhverve fast ejendom? Der er jo for hvervende personer ingen tidsfrist indsat i loven. Hvorfor kunne man ikke indsætte en bestemmelse som f. eks. at betingelsen for at erhverve landbrug i Danmark er to års uafbrudt ophold og arbejde i landbruget, en bestemmelse, som jeg ved er vedtaget i de seks landes ministerråd i oktober 1961? Når man nu vil gøre et forsøg på at bygge en lovgivning op herhjemme i lyset af den udvikling, der er i gang i fællesmarkedet, synes jeg, at man også burde gøre forsøg på at indrette sig derefter og spejle efter de gældende regler dér. Hvorfor skal vi være lempeligere med hensyn til erhvervelsen af ejendomme her i landet, end f. eks. Tyskland er? Denne passivitet omkring 1959-loven er for os en bekræftelse på, at man har andre end nationale hensigter med forslagene, og derfor må spørgsmålet om bopælspligt og forkøbsret, som jeg i øvrigt ikke skal gå nærmere ind på, ses som værende af tvivlsom værdi.

Selv om man på disse områder prøver på at følge regeringens tankegang, må man erkende, at der her er tale om dobbeltkonfekt, for hvis det ene af kriterierne var tilstrækkeligt, så var det andet overflødig og omvendt. Derfor kan venstre ikke anerkende den tankegang, der ligger bag disse jordlovsforslag, hvor man på den ene side vil give lempeligere adgang for udlændinge til køb af landbrug her i landet, end man har det f. eks. i Tyskland, mens man på den anden side foreslår større indgreb i rådighedsretten for erhvervet og dets udøvere end andre steder. Det forekommer os at være en mærkelig situation for et landbrugsland, hvor produktion og eksport af landbrugsvarer spiller så stor en økonomisk og erhvervspolitisk rolle, og hvor en frisindet landbrugspolitik for os at se er en væsentlig betingelse for, at vi stadig har mulighed for at skabe en stor og alsidig produktion. Vi er inde i en tid,

[Peter Larsen.]

hvor ændrede markedsvilkår stiller dansk landbrug og dansk økonomi over for store vanskeligheder, og på den baggrund er der netop brug for en tilpasning til disse ændrede forhold.

Jeg vil gerne pege på, at tidligere har større ændringer i landbrugslovgivningen altid taget sigte på at imødekomme tidens krav. Jeg tænker her på de perioder, hvor navnlig udstykningen spillede en stor rolle økonomisk, socialt, erhvervs-mæssigt og folkeligt. Det har været erkendt fra alle sider, at der har været perioder, hvor det var det væsentlige, men vi må samtidig erkende, at der i øjeblikket er brug for ændringer i en anden retning. Det er vel også erkendt, da man nedsatte landbokommissionen i 1960, at vi stod i en situation, hvor store nydannelser var at vente.

Hvad er det da for problemer, der er de mest centrale i øjeblikket? Ja, det er for os at se hele landbrugserhvervets politiske og økonomiske udvikling, hvor skævheden i indtjeningen imellem landbruget og andre erhverv gør sig gældende med stagnerende og faldende varepriser og stigende omkostninger, alle disse og mange andre faktorer, der har fremkaldt den strukturændring, der har fundet sted i de sidste 5-6 år, hvor landbruget har været nødt til at rationalisere, effektivisere i takt med den afgang af medhjælpere, der har fundet sted. Selv under disse vilkår har landbruget ikke alene kunnet opretholde produktionen, men har kunnet udvise stigende produktionstal, til trods for at man er færre om det, og det vidner om dygtighed og tilpasningsevne i det danske landbrug. Men det er, som om man lovgivningsmæssigt set ikke hidtil har villet følge disse udviklingslinjer op.

Afgangen fra landbruget af medhjælpere — 18.000 sidste år forlod landbruget — skaber jo også et problem, fordi det betyder, at vi fremover, ja, måske allerede i dag, ikke har brugere til de bestående ejendomme. Når vi er nede på, at en årgang unge inden for landbruget udgør mellem 2.000 og 2.500, og vi ved, at der årligt er mellem 6.000 og 7.000 brug til salg, er vi inde i en situation, hvor vi nødvendigvis må tage dette problem op til overvejelse. Der er jo ingen, der ved, om denne afgang vil fortsætte. Jeg tror ikke,

den er standset endnu, men ingen ved det med sikkerhed, og netop derfor er det nødvendigt at gå videre i spørgsmålet om sammenlægning af landbrugsejendomme og udvidede samdriftsbestemmelser.

Det andet, jeg gerne vil pege på, er den omstændighed, at landbruget som følge af prisudviklingen, som følge af manglende medhjælpere må have større enheder at arbejde med, hvis man skal skabe sig et rimeligt udkomme. Jeg er ikke i stand til — og det er der vel næppe nogen der er — at sige, hvor store brug vi skal have, eller hvor mange der skal være beskæftiget ved landbruget. Men jeg vil gerne her pege på, at det jo ikke er noget dansk fænomen; det er en udvikling, der finder sted også i andre lande, hvor man regner med, at 8-10 pct. af befolkningen skal være beskæftiget ved landbruget for at dække et moderne industrialiseret samfunds fødevarerbehov, og jeg tror, at vi her i Danmark må erkende, at udviklingen også har bud til os. Derfor læste jeg også med stor interesse for kort tid siden en kronik i Politiken af den højtærede økonomiminister, som var inde på den tankegang, at landbrugernes antal i Danmark skulle reduceres meget væsentligt, og på den baggrund forekommer det mig, at den højtærede økonomiministers indflydelse på denne lovgivning i hvert fald er meget ringe.

I Sverige nedlægger man i øjeblikket 15 brug daglig, det vil altså sige, at man i andre lande fremmer hele denne udvikling, men det er, som om regeringen herhjemme lukker øjnene for disse kendsgerninger, ellers havde man næppe set forslag af den karakter, der her foreligger, og jeg synes, at forslagenes politiske hensigter virker stærkt, når alle jo ved, at denne landbrugstekniske og økonomiske udvikling uden tvivl vil fortsætte, når man ved, at forenklings- og rationaliseringsbestrebelse, som er helt naturlige, vil fortsætte. Derfor må jordlovgivningen også formes i lyset af alt dette og ikke ud fra en dogmatisk indstilling til, hvordan det var før. Dertil kommer en væsentlig ting mere, nemlig den omstændighed, at landbrugets alvorlige økonomiske situation har medført, at man fra andre sider af samfundet må yde støtte til dette erhverv, og når det er sådan, kan det vel ikke være helt ligegyldigt, hvordan denne

[Peter Larsen.]

støtte gives. Samfundet kan vel ikke være uinteressert i, om støtten fremmer en naturlig strukturudvikling eller gives på en måde, der hæmmer udviklingen og i realiteten låser den fast. Derfor må jordspørgsmålet også ses i denne belysning.

Venstre mener, at de ting, jeg her har nævnt, bevirker, at det ikke er indskrænkninger i adgangen til at erhverve eller drive landbrug, der er brug for i øjeblikket, tværtimod; selv ud fra erkendelsen af, at vi bliver flere og flere mennesker, og at der bliver behov for jord til andet formål, må det være rigtigt at have en smidig lovgivning, der giver mulighed for, at landbrug og gartneri kan tilpasse sig tidens krav erhvervsmæssigt og økonomisk, og jeg er helt overbevist om, at regeringens lovforslag, om de gennemføres, vil få den modsatte virkning.

Det forekommer os at være ejendommeligt, at medens andre erhverv i Danmark gør brug af rationaliseringsbestemmelser, gør brug af stordriften på mangfoldige områder, er man fra den høje regerings side indstillet på, at landbrugserhvervet stadig skal køre ad de gamle baner. Jeg tvivler på, at dansk økonomi vil kunne holde til denne jordlovgivning i betragtning af de krav, vi er stillet over for i øjeblikket.

Efter disse mere principielle udtalelser vil jeg gerne gøre nogle bemærkninger til enkeltheder i de foreliggende lovforslag.

Forslaget til lov om ændringer i lov om landbrugsejendomme er det mest skikkelige af af de fremsatte lovforslag, og det er også her, jeg finder det eneste lyspunkt, nemlig bestemmelserne om udvidet adgang til samdrift, idet man efter lovforslaget kan få lov til at drive to ejendomme under ét på visse nærmere fastsatte betingelser, bl. a. at bygningerne skal holdes forsvarligt ved lige. Vi finder, at disse samdriftsbestemmelser måske burde udvides yderligere; vi tror ikke, de er tilstrækkelige, navnlig fordi man her opererer med begrebet „to ejendomme“ uanset disse ejendommers størrelse og areal. Jeg synes, at man — og det gælder mange af disse jordpolitiske spørgsmål — burde tage arealbegrebet med ind i overvejelserne og ikke lade antallet alene være det afgørende.

Dernæst vil jeg gerne spørge den højtærede landbrugsminister: hvad ligger der i det udtryk, at bygningerne skal holdes for-

svarligt ved lige? Vi er bange for, at det, hvis man lægger for meget i det, kan være med til at fremkalde uheldige investeringer i landbrugserhvervet i en tid, hvor det kniber med investeringsmuligheder, og hvor det netop gælder om at kunne sætte nd rent bygningsmæssigt på ganske specielle områder og på så få enheder som muligt.

I øvrigt kan jeg ikke se rettere, end at disse skarpe krav bygger på den forudsætning, at regeringen venter, at de, der har forladt landbruget, eller en del af dem, skal vende tilbage igen. Jeg tror ikke på det, og det rejser spørgsmål, der meget nøje må overvejes. Bestemmelserne vil næppe kunne anvendes i den foreliggende form. Det må også forekomme mærkeligt, at man ikke har drøftet disse samdriftbestemmelser i landbokommissionen. Det er dog et meget vigtigt led i hele jordpolitikken, som det nok havde været rimeligt at gøre til genstand for en nærmere overvejelse dér. Det har kun periferisk været berørt, og det samme gælder spørgsmålet om landbrugspligtens størrelse og omfang. Her er der ikke fra regeringens side foreslået ændringer, men også her finder venstre, at tiden må være inde til, når nu landbrugslovene er til revision, at tage disse spørgsmål op, så vi får mulighed for at få løst de helt små landbrugsejendommers problem, når ejeren ønsker det. Her er en af vejene, foruden sammenlægnings- og nedlægningsmulighederne, at forhøje grænserne for landbrugspligtens størrelse, og hvis vi kan forme det på en sådan måde, at der bliver tale om tilbud og ikke tvangsbestemmelser, synes jeg, det ville være en rigtig udgang.

Det samme gælder spørgsmålet om størrelsen af ejendommene efter sammenlægningen. Jeg tror, at vi med den erhvervspolitiske udvikling, vi oplever, er nødt til at forhøje grænserne her, og det havde været rimeligt, om regeringen havde taget disse ting med i stedet for at medtage spørgsmålet om inddragning af den frie jord. Jeg erkender, at det, måske bortset fra Sønderjylland, ikke er noget stort problem, men jeg er bange for, ja, jeg ved, at de foreslåede bestemmelser vil gøre forskel. Hvis det er en landmand, der ejer fri jord, som er noteret sammen med hans landbrug, så inddrages denne jord uden videre under landbrugspligten og dermed

[Peter Larsen.]

under strammere regler. Er det en mand fra byen, der ejer et stykke fri jord, vil han efter lovbestemmelserne fortsat have den som fri jord. Vi finder ikke, at en sådan forskelsbehandling kan være rimelig.

Vedrørende forslag til lov om erhvervelse af landbrugsejendomme har vi også enkelte kritiske bemærkninger. Hvorfor vil man nu foretage indskrænkninger i lovens bestemmelser med hensyn til adgangen til køb af ejendomme? I dag kan man få lov at købe mere end to ejendomme, hvis man vil afgive en del jord, 20 pct. af den købte ejendom, til jordlovsudvalget, og vi finder, at loven i og for sig har fungeret udmærket.

Hvis man skærper disse regler, er jeg bange for, at man ikke kan løse problemet, hvor man har mange små ejendomme samlet i en klump eller i en koloni, om man vil, ejendomme, som i dag er for små, og jeg kan ikke se, det kan være i nogens interesse overhovedet at skærpe disse bestemmelser, for som de er udformet i gældende lov, hindrer de jo, hvad vi alle sammen er interesseret i at hindre, nemlig de store køb af ejendomme, køb, som ikke stemmer overens med danske jordlovsprincipper. Men også her gælder kriteriet, at vi må overveje spørgsmålet om ejendommenes størrelse; arealenheden må altså ind i billedet som på det andet område.

Vore kritiske bemærkninger forstærkes, når spørgsmålet gælder forslaget om bopælspligten. Jeg skal ikke hertil knytte nogen kommentarer i henseende til det nationale. Vi tror ikke på, at forslaget i nævneværdig grad løser dette problem. Vi har derimod den opfattelse, at bopælspligten skaber en række andre problemer, som landbrugs-erhvervet ikke kan være tjent med, og som sammen med andre begrænsninger i rådighedsretten vil bevirke, at man begrænser køberkredsen for de ejendomme, der udbydes til salg. Hvis naboen ikke må købe, og hvis jordbrugere på egnen ikke må købe, fordi bopælspligten og erhvervelsesbestemmelserne bliver skærpet, så bliver det jo folk uden for landbrugets kreds, det bliver folk fra byerne, som på den måde kan få sig en billig bolig. Det vil betyde, at prisen på landbrugsejendomme vil holde omkring byerne og byudviklingsområder, og inden for en vis afstand, altså

dér, hvor beskæftigelsesmulighederne findes, hvorimod prisen på landbrugsejendomme vil falde i de rene landbrugsområder. Det er derfor ikke uberettiget, når vi taler om, at man skaber ødegårde.

Jeg har vel bemærket, at den højtærede landbrugsminister under et møde på landbohøjskolen ifølge et referat i ugebladet Landet har udtalt, at han ikke mente, at der var noget ødegårdsproblem, men jeg ved, at det fra anden side er nævnt, at vi har 200 i øjeblikket, og at tallet vil vokse. Forleden aften var der også i fjernsynet en udsendelse fra Vestjylland, der tydeligt viste resultatet af den strukturudvikling, vi er inde i, viste, at ødegårdsproblemet er rykket nærmere, end vi tror, og at dette spørgsmål er af en sådan karakter, at man ikke kan tillade sig at lukke øjnene for det. Vi kan gå over på den anden side af Øresund og se på forholdene i Sverige, der er inde i stort set den samme udvikling. Der har man erfaring for, at prisen på brug falder væsentligt, hvor der ikke er beskæftigelse, og kun prisen på landbrugsejendomme omkring byerne kan holdes oppe på et passende niveau. Vi må forudse, at det samme vil vise sig her, hvis man fastholder at gennemføre disse skærpede regler, både om erhvervelse og om bopælspligten.

I grunden synes jeg, at lovforslaget er et paradoks; det skulle tilsyneladende hindre byfolks køb af landbrugsejendomme, men jeg er bange for, at det, som det er udformet, vil bevirke, at man fremmer byfolks køb, navnlig af mindre landbrugsejendomme, i stedet for det modsatte. Hvis man vil hindre en fornuftig jordfordeling, så gennemfører man disse forslag, og hvis man vil skabe hyggelige tilstande — hyggelige i gåseøjne — skaber man en tilstand, hvor politimestrene skal føre tilsyn med, om disse regler nu bliver overholdt.

Jeg synes, det er helt naturligt at spørge: hvorfor skal man i 175-året for stavnsbåndets ophævelse gennemføre nye restriktioner for dansk landbrug i en tid, hvor man spejder efter smidige regler at tilpasse sig efter?

Jeg synes ikke, at de erfaringer, vi har haft med restriktioner på andre områder — lad mig bare nævne bolig- og huslejelovgivningen — taler til gunst for en udvidelse af

[Peter Larsen.]

restriktionsbestemmelserne også på et vigtigt erhvervspolitisk område. I andre lande kender man ikke sådanne bestemmelser; hvorfor skal man da nu i landbrugslandet Danmark indføre dem?

Den højtærede minister henviser til, at i Danmark bor 96 pct. af ejerne på deres ejendomme, og det er utvivlsomt rigtigt i øjeblikket. Men hvordan vil det se ud om 5-10 år? Og i en vurdering af disse ting kan jeg ikke alene indgå det rent landbrugsmæssige, men der er også mange andre årsager. Den inflation, som har rådet nu i en række år, har utvivlsomt bevirket, at mange er tilbageholdende med at sælge; og at dette har ført til, at der er en række tilfælde af ulovlig samdrift ude omkring i hver eneste landsby, kan vel ikke begrunde, at man nu skal låse tingene yderligere fast. Venstre kan ikke finde nogen som helst saglige argumenter for at indføre bestemmelser som de foreslåede, tværtimod.

Hvad angår § 3 i lovforslaget om erhvervelse af landbrugsejendomme, indebærer den nye udformning også en betydelig skærpelse i anvendelsesmulighederne for jorden, når den går over til andet formål. For os at se er det en meget farlig bestemmelse, der reelt giver ministeren ret til at bestemme alt vedrørende jordens overgang til andet formål. Det hedder i lovforslaget, at man kan få tilladelse, medmindre ministeren finder, at den tilsigtede anvendelse går ud over det forsvarlige og hensigtsmæssige på det pågældende sted. Det vil altså sige, at det er ministeren, som skal afgøre, hvornår det er forsvarligt og hensigtsmæssigt at anvende jorden til andet formål.

Man forsøger i bemærkningerne til lovforslaget at berolige os ved at henvise til, at man regner med, at lovens administration skal være lempelig. Men jeg må desværre sige, at vi ikke har tillid til, at man vil administrere loven lempeligt, og det er på baggrund af vore erfaringer med loven af 1957 om institutioners og sammenslutningers adgang til erhvervelse af landbrugsjord, vi ikke har denne tillid. Medmindre man totalt ændrer disse bestemmelser, skal man altså ikke forvente venstres medvirken.

Endelig er der en side mere, som jeg gerne vil drage frem; det drejer sig om aktiesel-

skabsformen, som i de senere år har fået en vis betydning for jordbruget og måske navnlig for gartnerierne. Vi har set, at det har været svært at lade store gartnerier, som har været ejet af en enkelt mand, fortsætte, og derfor har man i høj grad interesse i, at der foretages lempelser i de gældende bestemmelser. Man kan vist ikke med urette sige, at de regler i lovens § 1, som nu foreslås skærpet, i stedet for bør have en mildere og en mere praktisk udformning. Jeg kan i denne forbindelse understrege, at dette også gælder andre af de lovregler, som navnlig vedrører gartnerier.

Jeg skal ikke gå mere i enkeltheder med disse ting; men jeg vil gerne have lov at pege på, at hele den buket af jordlovsforslag, der nu er til behandling, vil skabe en række vanskeligheder, måske navnlig for gartnerierhvervet, der jo i overvejende grad udøves omkring vore større byer. Der er en række særlige problemer, der gør sig gældende, erhvervspolitisk og navnlig beskatningsmæssigt og vurderingsmæssigt, og dem må vi have opmærksomheden henvendt på.

Jeg skal som sagt ikke komme ind på disse forhold ved denne lejlighed; men jeg vil gerne pege på, at vi fra venstres side er stærkt interesseret i, at man for disse erhvervsgruppers vedkommende — også gartneriet, selv om det er en særlig jordbrugsform — overalt søger at få dem indpasset i og tilpasset til jordlovene på en naturlig måde, så at mange af de vanskeligheder, som de foreliggende jordlovsforslag specielt pålægger gartnerierne, bliver imødegået.

Ja, som det fremgår af mine bemærkninger, kan venstre ikke medvirke til gennemførelse af disse lovforslag i deres foreliggende form. Vi må afvise hovedlinjen i dem, fordi vi finder, at den er i strid med udviklingens krav, og fordi den bygger på den tankegang, at landbruget erhvervspolitisk låses fast og ikke som andre erhverv får lejlighed til at følge tidens krav. Hvis man ønsker vor medvirken, må lovforslagene ændres totalt, således at de snærende bånd fjernes igen.

Sluttelig vil jeg sige, at vi med stor interesse har læst den højtærede ministers indlæg i dagbladet Jyllands-Posten, hvor den højtærede minister siger, at lovforslagene er et udspil, der kan forhandles om, men at hensigten må respekteres. Er det

[Peter Larsen.]

den politiske hensigt, er det ønsket om statens øgede indflydelse og om indskrænkninger i rådighedsretten, der skal respekteres som forudsætning for forhandling? Vi finder, at klarhed på dette område er nødvendig, og fastholder ministeren sin udtalelse eller bekræfter denne udlægning af den, er forhandlingsmulighederne ikke store. Vi håber, at debatten i dag vil skabe klarhed over disse forhold.

Niels Eriksen: Min partifælle, det ærede medlem hr. Peter Larsen, har redegjort for landbrugets principielle stilling og dets stilling i det hele taget, og det skal jeg derfor ikke komme ind på. Jeg vil gerne gøre nogle bemærkninger til lovforslaget om ændringer i lov om oprettelse og supplering af mindre landbrug m. m. — statshusmandsloven.

Det foreliggende lovforslag giver mulighed for, at staten får forkøbsret ved alle handler med landbrugsejendomme og med jordarealer over 6.000 m², bortset fra familieoverdragelse. Det tør nok antydes, at det er en ændring, der batter i forhold til nu gældende lov, og det er ikke med glæde, vi går til behandling af et sådant lovforslag, der kommer på et tidspunkt, da landbrugserhvervet er ude i større vanskeligheder end nogen sinde, og da det for erhvervet netop gælder om at kunne tilpasse sig den nye tid og finde en struktur, der kan give virkelig effektiv produktion. Det er på dette tidspunkt, man vil lægge yderligere snærende bånd på erhvervets udviklingsmuligheder.

Statsministerens motivering for lovforslagernes fremsættelse var, at Danmark bliver tilknyttet Det europæiske økonomiske Fællesskab. Desværre gik det jo ikke således i første omgang. Denne forudsætning er i øjeblikket bortfaldet, og ingen ved vel i dag, om den bliver virkelighed. Det må derfor være naturligt at stille det spørgsmål, om det er meningen, at førstebehandlingen i dag kun skal være en foreløbig behandling og lovkomplekset kun skal gennemføres, hvis vort medlemskab i Det europæiske økonomiske Fællesskab bliver en realitet, og det spørgsmål vil jeg gerne bede den højtærede landbrugsminister besvare.

I 1960 nedsattes en stor landbokommision med den højtærede landbrugsminister som formand og med repræsentanter fra alle sider af landbrugserhvervet og ministeriet. Denne kommission har også arbejdet med de problemer, lovforslaget omfatter, men de er langt fra færdigbehandlet. Kommissionen er ligesom lagt på is, det er snart et halvt års tid siden der har været afholdt møde i det underudvalg, der behandler disse ting, og jeg forstår ikke rigtigt, hvorfor ministeren har sådan et kissejav. Hvorfor ville ministeren ikke lade denne sagkyndige forsamling udtale sig om disse for landbrugserhvervet betydningsfulde spørgsmål, inden han fremsatte lovforslag? Det måtte da have været rimeligt og rigtigt, men det har ministeren altså ikke ment eller ikke villet. Jeg vil gerne spørge den højtærede minister, hvorfor man ikke har brugt denne fremgangsmåde.

Jeg vil også gerne sige lidt om de enkelte paragraffer. Det foreslås i § 1, punkt 1, at lovens titel ændres til „Lov om oprettelse og supplering af landbrug m. m. og om statens forkøbsret (jordloven)“. Mon ikke det mest realistiske var at kalde loven for „Lov om statsdrift af landbrugsjord m. m.“? Det er jo i virkeligheden det, lovforslaget tenderer imod.

I samme paragrafs punkt 2 foreslås en ændring af sammensætningen af statens jordlovsudvalg, så også ministeriet for kulturelle anliggender, handelsministeriet og matrikeldirektoratet bliver repræsenteret.

Da vi sidst behandlede denne lovgivning, pegede jeg på, at mit parti kunne ønske en ændring af hele administrationen inden for jordlovgivning, fordi denne administration efter vor opfattelse kan forenkles betydeligt. Vi kører med et apparat, der er oprettet under helt andre forhold end dem, der gælder i dag. Statens jordlovsudvalg har sit udspring i 1919-lovgivningen, hvor det drejede sig om udstykning i stor stil. Denne epoke må vist siges i dag at være afsluttet. Nu er det helt andre ting, det drejer sig om; det behøver jeg vist ikke at dokumentere. Vi ved alle, hvor få unge der er tilbage inden for landbrugserhvervet, ikke engang nok til at overtage bestående ejendomme ved generationsskifte. Nej, nu er det sammenlægning til større enheder — og også

[Niels Eriksen.]

sammenlægning ud over den grænse, som er angivet i loven, kunne vi have ønsket, kommuneudvidelser o. s. v. — og samdrift, der er i forgrunden. At tage stilling til disse ting kræver i højere grad lokalkendskab. Derfor bør afgørelsen af disse spørgsmål lægges ud, og vi så gerne, at der til erstatning for jordlovsudvalget blev oprettet nogle lokale forsamlinger — man kan kalde dem jordbrugsnævn, eller hvad man vil — i hvert amt, der også kunne tage sig af opgaver, som husmandsbrugskommissionerne, fordelingskommissionen og grundforbedringsudvalgene hidtil har taget sig af. Jeg tror, det ville betyde en forenkling og en bedre administration. Vi kunne også ønske, at det hele kom til at fungere direkte under landbrugsministeriet, og at der også blev oprettet et ankenævn, som havde den endelige afgørelse; i dette nævn har vi selvfølgelig ikke noget imod at alle sider bliver repræsenteret.

Det væsentligste i lovforslaget er punkt 6, der ændrer lovens §§ 7, 8 og 9. Der gives, som jeg har nævnt, praktisk talt staten forkøbsret til alle faste landejendomme og til al jord, der udbydes med et areal over 6.000 m², ikke alene til fremme af det, man kalder en hensigtsmæssig jordfordeling, men til fremme af almene rekreative områder, egnsudvikling, byudvikling og sommerhusbebyggelse, altså en voldsom udvidelse af den forkøbsret, staten i dag har til landejendomme, hvis grundbeløb udgør 56.000 kr. eller derover, en forkøbsret, som gennem årene er blevet benyttet mindre og mindre, og som mange havde ventet snart ville falde helt bort.

Af flere grunde må vi vende os imod den foreslåede udvidelse af forkøbsretten. Bestemmelsernes formulering indebærer mulighed for gradvis at bringe al landets jord i offentlig eje, og vi vil ikke medvirke til en socialisering af dansk landbrug.

Vi tror heller ikke, at forkøbsretten kan bruges til at hindre overdragelse af dansk jord til udlændinge. Hvis den bliver praktiseret, hvor en udlænding er køber, men ikke mod indfødte, ville det efter Danmarks indtræden i fællesmarkedet utvivlsomt kollideres med forpligtelserne i henhold til Romtraktaten. Efter denne måtte forkøbsretten praktiseres generelt uden hensyn til erhververens

nationale tilknytning, altså må staten købe i alle tilfælde, og hvad vil staten så gøre med al denne jord, der også fremover skal anvendes til landbrugsformål? Skal den bortforpagtes eller overdrages på jordrentevilkår? I begge tilfælde må den overlades brugere uden national diskriminering.

Må jeg nævne et forhold, som det ærede medlem hr. Teichert før slog hen som noget, der intet betød. Jordlovsudvalget skal efter forslaget have 4 uger til at overveje, om forkøbsretten skal gøres gældende. Tænk, hvilken gene det vil være for almindelige handler med en sådan usikkerhed! Og at det ærede medlem så heller ikke måske har læst bemærkningerne rigtigt, fremgår af, at man netop i bemærkningerne siger, at reglen uundgåeligt vil betyde en belastning af omsætningen af fast ejendom og samtidig rejse en række administrative problemer, og det er vist ikke for stærkt sagt. Jeg tror, at denne 4 ugers bestemmelse vil være en voldsom gene.

Jeg skal ikke gå mere i enkeltheder med lovforslaget. Efter vor opfattelse vil det betyde en fuldstændig revision af alle hidtil anerkendte principper for ejendomsretten til Danmarks jord, der er forankret i grundlovens § 73 om ejendomsrettens ukrænkelighed.

Jeg synes også som min kollega, det ærede medlem hr. Peter Larsen, at det er dobbeltbelægning med dette forslag. Hvis regeringen tror, at det lovforslag, som også er til behandling, og som angår bopælspligt, er tilstrækkeligt til at hindre enhver udlænding, der ikke vil tage fast bopæl her i landet, i at erhverve dansk jord, hvorfor så også dette forslag her? Jeg tror i øvrigt, at vi i de allerede gældende bestemmelser, der indskrænker muligheden for udlændinges køb af dansk ejendom, har et værn, der er holdbart, i hvert fald indtil 1970, og når det kommer til at dreje sig om erhvervsudøvelse på lige vilkår, tror jeg ikke, interessen hos udlændinge for at erhverve danske landbrugsejendomme bliver så stor.

Vi i venstre ønsker naturligvis at bevare dansk jord for danske. Vi mener, at de love, vi har, giver en sådan sikring og hvis ikke, er vi villige til at søge en ændring her. Men det foreliggende lovforslag er efter vor opfattelse alt for vidtgående og bryder med principper, som for os er meget væsentlige.

[Niels Eriksen.]

Det bliver ikke gode tider for frie danske bønder, hvis dette forslag med alle dets restriktioner bliver lov. Det erhvervsmæssigt frie vil blive så stærkt beskåret, at mit parti i hvert fald ikke kan medvirke til lovforslagets gennemførelse.

Jacob Sørensen: Det foreliggende lovforslag om kommunernes forkøbsret til fast ejendom samt støtte til kommunernes jordkøb hænger for kapitel I's vedkommende nøje sammen med forslag til ændring i statshusmandsloven med hensyn til etablering af en statslig forkøbsret til fast ejendom i det hele taget, ligesom der også kan konstateres en vis samhörighed med de forslag, vi skal behandle i morgen vedrørende ændringer i byreguleringsloven og byplanloven.

Min kollega, det ærede medlem hr. Niels Eriksen, har for et øjeblik siden redegjort for vort partis principielle syn på spørgsmålet om forkøbsret for det offentlige. Jeg skal derfor ikke gentage dette, men helt slutte mig til det ærede medlems udtalelser desangående.

Af bemærkningerne til det lovforslag, vi her har til behandling, fremgår det, at det synes at være den højtærede ministers opfattelse, at lovforslaget har en særlig mission i retning af at skaffe kommunerne lettere adgang til erhvervelse af jord til byggemodning m. v. Jeg skal dertil sige, at hvis en offentlig forkøbsret virkelig skal gennemføres for hele landet, er jeg enig i, at det er hensigtsmæssigt at give den til kommunerne i de i forslaget skitserede områder, men i så fald kunne der efter min mening være god grund til at se nøjere på undtagelsesbestemmelserne. Det er ikke sikkert, at det er hensigtsmæssigt at have praktisk talt de samme undtagelsesbestemmelser i det lovforslag, der angår kommunerne, som i det, der angår statens forkøbsret. Der kan i hvert fald være et samspil mellem stat og kommune og mellem kommunerne indbyrdes, som der måske bør ses på, men alt det kan der måske blive anledning til at drøfte under et eventuelt udvalgsarbejde.

Det er dog vor absolutte opfattelse, at de fordele, dette lovforslag i givet fald ville kunne give kommunerne i deres bestræbelser

for at købe nødvendig jord, er så beskedne, at de ikke står i noget rimeligt forhold til de ulemper, loven vil påføre grundejerne, i særdeleshed ikke hvis de lovforslag, der bliver behandlet i morgen, gennemføres med hensyn til udvidelse af ekspropriation m. v.

Lovforslagets kapitel II angående økonomisk støtte til kommunernes jordkøb og byggemodningsforanstaltninger i det hele taget går jo faktisk ud på, at staten overtager hele forrentningen af den investerede kapital, der ikke efter 5 års forløb er tilbagevundet ved salg, og således — ifølge bemærkningerne til lovforslaget — at den i de første 5 år påløbne renteudgift tillægges anskaffelsessummen og herefter støttes af staten i form af forrentningstilskud.

Efter vor opfattelse har mangelen på en sådan støttelov ikke hidtil afholdt kommunerne fra at gå ind i dette arbejde. Vi ser jo rundt om i landet, at masser af kommuner går aktivt ind i dette arbejde og gennemfører det på en udmærket og tilfredsstillende måde, og vi finder heller ikke, at kommunerne løber nogen større risiko ved dette arbejde i økonomisk henseende. Vi ved jo fra mange, mange kommuner, at denne sag udmærket kan hvile i sig selv i økonomisk henseende.

Jeg har endda indtryk af, at adskillige kommuner har været i stand til at oprette fonds til dette arbejde igennem den større eller mindre fortjeneste, de har haft ved deres omsætning af grunde, og det skyldes jo, at byudviklingen i sig selv hele tiden indebærer en mulighed for stigning i prisen, der til enhver tid skulle kunne give dækning for de investeringer, som kommunerne til enhver tid foretager, hvis der ellers er disponeret på en blot nogenlunde fornuftig måde. Derfor kan vi ikke se, at der ligger nogen opgave for staten i at overtage den risiko på kommunernes vegne, som det her fremsatte støtteordningsforslag indeholder. Det er efter vor opfattelse absolut en udgift, som vi bør forskåne den hårdt betrængte statskasse for. Vi må principielt holde for, at den myndighed, der har dispositionsretten — i dette tilfælde kommunerne — fuldt ud må have ansvaret også i økonomisk henseende. Vi er overbevist om, at det vil tjene helheden bedst, og det vil betyde, at kommunerne vel har øjnene åbne for, at

[Jacob Sørensen.]

de i givet fald kan løbe en risiko. Det vil være helt u hensigtsmæssigt og unødvendigt at overføre denne risiko til staten.

Vi kan derfor ikke på forhånd give vor tilslutning til dette lovforslag, men vi kan naturligvis drøfte problemerne i et udvalg, hvis der bliver lejlighed til det.

H. C. Toft: Den 23. januar redegjorde statsministeren her i folketinget for en af sine helhedsløsninger, og en række ministre fremsatte samme dag skriftligt og mundtligt helhedsbuketten, omfattende en række indgreb i retten til erhvervelse af jord, bestemmelser om statens forkøbsret til så godt som al Danmarks jord, indførelse af bopælspligt for den, der erhverver en landbrugsejendom, forkøbsret for kommunerne til køb af jord i inder- og mellemzoner, skærpelse af grundbeskatningen, skærpelse af kapitalvindingsskatten og skærpelse af naturfredningsloven.

Alt i denne helhedsbuket var af statsministeren i redegørelsen for lovforslagene, af ministrene i deres fremsættelsestaler og af bemærkningerne til lovforslagene begrundet med, at Danmark stod over for en snarlig indtræden i Det europæiske økonomiske Fællesskab. Vi skulle sikre jorden på danske hænder, vi skulle bremse efterspørgselspresset på fast ejendom, der ville øges ved vor tilslutning til det i økonomisk henseende stærkt ekspanderende fællesskab. Ja, således udtalte den højtærede statsminister og den højtærede landbrugsminister sig. Dette var 5 dage før forhandlingsammenbruddet i Bruxelles.

Nu 5 uger efter står vi ved lovforslagenes første behandling, og det må være berettiget at stille det spørgsmål til regeringen, hvorfor den ikke har standset denne lovgivning, hvorfor den ikke har taget lovforslagene tilbage, således som vi har opfordret den til med forhandlingssammenbruddet som baggrund.

Motiveringen for, at lovforslagene s behandling skal fremmes, kan i det mindste

ikke være den samme, som den var før den 28. januar, da forhandlingssammenbruddet skete, og regeringen har jo selv på andre områder erkendt dette, idet landbrugsministeren i folketingsudvalget vedrørende kornloven i går har erklæret, at når han ikke ønsker at give de månedlige tillæg til basisprisen på foderkorn, er det, fordi han ikke mener, vi står over for en snarlig tilslutning til fællesmarkedet, således som regeringen mente for 1 år siden.

På et andet område har regeringen administrativt bygget sin gerning på, at vi ikke kommer med i fællesskabet foreløbig, og at vi ikke forhandler om optagelse længere, idet man ikke over for EFTA-landene har fastholdt, at vi stadig forhandlede og på dette grundlag ikke skulle lempe vore todsatser for de varegrupper, for hvilke vi havde fået sær aftaler om at kunne bevare en højere todsats end for øvrige industrivarer.

Når regeringen således på de her nævnte to områder bygger lovgivning og administration på et faktisk sammenbrud, og regeringen ikke vil tage de 10 jordlovsforslag tilbage, bestyrker det vor opfattelse af, at motiveringen for jordlovsforslagene ikke blot var, at vi stod umiddelbart over for et medlemskab af Det europæiske Fællesskab, af nationale grunde, som det blev sagt, men at det i allerhøjeste grad, og i særlig grad måske, var andre grunde og hensyn, der lå bag fremsættelsen af regeringens lovforslag.

Hvis vi ikke var klar over det, hvis ikke det var rigtigt, som jeg her har fremført, kunne regeringen vise det i gerning ved nu at tage forslagene af bordet; men således går det vel ikke, for det, der er socialdemokratiets ønske og vilje, er jo i dag også lillebrors, det radikale venstres, ønske, idet dette parti har ladet sig opluge af den socialistiske tanke: at det væsentligste er, at staten kommer foran og først, når det drejer sig om erhvervelse af jord, når det drejer sig om at tage penge fra folk, så befolkningens mulighed for initiativ og virke-

[H. C. Toft.]

lyst bremses mest muligt, så det mere og mere bliver staten, der kan dirigere erhvervelsen af jord og køb og salg af fast ejendom.

I fortiden, det vil sige gennem et halvt hundrede år, har det dog været ønsket hos det radikale venstre gennem jordlovgivningen at bevirke en anden jordfordeling, at begunstige småbrugene, der har været motiveringen for radikal jordpolitik. Men det er da ikke det, disse 10 lovforslag drejer sig om; nej, de er udtryk for vidtgående indgreb, indgreb over for fornuftige borgeres dispositionsmuligheder, uden at der ydes fuld erstatning, indgreb, der gennem øget og strammet kapitalvindingskat vil hindre borgere i at fraflytte de ejendomme, de bebor, indgreb gennem krav om bopælspligt, der hindrer mulighed for salg af tusindvis af danske landbrugsejendomme, indgreb gennem forkøbsret, der hindrer købere i at få de virksomheder, de ønsker at få, hvad enten det er landbrugsejendomme, industrivirksomheder eller hoteller, hvis disse virksomheder eller ejendomme har et areal, der er større end 6.000 m². Og ingen har garanti for, at sælgeren får fuld erstatning ved salget.

Er alt dette da nødvendigt, selv om regeringen virkelig alene havde det motiv, at vi ved indtrædelse i fællesmarkedet skulle sikre dansk jord på danske hænder? Vi mener nej. I 1959 gennemførte folketinget loven om erhvervelse af fast ejendom, hvorefter ingen, der ikke har bopæl her i landet eller har haft bopæl her i landet i 5 år, kan erhverve fast ejendom uden justitsministerens tilladelse.

Gang på gang har vi fra det konservative folkeparti i landbokommissionen og i markedsudvalget sagt, at en mindre udvidelse af denne lov ville være tilstrækkelig til at hindre udlændinges frie adgang til at erhverve fast ejendom i Danmark i uønsket omfang. Regeringens repræsentanter — såvel statsminister som justitsminister og den højtærede landbrugsminister — har hævdet, at vi som forhandlende om optagelse i fællesmarkedet ikke kunne ændre denne lovgivning. Det er et synspunkt, vi ikke anerkender. Det er vor opfattelse, at det at udvide loven om erhvervelse af fast ejen-

dom til også at omfatte en regel om, at man ikke uden tilladelse kan erhverve fast ejendom, medmindre man de sidste to år inden erhvervelsen har haft bopæl her i landet, vil være tilstrækkeligt.

Nu da regeringen i alt fald på to områder har draget konsekvensen af, at markedsforhandlingerne er brudt sammen, kan det vel ikke længer være dens opfattelse, at vi ikke kan gennemføre denne ændring af loven, som jo også kan blive aktuel for os, hvis EFTA-samarbejdet skal videreudbygges, bl. a. med en friere kapitalbevægelse mellem EFTA-landene.

Det konservative folkeparti er interesseret i og ønsker en lovgivning, der hindrer udlændinges frie adgang til at købe ejendomme i Danmark. En lovændring af den art, jeg her har nævnt, kan ikke være diskriminerende, og da slet ikke, når den gennemføres nu, da forhandlingerne er afbrudt. Jeg opfordrer derfor den højtærede statsminister til at tage denne jordlovsbuket, de 10 lovforslag om ændringer i jordlovene, tilbage, og jeg opfordrer den højtærede statsminister til at henstille til den højtærede justitsminister at foreslå loven om erhvervelse af fast ejendom ændret i den retning, jeg her har givet udtryk for, for derigennem at sikre, at dansk jord bevares på danske hænder i det omfang, vi mener det er ønskeligt og rimeligt. Det er en ændring, der i alt fald indtil overgangsperiodens udløb vil betyde, at vi har sikret dansk jord på danske hænder. Gennemfører vi en sådan lovgivning nu, ville vi for landbrugsejendommene såvel som for sommerhusområderne være dækket i det omfang, hvori det er nødvendigt til overgangsperiodens udløb, og det må være det, det drejer sig om. Vi er da ikke gået videre end det direktiv, der udsendtes fra fællesmarkedets ministerråd den 25. oktober 1961. Som det er oplyst i bilag 16 til beretning nr. 5 fra markedsudvalget til folketinget, side 2, sp. 2, er der vedrørende adgang til fri etablering af landbrugsejendomme opstillet en plan, og det hedder her i punkt (2) — jeg beder om tilladelse til at citere —:

„Ved udløbet af første etape (31. december 1961) skal begrænsningerne i retten til etablering i landbruget ophæves, for så vidt angår sådanne statsborgere fra

[H. C. Toft.]

andre medlemsstater, som har arbejdet som lønnede landbrugsmedhjælpere i værtslandet i to år i træk.“

Af denne udtalelse fra ministerrådet af 25. oktober 1961 må det fremgå, at man i nogle fællesmarkedslande har bestemmelser, der er strammere end den bestemmelse, vi her foreslår som ændring til loven om erhvervelse af fast ejendom. Derfor kan den efter vor opfattelse ikke siges at være diskriminerende over for noget land — i særdeleshed ikke, når man gennemfører den på nuværende tidspunkt.

Jeg har med dette fremdraget vore hovedsynspunkter over for den buket tidsler, regeringen her har fremlagt, og jeg har anført, hvad vi mener bør træde i stedet, for at man kan nå målet: at bevare dansk jord på danske hænder.

Mit partis ordførere vil redegøre for vor stilling til de enkelte lovforslag og fremføre vore synspunkter, efterhånden som lovforslagene i denne uge kommer til behandling i tinget. Det er overladt mig af mit parti at være ordfører, hvad angår forslag til lov om ændringer i lov om landbrugsejendomme og forslag til lov om erhvervelse af landbrugsejendomme.

Om disse to lovforslag vil jeg gerne først og fremmest sige følgende. Det har åbenbart været regeringen ganske klart, at denne buket af lovforslag ville det være svært for befolkningen at sluge. Det er vel derfor, man har forsøgt at søde buketten med en enkelt godte for ligesom bedre at kunne få det hele til at glide ned. Men selv denne godte er ikke af en sådan art, at den på nogen måde kan forsøde det samlede kompleks af lovforslag for os, så man skal ikke vente vor medvirken til deres vedtagelse.

Godten er den ændring i loven om landbrugsejendomme, som åbner adgang for samdrift af to landbrugsejendomme. Allerede i sidste uge under folketingets behandling af lovforslaget om støtte for landbruget var jeg inde på den udvidede adgang til samdrift af landbrugsejendomme. Lovforslaget giver adgang til samdrift af to landbrugsejendomme, således at det, der mange steder ud over landet har fundet sted i ikke ringe omfang — ganske ulovligt — nu bliver lovligt. Ændringen vil betyde en adgang, som sikkert vil blive be-

nyttet af mange, i særdeleshed fordi det ikke er muligt at sammenlægge andet end ganske små ejendomme, der oftest efter sammenlægningen stadig vil være for små. Vi har længe virket for en udvidet adgang til samdrift, men er tidligere både i landbokommissionen og her i folketingssalen blevet afvist med en bemærkning om, at problemet ikke var tilstrækkeligt undersøgt og belyst; det skulle kulegraves. Den samme besked fik vi sidst, vi behandlede lovforslag herom, og det er kun 8 måneder siden. Vi kan derfor ikke andet end være tilfredse med, at landbrugsministeren nu imødekommer vore synspunkter; men vi finder ikke, at landbrugsministerens lovforslag er tilstrækkeligt imødekomme over for små og middelstore landbrugsejendomme, idet ejeren af 2 små ejendomme ikke kan komme til at drive et tilstrækkelig stort areal selv ved sammenlægning af 2 ejendomme. Derfor burde der være større adgang til samdrift af flere ejendomme, når det drejer sig om disse brugsstørrelser.

Den anden ændring, som ministeren foreslår i denne lov, går ud på, at der på de såkaldte frie jorder — for den part af dem, der er vurderet sammen med en landbrugsejendom — i fremtiden også skal hvile landbrugsforpligtelse, og at hele ejendommen skal betragtes som en helhed, hvorefter de frie jorder for fremtiden ikke kan afhændes uden tilladelse. Det har ikke vor sympati. Derved låser man mere jord fast, medens det efter vor opfattelse drejede sig om i højere grad at frigøre jord, så der blev større muligheder for at få en jordarronding, der passede til tidens krav og udviklingen. Den friere adgang til samdrift følges af et krav om, at begge ejendommers bygninger skal holdes forsvarligt vedlige med deraf følgende ekstra omkostninger. Det er en bestemmelse, som det vil blive meget svært, for ikke at sige umuligt at håndhæve på en sådan måde, at der ikke sker en nedgang i bygningsværdierne for den ejendoms vedkommende, der ikke bebos af ejerne. Det ville derfor være langt mere rationelt, om vi nu i stedet for var gået et væsentligt skridt videre i adgangen til udvidelse af de frie grænser for sammenlægning af ejendomme, således som jeg også i sidste uge gav udtryk for her i tinget, da vi behandlede landbrugslovene, og som jeg for 8 må-

[H. C. Toft.]

neder siden, da vi sidst foretog ændringer i denne lov, ønskede den ændret.

Når vi nu står ved en ændring af landbrugslovens § 1, der indeholder bestemmelsen om, at landbrugsforpligtelsen også hviler på ejendomme med så lille et areal som 1 ha eller 2.000 kr.s grundbeløb, må det være opgaven samtidig nu at hæve denne grænse op på et mere realistisk betonet niveau.

Det andet lovforslag, som jeg har den ære at tale om som ordfører, er landbrugsministerens nye lovforslag, forslag til lov om erhvervelse af landbrugsejendomme, der af ministeren er begrundet med Danmarks tiltrædelse af fællesmarkedet. Det er jo et af de forslag, der med forhandlingssammenbruddet som baggrund burde tages tilbage, men det falder vel næppe den højtærede landbrugsminister ind. Jeg skal ikke gå i enkeltheder angående dette lovforslag, men fremdrage det, som vi i særlig grad må vende os imod.

Gennemføres lovforslaget, kan ingen i realiteten fremtidig erhverve en landejendom, uden at landbrugsministeren skal give tilladelse dertil. Gennemføres lovforslaget, indføres der bopælspligt på så godt som alle Danmarks landbrugsejendomme, idet ejeren kun i tilfælde, hvor han har to landbrugsejendomme, er fritaget for bopælspligt for den ene af dem. Ministerens formål er at hindre udlændinge i at købe danske landbrugsejendomme, men samtidig hindrer man også mange danske statsborgere i at kunne erhverve en landbrugsejendom, nemlig alle dem, der også har anden beskæftigelse, og som ikke kan købe en landbrugsejendom inden for en afstand fra deres arbejdsplads, der gør det muligt for dem at komme frem og tilbage næsten dagligt til ejendommen.

Hvad betyder det nu? Det får i alt fald den betydning, at de landejendomme, der ikke ligger for langt fra byområderne, i særlig grad bliver eftertragtet, og priserne vil her presses yderligere op, hvad ministeren har erklæret ikke var ønskeligt, tværtimod var det det, ministeren ville forhindre. Omvendt vil de mange landbrugsejendomme, der ligger i det vestlige Jylland, f. eks. langs den jyske vestkyst, ofte blive helt usælgelige og falde i pris. Thi var

bopælspligten gennemført f. eks. for nogle år siden, ville f. eks. de ejendomme, der nu er solgt til rekreative opholdssteder i klitterne — ejendomme, som ikke gav eksistensgrundlag ved landbrugsvirksomhed — ikke kunne være solgt; de ville da stå som nøgne og forladte ødegårde, medens de dog nu er kommet til at tjene det formål at være et feriested for en borger i vort land.

Ministeren begrunder som nævnt lovforslaget med, at vi skal undgå fremmedes køb af landbrugsejendomme. Men må jeg gøre den højtærede landbrugsminister opmærksom på det direktiv, der, som jeg tidligere har nævnt, er udsendt fra Bruxelles vedrørende den frie etableringsret for landbrugsejendomme. Jeg henviser igen til markedsberetning nr. 5, hvorefter der, hvis vi er medlemmer af fællesmarkedet, skal gives udlændinge — fra lande, der er medlemmer af fællesmarkedet — ret til at overtage bedrifter, der har været forladt eller har været udyrkede i 2 år. Følgen af landbrugsministerens forslag vil i disse områder være — altså de rekreative, som er særlig eftertragtede — at her åbnes gennem fællesmarkedsdirektiv en mulighed for udlændinge til at erhverve disse gårde og mindre landbrug, der vil blive ødegårde, fordi landboerne ikke kan eksistere dér, og fordi danske byfolk lukkes ude gennem lovgivningen fra at erhverve dem, da landbrugsministeren generelt vil hindre byfolk i at erhverve og blive ejere af landbrugsejendomme. Mange i Vestjylland, langs Limfjorden og andre af vore kyststrækninger på Sjælland og Fyn, mange på den magre jord på Mols og tilsvarende områder i vort land har i de senere år kunnet sælge deres landbrug til personer, der ikke ville tage varigt ophold på den pågældende ejendom. Det har været disse landmænds eneste chance for at sælge. Det har været en udvikling, som ikke har haft andet end godt til følge, men så skal der selvfølgelig lukkes af derfor gennem det af ministeren og regeringen fremsatte lovforslag. Man udelukker derved salgsmulighederne for mange landbrugsejendomme, hvis jorder er af dårlig kvalitet; man låser de mange landmænd, der ejer disse ejendomme, fast til dem uden mulighed for at sælge dem. Vi finder ikke, at det er en rimelig måde at behandle dem på.

[H. C. Toft.]

Vi vender os også mod kravet om bopælspligt. Det er ikke nødvendigt for at bevare dansk jord på danske hænder; det kan sikres gennem anden lovgivning. Gennemføres kravet, vil det være til ubodelig skade for de mange ejendomsbesiddere, der i dag ikke kan finde købere blandt landmænd til ejendommene. De må jo til sidst simpelt hen løbe fra dem, når de ikke kan få til livets udkomme dér og de ikke kan sælge til en køber, der kan opfylde bopælsforpligtelsen.

Regeringen har ved fremsættelsen af lovforslaget også meddelt, at det var af nationale grunde, forslaget blev fremsat, men hvordan ville det gå med bopælspligten i Sønderjylland? Dér vil følgen blive, at tyske statsborgere, der tidligere har boet f. eks. i Flensborg, nu, hvis vi bliver medlem af fællesmarkedet, kan erhverve landbrugsejendomme i den sydlige del af vort land og tage ophold og etablere bopæl på disse ejendomme og bevare deres arbejde syd for grænsen. Ved denne lovgivning hindrer man ikke, navnlig ikke i Sønderjylland, udlændinge i at erhverve landbrugsejendomme, hvor de kan tage ophold og bosætte sig, og på den måde opnår man ikke at udelukke tyske statsborgere fra adgangen til i stort omfang at erhverve landbrugsejendomme i Danmark.

Jeg må til sidst vende mig imod bestemmelsen i lovforslagets § 3, hvorefter man skal have tilladelse af den højtærede landbrugsminister, hvis man vil erhverve jord til andet formål end landbrugsanvendelse. Den højtærede landbrugsminister vil måske sige til mig, at en sådan tilladelse vil mån få, men der står i lovforslaget, at hvis — og det er det, det drejer sig om — hvis landbrugsministeren ikke mener, at det er nødvendigt for den pågældende virksomhed at erhverve et sådant areal, hvis f. eks. et teglværk mener, at det er nødvendigt for at sikre sig jord frem i tiden at købe væsentlige arealer for at sikre sig ler, så kan landbrugsministeren, hvis han skønner, det er for stort et areal, afvise og sige, at en sådan tilladelse kan man ikke få. Jeg mener, det er forkert med en så rigoristisk bestemmelse over for virksomheder, som det netop er væsentligst for os ude i landdistrikterne at få placeret dér, virksomheder, som kan

benytte de mange boliger, der bliver fri i den kommende tid, når de ikke længere kan udnyttes som landbrugsejendomme. Det er vigtigt for befolkningen ude omkring i landet, at der skabes store muligheder for en erhvervsmæssig udvikling, en industriel udvikling, og så kan det ikke være rimeligt, at man skal søge landbrugsministerens tilladelse dertil, og at det er landbrugsministeren alene, der skal skønne over, om en sådan tilladelse skal gives eller ej.

Jeg har med disse bemærkninger angående de to lovforslag givet udtryk for vore synspunkter om dem, men jeg vil gerne, inden jeg forlader talerstolen, gentage min opfordring til statsministeren om at tage de 10 fremsatte lovforslag tilbage. I stedet anbefaler jeg den højtærede statsminister, at han henviser den højtærede justitsminister til at fremsætte forslag om ændringer i loven om erhvervelse af fast ejendom, udvider den med en regel om, at man for at kunne erhverve fast ejendom i Danmark skal have haft ophold her de sidste to år inden erhvervelsen, og at man, hvis man ikke har haft det, skal søge justitsministeren om tilladelse dertil.

Niels Ravn: Jeg skal på mit partis vegne fremsætte nogle bemærkninger om forslag til lov om kommuners forkøbsret til fast ejendom samt støtte til kommuners jordkøb og om forslag til lov om ændringer i lov om oprettelse og supplerung af mindre landbrug m. m. — statshusmandsloven.

Disse lovforslag tilsigter efter nærmere angivne retningslinjer at tillægge kommunerne henholdsvis staten principiel forkøbsret til alle faste ejendomme her i landet. Motiveringen er forskellig for de to lovforslags vedkommende, mens indholdet om forkøbsrettens udøvelse derimod er helt identisk.

For kommunernes vedkommende er formålet at fremskaffe jord til bebyggelsesformål, hvilket vi også fra konservativ side for så vidt kan bifalde, men vi har den opfattelse, at det vil være muligt for kommunerne at fremskaffe de fornødne arealer i det fri marked uden tvangsafståelser.

Med hensyn til den udvidede forkøbsret for statens vedkommende angives formålet at være nationalpolitiske hensyn i relation til vor eventuelle indtræden i fællesmarke-

[Niels Rava.]

det. Da denne forudsætning imidlertid i øjeblikket er faldet bort og regeringen stadig opretholder forslagene, kan det vel kun tydes derhen, at det er andre, ikke nærmere definerede hensigter, man har villet fremme. Mig forekommer det i hvert fald helt uforståeligt, at man med den nu foreslåede udvidede forkøbsret vil kunne hindre udlændinges køb af fast ejendom her uden samtidig generelt at gøre det samme over for danske statsborgere; enhver anden fremgangsmåde vil vist kun kunne karakteriseres som diskriminerende. Men lad nu alt dette fare. Det er jo desværre indtil videre historie.

Lad mig gå over til at se på, hvad de to lovforslag reelt indeholder, og navnlig, hvilken betydning de vil få i forholdet stat-kommune på den ene side og borgerne på den anden side, sat i relation til ejendomsretsbegrebet.

Afgrænsningen af kommunernes og statens interesseområde er foretaget således, at kommunernes forkøbsret er gældende inden for de såkaldte inder- og mellemzoner samt i særlige tilfælde, hvor den tinglyses på specielle ejendomme, der har den pågældende kommunes interesse og er beliggende inden for kommunens dispositionsplan. I alle andre tilfælde er det staten, der har og kan udøve forkøbsretten. Da forkøbsretten skal gælde alle arealer over 6.000 m², vil det betyde, at der i kommunernes interesseområde kan gøres forkøbsret gældende til en lang række erhvervsvirksomheder af vidt forskellig art — jeg kan nævne industrivirksomheder, hoteller og restauranter og handelsvirksomheder — således at hver gang disse virksomheder i fremtiden skifter ejer, vil kommunens forkøbsret hænge som et truende sværd over såvel sælgers som købers hoved.

Her er vi fremme ved en principiel forskel i den form for forkøbsret, der nu foreslås, og den, som er gældende efter den nuværende statshusmandslov, til de større landbrugsejendomme. Jeg bemærkede godt, at såvel det ærede medlem hr. Teichert som det ærede medlem hr. Ove Hansen var inde på, at det principielt var den samme forkøbsret, som nu bare udvides til at gælde nogle flere områder, og begge de ærede ordførere var også inde på, at sælgeren i relation til af-

ståelses- eller erhvervsdokumentet — man kan kalde det, hvad man vil — for sit vedkommende var dækket ind. Enten ønsker de ærede medlemmer ikke at komme ind på de bestemmelser i lovforslagene, der viser, at dette ikke er rigtigt, eller også har man bevidst villet gå let hen over disse kendsgerninger.

Jeg vil gøre et par bemærkninger herom. Efter gældende lov er det ganske rigtigt således, at gøres forkøbsret gældende, kan staten kun gøre det ved at gå ind i de aftalte handelsvilkår. Heri kan intet rettes, og sælger har således efter gældende lov altid sikkerhed for, at han sælger på de aftalte vilkår, hvad enten det bliver den oprindelige køber eller staten, der over forkøbsretten kommer ind i billedet. Men således er det ikke efter den i de to lovforslag formulerede forkøbsret. Jeg tænker her på § 8 i forslaget om kommunernes forkøbsret og den nye § 8 e, i forslaget til ændringer i statshusmandsloven. Her er der nemlig indsat en bestemmelse om, hvorledes man skal forholde sig, hvis vederlaget for den pågældende ejendom ikke alene består i en pengeydelse. Hvis det f. eks. drejer sig om en byttehandel, eller der skulle være knyttet visse betingelser til handelen som f. eks. ret til vederlagsfri beboelse af den solgte ejendom et stykke tid, eller hvis der i handelen foruden fast ejendom indgår løsøre eller anden fast ejendom, hvortil forkøbsretten ikke ønskes udøvet, i så fald kan staten, henholdsvis kommunen, efter forslagene forlange, at der fastsættes et særligt vederlag for den del af det solgte, hvortil forkøbsret ønskes gjort gældende. Kan der ikke herved opnås en mindelig overenskomst, kan staten, henholdsvis kommunen, kræve vederlaget fastsat af de taksationsmyndigheder, der er nedsat i henhold til lov om bestyrelse af offentlige veje.

Hvad vil dette nu betyde i praksis? Man tænke sig et eksempel. En industrivirksomhed eller et hotel sælges inden for en kommunes interesseområde. I handelen medfølger foruden grund og bygninger det til virksomheden hørende løsøre og driftsinventar. Kommunen ønsker kun at overtage grund og bygninger. Der kan på denne baggrund ikke opnås enighed om vederlaget, og den nævnte taksationsmyndighed må så fastsætte prisen. Sælgeren kan da komme i den situation, at han må afstå

[Niels Ravn.]

sin ejendom til en pris langt under den, han havde tænkt sig, og i tilgift må beholde løsøre og inventar, som måske kun repræsenterer en væsentlig værdi i forbindelse med den solgte ejendom og den virksomhed, der indtil da har været drevet det pågældende sted. Det katastrofale for sælgeren er, at der findes ingen vej tilbage. Han er i henhold til lovgivningen forpligtet til at afstå sin ejendom på disse, måske helt ændrede, og for ham særdeles ugunstige salgsvilkår.

Det konservative folkeparti finder en sådan behandling af landets borgere hinsides al velanstændighed; vi finder tillige, at man ved at gennemføre love, der muliggør noget sådant i praksis, tilsidesætter selve ejendomsretsbegrebet. Man går så vidt, at det for os er et spørgsmål, om ikke grundlovens § 73 om ejendomsrettens ukrænkelighed er overtrådt, et spørgsmål, vi ønsker nærmere undersøgt.

Jeg vil i denne forbindelse pege på, at det i bemærkningerne til lovforslaget om ændringer i statshusmandsloven udtrykkeligt fastslås, at det ikke er en forudsætning for en erhvervelse ved hjælp af forkøbsretten, at der foreligger et aktuelt behov, men at det er tilstrækkeligt, at det skønnes, at et behov kan opstå engang i fremtiden.

Jeg spørger i denne forbindelse de højtærede ministre, henholdsvis indenrigs- og landbrugsministeren: kan der overhovedet efter denne formulering være situationer, hvor man ikke skal gøre forkøbsret gældende? Jeg ved godt, at der i loven er opregnet en lang række punkter, efter hvilke der ikke skal gøres forkøbsret gældende, og de ærede medlemmer hr. Teichert og hr. Ove Hansen var jo inde på disse og ville give det udseende af, at her var det væsentlige værn, men hvad er det hele egentlig værd ved nærmere eftersyn?

§ 8 a, stk. 2, punkt 1, siger, at forkøbsret ikke kan gøres gældende til arealer under 6.000 m², men andetsteds i lovforslaget siges, at hvis der foretages en udstykning af et areal i parceller under 6.000 m², så kan staten, henholdsvis kommunen, alligevel gøre forkøbsret gældende, såfremt det må antages, at den pågældende udstykning er foretaget med det formål at omgå forkøbsretten, og dette kan ske, uanset om en del af parcellerne allerede er bortsolgt. Jeg spørger igen

de højtærede ministre: hvorledes og af hvem skal det afgøres, hvorvidt den foreliggende udstykning er en ganske rimelig og naturlig udstykning, eller om den, som det siges i lovforslaget, eventuelt er foretaget med det formål at omgå forkøbsretten? Den slags bestemmelser kan næppe tænkes at fremme udbuddet af byggegrunde i det private marked. Ingen vil risikere noget sådant.

Punkterne 2 og 3 siger, at henholdsvis kommune og stat ikke kan gøre forkøbsret gældende i hinandens områder, en bestemmelse, der i hvert fald for borgernes vedkommende ikke indeholder noget som helst betryggende.

Punkterne 4 og 5 omhandler de tilfælde, hvor handelen foregår inden for den nærmeste slægt eller overdragelsen sker ved arv. Dette er den sidste skanse for ejendomsretten til fast ejendom her i landet; men hvor længe vil den kunne holde med den appetit, som de to lovforslag giver udtryk for at den nuværende regering har; når spørgsmålet angår det offentlige overtagelse af fast ejendom?

Endelig undtages til sidst de tilfælde, hvor erhvervelsen er en følge af en jordfordelingskendelse eller det drejer sig om sammenlægning af to landbrugsejendomme. Ja, dette sidste turde vist være en selvfølge.

Efter disse bemærkninger om det udvidede forkøbsretsbegreb og administrationen af samme har jeg nogle bemærkninger til den foreslåede ændring af statshusmandsloven i øvrigt. Jeg finder det forkert, at man i forslaget til den nye § 7 fortsat opretholder statens forkøbsret til fremskaffelse af landbrugsjord til oprettelse af nye brug, ligesom man vil benytte forkøbsretten til fremskaffelse af tillægsjord til mindre brug og en bedre jordfordeling. Hvilke tanker har den højtærede landbrugsminister i denne forbindelse, når forkøbsretten udvides til at omfatte alle landbrugsejendomme? Betyder det, hvis f. eks. en ejendom på 30 ha kommer i handelen og der tilgrænsende findes en ejendom på 10 ha, at man da skal gøre forkøbsret gældende, f. eks. for at de to ejendomme kan blive på hver 20 ha? Jeg spørger igen: hvor ligger grænsen?

Jeg vil endvidere gerne spørge den højtærede landbrugsminister: hvor store midler har regeringen tænkt sig at stille til rådighed for de mange formål, der her er tale om?

[Niels Ravn.]

Ministeren nævner et sted, at jordfonden disponerer over ca. 30 mill. kr. Hvor længe forventes dette beløb at kunne strække til? Og jeg stiller det samme spørgsmål til den højtærede indenrigsminister, der jo også for sit forslags vedkommende kan komme ind i billedet med pengemidler.

Der tales endvidere i lovforslaget om visse områders fritagelse. Hvorledes tænkes dette administreret? Der henvises i denne forbindelse som så ofte før, når den højtærede landbrugsminister lovgiver, kun til en bemyndigelse til ministeren, uden at blot visse retningslinjer antydes. I forslaget til en ny § 11 i statshusmandsloven siges, at de erhvervede arealer skal afhændes på vilkår fastsat af ministeren, en ny bemyndigelse uden retningslinjer.

Med hensyn til forslaget til en ny § 12 siges, at de nye brug, som den højtærede landbrugsminister på trods af al sund fornuft tilsyneladende fortsat vil oprette, skal have familiebrugets størrelse. Vi må efter min opfattelse have nævnt en eller anden gennemsnitsstørrelse, et eller andet udgangspunkt. I den gamle lov står der 15 ha middelgod jord. For min skyld må dette tal gerne fordobles, ikke mindst af hensyn til, at bestemmelserne i § 12 også har relation til sammenlægningsgrænserne. Hvis man overhovedet ingen talstørrelser har, vil det betyde en alt for uensartet administration. Jeg er da f. eks. slet ikke sikker på, at det ærede medlem hr. Teichert og jeg har samme opfattelse af, hvor stort et familiebrug egentlig skal være.

Jeg skal til slut sammenfattende sige, at det konservative folkeparti må vende sig imod den her foreslåede lovgivning, såvel med hensyn til dens principielle formål som med hensyn til enkeltheder. Også, vi ønsker en række af de opgaver løst, som disse to lovforslag angiver som formål. Mit partis ordfører for de lovforslag, der kommer til behandling i morgen i relation til disse ting, må angive hvorledes. Vi har dog den opfattelse, at det bedre ville kunne ske ad frivillighedens vej end ved tvangsafståelse. Vi tror, at gennemføres disse lovforslag, vil det frivillige udbud af jord indskrænkes, og omsætningen af faste ejendomme vil stagnere. Derved vil man få sværere ved at

tilgodese de formål, som man angiver at ville løse.

Jeg har bemærket at de to højtærede ministre, den højtærede socialdemokratiske indenrigsminister og den højtærede radikale landbrugsminister, i udformningen af forkøbsretsparagrafferne er helt enige, er enige om, at nu skal landets jord socialiseres. Den højtærede landbrugsminister har dog en lille rest af sit tidligere liberale sindelag i behold. Det er blot gemt bort til bemærkningerne. Det havde været rart, om det fandtes i selve lovforslaget. Jeg har nemlig i bemærkningerne til statshusmandslovforslaget fundet noget, der for så vidt ligger på linje med vore tanker. Jeg citerer fra bemærkningerne, hvor der står:

„En generel forkøbsret vil uundgåelig betyde en belastning af omsætningen af faste ejendomme og samtidig rejse en række administrative problemer.“

Et andet sted står, efter at man har omtalt muligheder for at erhverve jord til kommunerne ved hjælp af forkøbsret:

„Ofte vil frivillige køb samtidig være den økonomisk mest fordelagtige erhvervelsesmåde, idet staten har mulighed for at yde stor kontant udbetaling.“

Vi er enige i disse synspunkter, vi tror, problemerne vil kunne løses ad disse veje.

Vi beklager, at den højtærede landbrugsminister har gemt disse ting bort til bemærkningerne, og at ministeren i lovforslaget er enig med sin kollega den højtærede indenrigsminister om, at nu skal al Danmarks jord socialiseres.

Det konservative folkeparti kan ikke på dette grundlag give tilslutning til disse to lovforslag, men må, som det ærede medlem hr. H. C. Toft for lidt siden gav udtryk for også på partiets vegne, henstille til regeringen, at man tager lovforslagene tilbage.

Kirkegaard: Imellem de 10 lovforslag, som for godt og vel en måned siden blev fremsat i folketinget, er der jo en ikke ringe indbyrdes sammenhæng.

Ved denne første behandling af en del af disse lovforslag kan jeg godt være med til at beklage, at visse indskrænkninger i rådigheden over nogle aktiver, som på lovlig vis ejes af visse medborgere, ikke kan undgås.

[Kirkegaard.]

Jeg kan være med til at beklage det, men det kan faktisk ikke undgås. Nu mistænkte det ærede medlem hr. H. C. Toft både socialdemokratiet og mit parti for at være særlig store tilhængere af restriktioner. Det mener jeg er forkert. Jeg tror i øvrigt ikke, at der er nogen af tingets medlemmer, der ønsker denne rådighed indskrænket, men det er i et vist omfang nødvendigt for at undgå det, der er værre.

I min begrundelse for det synspunkt vil jeg først nævne, at når man netop nu i 1960erne, hvor langt den største part af vort transportbehov bliver afviklet over landevejene, og hvor gode og hurtige biler næsten er ved at blive hver mands ejer, kører en tur igennem landet, undgår man ikke at lægge mærke til, at det store flertal af vore byer slet ikke er anlagt med vor tids trafikbehov for øje. Gaderne er for snævre og for krogede, og med mulighederne for parkering er det helt galt. For 200 år eller 400 år siden byggede utvivlsomt enhver borger, som det passede ham bedst, det var måske en ganske naturlig ting, men tilfældigt blev det altså. Præget af tilfældighed i det danske landskab er måske endnu mere udtalt i nogle af vore gamle landsbyer, hvor husene i sin tid i mange tilfælde blev bygget omkring og ofte for tæt op ad en vej, som blev bugtet, fordi studieforspændene søgte at komme frem på bedst mulig måde. Nu ville det være ganske urimeligt, om vi i dag prøvede at gå i rette med de borgere, som har været med til at give både vore byer og landsbyer form eller mangel på form; den tids myndigheder kunne intet vide om den udvikling, som kom, og som vi i dag måske kun har påbegyndt; vi ved det for så vidt ikke helt sikkert. Men vi er i hvert fald så vidt, at vi ved, at det ikke går an at lade bebyggelse af et vist omfang gro vildt. Det kan ikke nytte noget at lade det ske på lykke og fromme, der skal plan til. Myndighederne må lægge en plan, og det forekommer da i hvert fald mig nødvendigt, at hvis en enkelt lodsejer modsætter sig en sådan plan for en for-

nuftig udvikling i et byområde, må der være muligheder for ekspropriation. Med den interesse, der er for sommerhuse, og som vore myndigheder regner med vil tiltage i ganske enormt omfang, anser jeg det ligeledes for ganske uforsvarligt, hvis vi ikke nu beskytter en stor del af vore landskabelige skønhedsværdier, og vi skal beskytte dem ved ganske simpelt at bygge uden om de skønneste pletter og ikke midt inde i dem. Det er et spørgsmål, som jeg ikke mener det går an at vente så forfærdelig længe med at løse.

Jeg tillader mig her at nævne, at sidst i august måned sidste år måtte finansudvalgets flertal gå med til at betale 2,2 mill. kr. for to mindre landejendomme ved Næsbyholm-Bavelse. Så vidt jeg husker, fandt det samlede finansudvalg det dengang helt urimeligt at betale en så ublu pris for disse ejendomme, men det var altså nødvendigt for at skåne et af Sjællands smukkeste landskaber for bebyggelse. Jeg mener ikke, at vi ret længe kan tillade os at bruge skatteydernes penge på den måde. Det er jo ikke nødvendigt at bygge på vore allerpeneste områder. Det er i alle borgeres interesse, at byggeriet planlægges på de tilstødende områder. Med den udvikling, vi er inde i, hvor byområderne vokser stærkt, fordi disse områder jo ikke bare skal skaffe plads til deres egen befolkningstilvækst, men også må tage imod de tusinder og atter tusinder af fortrinsvis unge mennesker ude fra landdistrikterne, som i disse år forlader landbruget, er der også, så vidt jeg kan skønne, i alle kredse af befolkningen ved at være enighed om, at det er urimeligt, at nogle få lodsejere omkring disse stærkt voksende byområder indkasserer store millionbeløb, i mange tilfælde helt skattefrit og ganske uden arbejdsindsats, kun ved at vente på byernes udvikling. Det er, så vidt jeg kan se, ved at være en almindelig opfattelse landet over, at det er urimeligt at beskatte arbejdsindtægter forholdsvis hårdt, medens store arbejdsfrie indtægter går omtrent fri. Derfor antager jeg, at regeringen denne gang

[Kirkegaard.]

vil få almindelig tilslutning til ændringerne af den såkaldte kapitalvindingsafgift.

Med hensyn til de enkelte lovforslag — hvor det er meningen, at jeg skal sige lidt om de to første, nemlig forslaget om erhvervelse af landbrugsejendomme og forslaget om ændringer i lov om landbrugsejendomme — skal det fra min side gerne erkendes, at grundlaget for lovforslagene er noget anderledes i dag, end da de blev fremsat den 23. januar. I dag er det endnu mere uklart end dengang, hvornår og ad hvilke omveje vi når frem til etableringen af det store europæiske markedsområde. Vi ved alle, at det kan blive svært at få forhandlingerne i gang igen efter den brutale afbrydelse med de Gaulles tale. Men at dømme efter interessen i de lande, det drejer sig om, tror jeg altså, vi når frem dertil, idet jo alle landene går ind for tanken med undtagelse af Frankrig.

De fleste af de problemer, som disse 10 lovforslag — eller i hvert fald en væsentlig part af dem — drejer sig om, har allerede fået en ret indgående behandling i folketingets markedsudvalg, og jeg erindrer fra disse forhandlinger, at vist alle partier er indstillet på at træffe foranstaltninger, der i størst muligt omfang sikrer dansk jord i fortsat dansk besiddelse. Det har været en almindelig opfattelse, at der vil vise sig øget interesse for dansk jord måske fra flere sider, når vi engang bliver medlem af det store markedsområde, idet priserne efter det, der er oplyst i markedsudvalget, i de fleste lande inden for området ligger betydeligt over jordpriserne herhjemme.

I regeringens overvejelser er man nået frem til det resultat, at vi sikrer os bedst ved at gennemføre en bestemmelse om, at enhver ejer af et landbrug har pligt til at bo på dette eller på det ene af de to, som man normalt kan være ejer af. En sådan bestemmelse sikrer imod såkaldt fjerneje. Nu er det jo forholdsvis længe siden, de lovforslag, vi her behandler, blev fremsat, og der har allerede ude i befolkningen været tid til en slags førstebehandling, om man så må sige. Der er faldet mange mærkelige udtalelser om disse forslag, måske i ganske særlig grad om bopælspligten; men jeg har i og for sig ikke endnu hørt indvendinger af betydning, og når jeg ikke har det, hænger

det naturligvis sammen med, at forslaget om bopælspligt kun i meget ringe omfang berører almindelige landmænds interesser, idet vi, der er landmænd, jo næsten alle sammen bor på den ejendom, vi driver. Der kan være tale om nogle få, der driver en gård uden at bo på den, men spørgsmålet er så, om sådanne overhovedet kan placeres i gruppen almindelige landmænd. Efter mine erfaringer findes der i hvert fald ganske givet i denne gruppe en del, der er mere handelsmænd end landmænd. De fleste byboere, der ejer en landejendom, en såkaldt lystgård, bor også på den, og vil de have en til, lægger det fremsatte lovforslag jo ingen hindringer i vejen for dette. Personlig forstår jeg udmærket mange byboeres interesse for en landejendom, en lystgård. Vi bor godt ude på landet, i almindelighed midt i vor egen have, og sædvanligvis i en noget større lejlighed, end det er almindeligt inden for et byområde, og på landet har vi også efterhånden, endda i betydeligt omfang, fået det, man kalder moderne bekvemmeligheder. Det undrer mig altså ikke, at slet ikke så få byboere interesserer sig for, kan lide at bo på en såkaldt lystgård, men det lægger forslaget jo heller ingen hindringer i vejen for.

Lovforslaget er ikke urimeligt, som så mange har sagt. Jeg har allerede nævnt, at det ikke generer almindelige landmænd nævneværdigt. Forslaget kan måske afdæmpe ikke-landmænds køb af landejendomme en smule, det er muligt; og til sidst — hvad der jo er noget vigtigt — det udelukker såkaldt fjerneje, når det problem igen bliver aktuelt.

Ud over det, jeg allerede har nævnt, er der jo mange andre grunde til, at byboere kan have interesse for en landejendom. For en ikke-landmand med betydelige indtægter kan der være store økonomiske interesser forbundet med at eje en stor gård; men det problem lader jeg foreløbig ligge. Derimod vil jeg gerne have sagt, at det ikke er en fordel for almindelige landmænd, hvis landejendomme i større stil efterspørges af ikke-landmænd, tværtimod. Denne opfattelse bekræftes af nogle oplysninger i den landøkonomiske oversigt, som er udgivet af landboforeningerne, og som jeg allerede nævnte i sidste uge under behandlingen af landbrugslovene.

[Kirkegaard.]

I oversigten oplyses det, at ikke-landmænd i 1958 købte landejendomme til en pris, der lå 4 pct. over landmændenes pris. I 1959 lå denne pris 7 pct. over og i 1960 17 pct. over landmændenes pris. Det er jo en stærkt stigende kurve, der er tale om. Desværre har jeg ikke tallene for 1961 og 1962, men hvis kurven fortsætter opad, bliver det ikke videre morsom læsning, for det er jo klart og ligetil, at den pris, som en landmand må betale for en ejendom, påvirkes i høj grad af, hvad andre erhvervsdrivende vil give for den samme eller for en tilsvarende ejendom, og det er lige så klart, at enhver prisstigning på landejendomme, der ikke har sin begrundelse i en bedre rentabilitet, er til skade for de landmænd, som skal leve af netop at være landmænd, og jo i særlig grad til skade for landboudommen, der, så vidt jeg kan skønne, for tiden må betale en ejendomspris, der ligger mindst 50 pct. over, hvad en forsvarlig rentabilitet betinger. Det vil sige, at vi faktisk i øjeblikket driver rovdrift på de unge landmænds kræfter. Jeg gad egentlig vide, om der her i landet er så farlig mange mennesker uden for landmændenes kreds, der er klar over, at ikke-landmænds køb af landejendomme er med til at presse priserne så højt op, at driften ikke kan svare regning, og dermed er med til at tilvejebringe de forhold, der giver basis for krav fra landbrugets side om kompensation.

Under denne første behandling er det beklageligvis næsten nødvendigt at fremsætte en kommentar til påstanden om, at der i de forslag, vi her behandler, findes et nyt stavnsbånd. Påstanden om et stavnsbånd er det tyndeste argument, jeg har hørt i mange år. Det er jo sådan i dette land, at til mange bestillinger eller embeder er der knyttet bopælskrav; jeg kan nævne en biskop, en amtmand, en dommer, en politimester, en provst og mange flere. Ved forfremmelser af embedsmænd eller tjenestemænd er det jo ofte nødvendigt, at disse ændrer bopæl; og for f. eks. en skibsværftsarbejder er det i hvert fald mest praktisk at bo i nærheden af et skibsværft og for en fisker i nærheden af en havn. Men en landmand er også efter dette lovforslags eventuelle gennemførelse fuldstændig uden stavnsbånd. En landmand har jo

hele landet og udlandet til kunde, og han er derfor ikke delvis afhængig af en kunde-kreds på samme måde som en håndværker eller en handlende. En landmand derimod, der bor f. eks. ved Holstebro, kan, hvis han er utilfreds, sælge sin gård og flytte til Vendsyssel, og kan han ikke lide forholdene dér, kan han sælge endnu en gang og købe en gård på Falster; for ham er der ikke noget i retning af stavnsbånd.

I henhold til lovforslaget om ændringer i lov om landbrugsejendomme tillades samdrift af landbrug i et vist omfang, og det forekommer mig at være et fornuftigt supplement til den allerede gældende lovgivning om sammenlægning af ejendomme.

Jeg tør ikke i dag have nogen sikker mening om, hvor mange selvstændige landmænd, der fremtidig bliver til at gennemføre produktionen, og produktionens omfang kender vi jo i øvrigt heller ikke. Men vi ved alle sammen, at afgangen af ungdom fra landbrugerhvervet for tiden er så stor, at der kan være udsigt til, at der ikke bliver nok til at afløse den ældre generation. Derfor skal der være adgang både til sammenlægning og samdrift — ellers vil de ejendomme, der har den ringeste rentabilitet, ikke blive efterspurgt, men simpelt hen gå ned i en pris, som de nuværende ejere ikke kan være tjent med.

Den kommende strukturændring, som vi ved, vi står over for — vi kender den ikke i fuldt omfang, men vi ved, den kommer — skal landbruget selv klare på frivillig basis, og det kan landbruget også, når der bliver mulighed både for samdrift og for sammenlægning.

Jeg forstår faktisk ikke, at det ærede medlem hr. Peter Larsen f. eks. kunne nævne, at regeringen ikke havde øje for den tilpasning, som var nødvendig, ikke havde øje for tidens krav, men ville låse udviklingen fast. Det, der foreslås her, er jo nemlig en overordentlig kraftig udvidelse af mulighederne for tilpasning, og hvis det forslag, jeg her omtaler, bliver vedtaget, kan antallet af landbrugets produktionsenheder nedsættes til omkring 60.000. Det vil sige, at vi formodentlig slet ingen udsigt har til at udnytte de foreliggende muligheder for den tilpasning, det ærede medlem hr. Peter Larsen efterlyste, i dette århundrede. Jeg mener derfor, at det vil være rimeligt at

[Kirkegaard.]

overlade de problemer, vort land kommer ud for omkring år 2000, til de generationer, som har problemerne lige foran sig til den tid.

På denne baggrund mener jeg altså, at jeg blankt kan afvise påstanden om, at det såkaldt frie erhverv, landbruget, er lagt i spændetrøje.

At statens forkøbsret er obligatorisk, når det drejer sig om handel med ejendomme med samdrift for øje, anser jeg for vigtigt. Det er vigtigere at få for små ejendomme bragt op på en fornuftig størrelse, end at f. eks. en herregård får muligheder for at forøge sit areal med nogle få procent. Derfor er forkøbsretten i sådanne tilfælde både fornuftig og nødvendig.

Jeg skal slutte med, hvad jeg i og for sig også begyndte med, nemlig at erkende, at forholdene omkring markedsforhandlingerne og de problemer, som følger deraf, er ændret siden den dag, disse lovforslag blev fremsat; men jeg går ud fra som ganske givet, at det kommende udvalg også vil komme til at arbejde med disse problemer. I øvrigt vil jeg gerne på mit partis vegne give tilsagn om et både interesseret og velvilligt medarbejderskab i dette udvalg.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet.

Udvalget angående forslag til lov om ændring i lov om invalide- og folkepension. (Om forhøjelse af invalide- og folkepensionsbidrag), forslag til lov om særligt tillæg til folke-, invalide- og enkepensionister samt om forhøjelse af grænsen for hjælp til underhold og forslag til lov om ændring i lov om den offentlige sygeforsikring har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Mødet genoptages kl. 14.

Mødet udsat kl. 12¹⁰.

Mødet genoptaget kl. 14.

Formanden: Uden for dagsordenen giver jeg ordet til den ærede ordfører for udvalget til valgs prøvelse, for at han kan gøre indstilling til tinget om godkendelse af et valg.

Ordføreren for udvalget til valgs prøvelse (K. Axel Nielsen): I skrivelse af 5. d. m. anmodede folketingsmand, arbejds- og socialminister Kaj Bundvad om orlov på grund af sygdom, og det høje ting har i går meddelt den ønskede orlov og vedtaget at indkalde stedfortræderen. På den af indenrigsministeriet i medfør af valglovens § 50 udarbejdede liste findes som 1. stedfortræder for socialdemokratiet i Sorø amtskreds opført overbetjent Richardt Lykke Jørgensen, der i skrivelse af 5. marts d. å. har meddelt, at han er villig til midlertidigt at tage sæde i folketinget i anledning af den nævnte orlov. Udvalget til valgs prøvelse har herefter holdt møde, og efter at have gennemgået stedfortræderlisten og de øvrige dokumenter indstiller udvalget enstemmigt, at overbetjent Richardt Lykke Jørgensen godkendes som midlertidigt medlem af folketinget fra den 5. d. m. at regne.

Hermed sluttede forhandlingen.

Udvalgets indstilling om godkendelse af overbetjent Richardt Lykke Jørgensen som midlertidigt medlem af folketinget fra den 5. marts d. å. at regne vedtoges enstemmigt med 122 stemmer.

Derefter foretoges dagsordenens punkt 1, som var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om statens deltagelse i udgifterne ved oprettelse af et dansk undervisningssygehus i Leopoldville.

Valgt blev: *Nina Andersen, K. B. Andersen, Lis Groes, Poul Hansen (Grenå), Frode Jakobsen, Niels Matthiasen, Henning Rasmussen, Sagaard, Else-Merete Ross, Per Federspiel, Viggo Hauch, Helga Pedersen, Sinnbeck, Hanne Budtz, Edo. Jensen, Knud Thomsen og O. Mathiasen.*

Man gik derefter til dagsordenens punkt 2, nemlig:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ændring i færdselsloven.

Valgt blev: *Boye Hansen, Horn, Erhard Jakobsen, Aage Knudsen, Waldemar Laurson, Helge Nielsen, Axel Ivan Pedersen, P. A. Rasmussen, Else-Merete Ross, Helga Pedersen, Vagn Bro, Dalsgaard, Holmberg, Marie Antoinette von Lowzow, Edv. Jensen, Reedtz-Thott og Herluf Rasmussen.*

Derpå genoptoges forhandlingen om de under punkterne 5-8 på dagsordenen opførte sager.

(Foregående del af første behandling findes i tidenden sp. 3611).

Axel Sørensen: Jeg skal fremsætte nogle bemærkninger til forslag til lov om ændringer i statshusmandsloven. På det radikale venstres vegne kan jeg anbefale dette forslag. Det gælder også ændringen af lovens titel; det er som bekendt ikke etiketten, men indholdet, der har betydning, og denne lov vil, hvis lovforslaget vedtages, fremover få stor betydning.

De ændringer i statshusmandsloven, der særlig påkalder sig opmærksomhed, tager, som det allerede er nævnt, sigte på at give staten en udvidet forkøbsret til alle landbrug uden for byernes inder- og mellemzoner. En sådan udvidelse har og kan få aktuel interesse i de tilfælde, hvor kommunale interesser og aktivitet for at fremskaffe jord til almene offentlige formål for øjeblikket hindres ved visse landbrugsejendommers beliggenhed. De ikke så få tilfælde omkring vore købstæder viser, at der må ske en ændring på dette område.

Efter gældende lov indtræder statens forkøbsret til landbrugsejendomme først, når grundbeløbet udgør 56.000 kr. og derover. I denne forkøbsret ligger et jordpolitisk sigte, nemlig fremskaffelse af jord til oprettelse og supplerings af mindre landbrug, gartnerier og havelodder. Det foreliggende lovforslag går ud på at udvide grænsen for denne forkøbsret fra det 56.000 kr.s grund-

beløb ned til landbrugsarealer på 6.000 m², svarende til 1 td. land, og derover.

I den foreslåede § 7, som man kan betragte som formålsparagraffen, foreslås en stærk udvidelse af forkøbsretten, en udvidelse, som foruden at medvirke til fremskaffelse af jord til oprettelse og supplerings af mindre landbrug i landdistrikterne også kan bidrage til at skabe en hensigtsmæssig jordfordeling i en moderne og tidssvarende by- og egnsudvikling samt til at fremskaffe arealer til rekreative formål. Det radikale venstre anser forslaget om udvidelse af statens forkøbsret for at være af meget stor betydning, ikke alene hvad angår fremskaffelse af jord til byudvikling inden for de såkaldte inder- og mellemzoner omkring byerne, men også fordi lovforslaget giver så rige muligheder for mageskifte, altså en størstilet jordfordeling, der anvendt på en hensigtsmæssig måde vil være af stor betydning i årene, der kommer.

Man kan også nævne det forhold, at ejeren af en større ejendom i kraft af de ændringer, der foreslås i loven om landbrugsejendomme, til samdrift erhverver en mindre ejendom, hvis beliggenhed gør den egnet som tillægsjord for bekvemt beliggende ejendomme med mindre arealer. I sådanne tilfælde skal forkøbsret kunne gøres gældende ubetinget.

Jeg anser udvidelsen af forkøbsretten for staten til de frie jorder for at være af stor betydning. Den foreslåede udvidelse vil betyde, at der bliver mulighed for fra statens side at tilvejebringe en effektiv kontrol og dermed en inddragning og en matrikulering af de tusinder hektar fri jord, hvori der spekuleres landet over, og derved vil der kunne slås bom for et, om man må sige, sort kapitel i dansk jordbrugs historie. En inddragning af den frie jord til supplerings af bestående landbrug må vi anse for at være ganske rimelig, og det bør kunne ske igennem jordfordelingsnævnet eller ved en supplerings af husmandsbrugskommissionerne.

Det radikale venstre er af den opfattelse, at det vil være af stor betydning, at den udvidede forkøbsret i stærkere grad anvendes over for landbrug med dårlige bygninger for derigennem at muliggøre en stærkere fremadskridende supplerings af tillægsjord til mindre, tilstødende landbrugsejendomme

[Axel Sørensen.]

bør gode landbrugsbygninger. Ligeledes bør det pålægges de bykommuner, som får overdraget en forkøbsret og erhverver landbrug til udvikling af nye byggeområder, at sørge for, at den fjernest beliggende landbrugsjord, som næppe kommer til at egne sig i mange, mange år fremover, afgiver jord til bestående landbrugsejendomme for at supplere dem op til familiebrug af en rationel størrelse.

Jeg har på baggrund af de taler, der er holdt, forstået, at der er modstand mod dette lovforslag, hvad jeg ikke forstår, hvis man ser på de opgaver, der ligger for, og man har måske lov til at spørge, hvad baggrunden egentlig er for den modstand, som oppositionen giver udtryk for. Jeg vil mene, at dens linje er klar: man ønsker oprettelse af nye brug standset og samtidig i en for landbruget økonomisk vanskelig tid ret til at købe de mindre landbrug og underlægge dem gårdbrugene for senere at kunne sælge jorden, til hvem de vil, og til hvilken pris der kan opnås, samtidig med at man ønsker statens støtte til sit eget landbrug. Et sådant forlangende er efter vor mening ganske uholdbart, og vi kan ikke tolerere det af samfunsmæssige grunde — for at sige det ganske kort og klart.

Jeg vil gerne gøre et par enkelte bemærkninger til forslag til lov om ændringer i lov om landbrugsejendomme, der skulle gøre samdrift mulig ud fra den begrundelse, at man ikke mener, der fremover vil være tilstrækkeligt med landmænd til at drive de bestående brug.

Den nedsatte landbokommission har beskæftiget sig med spørgsmålet om sammenlægning af mindre landbrug, og der blev i 1962 gennemført en lov herom, ifølge hvilken sammenlægning af 2 ejendomme kunne ske, når arealet ikke derved bragtes op over de i loven fastsatte størrelser: 12 ha og 17 ha for den middelgode jord. Kommentarer hertil gik ud på, at man ikke med sikkerhed kunne fastslå, hvilken brugsstørrelse der var den rigtige, den mest rentable. Ved siden af anlagde flertallet det synspunkt, at man ikke kunne tage standpunkt til ejendomsstørrelsen alene ud fra et erhvervsøkonomisk synspunkt, men at man også burde tage den sociale linje, den sociale side af sagen, i betragtning — og

det vil vel altid være et vanskeligt spørgsmål at blive enig om. Men jeg har den tro, at den ejendomsstørrelse, der ved familiens arbejde kan bringe det økonomiske udbytte op i en sådan højde, at den økonomiske levestandard højes, i nogen grad vil blive bestemmende for udviklingen.

Af bemærkningerne til lovforslaget vil man uvilkårligt få den opfattelse, at nu ændres der stilling, idet det siges, at for at skabe yderligere mulighed for hurtigere tilpasning til den fortsatte tekniske og økonomiske udvikling vil man tillade en midlertidig samdrift for at finde frem til den økonomisk mest hensigtsmæssige form. Man har på baggrund af nogle af de regnskaber, der foreligger, fundet ud af, at det mindre landbrugs økonomi lå dårligst, hvad forrentningsprocenten angår; men ved siden af forrentningsprocenten må man jo også tage i betragtning det, der beregnes som familiens arbejdsvederlag, og under disse vilkår har en familie jo kunnet eksistere. Jeg har den opfattelse, at man, når mekaniseringen også er gennemført for det mindre landbrugs vedkommende, og efterhånden som man bliver færdig med afskrivningerne hertil, vil se et forbedret resultat hurtigt vise sig for de mindre brug.

Jeg vil derfor fastslå, at det foreliggende forslag måske burde have en eller anden tilføjelse, hvorefter man vel skal kunne drive 2 ejendomme ved samdrift, men således at en ejer af en landbrugsejendom skal kunne afgøre, om han ønsker den omhandlede ejendom i forpagtning, inden den kan overgå til samdrift med et betydelig større landbrug. Jeg finder egentlig, at det ville have været ganske naturligt, om man allerede havde medtaget en sådan ændring, fordi jeg har den opfattelse, at det, man vil opnå, ikke må få den slagside, at det, hver gang der er tale om samdrift, er et større landbrug, som skal have en mindre ejendom til samdrift. Omvendt bør de mindre landbrug kunne opnå samdrift ved at erhverve sig en større ejendom.

Jeg har ønsket at fremføre disse spørgsmål, for at man under udvalgsbehandlingen af lovforslaget også kan tage dem med i overvejelserne.

Med disse bemærkninger skal jeg som sagt anbefale lovforslaget om ændringer i statshusmandsloven.

Helge Larsen: Jeg vil på den radikale folketingsgruppes vegne anbefale det lovforslag, der giver kommuner forkøbsret til fast ejendom, og jeg skal ganske kort begrunde det.

Det ærede medlem hr. Jacob Sørensen, som talte for venstre, så denne lovgivning nærmest ud fra kommunernes synspunkt, mens det ærede medlem hr. Niels Ravn, der talte for de konservative, så den — forekommer det mig — væsentligst ud fra sælgers synspunkt. Jeg skal tillade mig at gøre nogle bemærkninger ud fra, hvad jeg vil kalde et forbrugersynspunkt, og forbrugerne er jo i dette tilfælde de mange mennesker, som i de kommende år, de kommende årtier, skal finde bolig og arbejdspladser i byer og bymæssige områder. Vi ved fra adskillige prognoser, der er opstillet over befolkningens udvikling, at vi i de kommende 35-40 år må regne med en befolkningstilvækst på i hvert fald 1 million mennesker, og det er næppe forkert at antage, at denne million skal finde sin bopæl og sit arbejde i allervæsentligste grad i byerhvervene, d. v. s. den skal bo i byer og bymæssige områder. Det vil naturligvis igen betyde, at efterspørgsel efter grundarealer i disse kommuner vil stige meget betydeligt. Nu skal jeg ingenlunde påstå, at det vil være muligt at standse stigningen i grundpriserne, for det er klart, at når flere og flere mennesker skal bo sammen på det samme areal, vil loven om tilbud og efterspørgsel naturligvis betyde en tendens til højere grundpriser; men det, som vi kan og bør koncentrere bestræbelserne om, må være at begrænse stigningen i grundpriserne mest muligt, og netop til dette formål tror jeg at dette lovforslag, der giver kommunerne forkøbsret til ejendomme, vil kunne være i høj grad medvirkende.

Vi ved fra en del kommuner, hvor der fra kommunalbestyrelsens side er ført en aktiv jordpolitik, at man dér har kunnet skaffe et sådant udbud af byggegrunde, at man ikke har set de kolossalt store prisstigninger. Jeg håber, kommunalbestyrelserne vil benytte den adgang, som det nye lovforslag nu vil give dem, til at gå ind i en sådan aktiv jordpolitik og vil være med til at modvirke en umådeholden grundprisstigning ved altid at have et passende areal af byggemodne grunde klar, så man derigen-

nem har indflydelse på udbuddet og på prisdannelsen. Jeg tror, det er det væsentligste formål for en kommunal jordpolitik, og jeg tror, dette formål i høj grad vil kunne fremmes ved det lovforslag, som vi her har til behandling.

Det ærede medlem hr. Niels Ravn var inde på det synspunkt, at der ikke var taget tilstrækkeligt hensyn til sælgerens interesser. Det forekommer mig, at et sådant hensyn er taget med de bestemmelser, der findes, men det er klart, at et sådant spørgsmål kan vi tage op til drøftelse i udvalget og til nærmere undersøgelse. Jeg vil dog gerne om dette sige, at det forekommer mig, at det eksempel, det ærede medlem nævnte, om et tilfælde, hvor en kommune skulle købe et hotel og den dertil hørende grund, vist er et meget outreret eksempel; det, som det i de allerfleste tilfælde, ja, vel i de 99 pct. af tilfældene, drejer sig om, er, at en kommune vil erhverve grundarealer for at kunne være medbestemmende med hensyn til udbud af grunde til boligbyggeri og erhvervsbyggeri.

Må jeg så til slut lige føje et par bemærkninger til og herunder stille et spørgsmål til den højtærede minister — et spørgsmål, som muligvis ikke kan besvares i dag, men som vi så vil kunne få besvaret og drøftet nærmere i udvalget. Spørgsmålet drejer sig om formen for salg af de arealer, som en kommune erhverver. Jeg er klar over, at en kommune vil kunne sælge sine arealer på ganske almindelige salgsbetingelser. Jeg tror også, det er rigtigt, for jeg har den opfattelse, at en kommune vil kunne leje sine arealer ud. Det spørgsmål, jeg da gerne vil stille, er dette, om det ikke vil være rimeligt, at man også sikrer kommunerne adgang til, hvis de ønsker det, at sælge grunde på jordrentevilkår. Jeg ved, at der er kommuner, som er interesseret i en sådan ordning. Jeg forstår også, at der ligger en gammel bestemmelse fra omkring 1920, som vist er til hinder herfor. Jeg vil derfor gerne spørge den højtærede minister, om ikke det vil være muligt, at der i forbindelse med denne lovgivning åbnes adgang for kommuner, der måtte ønske det, til at afhænde grunde på jordrentevilkår.

Morten Lange: Jeg skal indledningsvis takke den høje regering for den buket jord-

[Morten Lango.]

lovsforslag, den har fremsat, og som vi nu har påbegyndt behandlingen af. Jeg skal undervejs sige et og andet om, hvor jeg synes disse lovforslag kunne være bedre; men jeg skal ikke skjule den kendsgerning, at vi fra mit partis side synes, at det initiativ, der er taget for at få dog en lille smule orden i vore jordlovs spørgsmål, er i højeste grad prisværdigt, og vi håber, at disse lovforslag må få en hurtig gang, hvorunder de skærpes noget, gennem det høje ting. Vi kan i alt fald allerede på nuværende tidspunkt tilsige vor velvilje.

Det er naturligvis rigtigt, at når vi sådan takker regeringen, er det med et skævt smil, idet vi endnu har i klar erindring, at årsagen til, at disse lovforslag er bragt frem, er regeringens for så vidt stadig eksisterende politik, der har til formål at bringe os ind i Romunionen. Det er jo en politik, som foreløbig er strandet på et temmelig tørt skær. Nu hedder det ganske vist, at vi sidder i et venteværelse, men der er jo ikke nogen udsigt til, at der er nogen døre, der bliver lukket op foreløbig, og det er godt det samme. Men vi kan måske så foreløbig i hvert fald se bort fra anledningen til lovforslagenes fremsættelse og nøjes med at interessere os for, hvad der står i dem, og hvordan de vil virke under de forhold, som vi kan overse.

Det er dog måske af interesse at notere sig, at det klare formål, man havde med jordlovsbuketten, var noget, man kan beskrive — ikke helt træffende, men dog så nogenlunde — som en national sikkerhedsforanstaltning, og ganske tilsvarende kan man sige, at skal man give disse jordlove en karakteristisk som en helhed, så er det, at de i en overordentlig udvandet grad kun må karakteriseres som meget milde socialistiske foranstaltninger. Jeg vil gerne have disse to ting kædet sammen, for det er noget, man meget hyppigt træffer, at skal man virkelig gardere nationale rimelige og fornuftige interesser, bliver man meget hyppigt nødt til at tage skridt med socialistisk præg. Her har vi en enkelt dokumentation, og det bliver sikkert ikke vanskeligt at se, at skulle man have lavet disse love sådan, at de virkelig fyldte dette formål, måtte man have gjort dem endnu mere socialistiske i deres karakter.

Nå, så meget som en slags præambel — og derefter spørgsmålet om de principper, som går igennem de fleste af lovforslagene.

Det, som i virkeligheden især har drevet til disse lovforslags fremsættelse, bortset fra de nationale momenter, er spørgsmålet om den overordentlige uro, der er kommet om grundpriser og jordpriser under den stærkt fremskredne byudvikling, som vi har været vidne til i det sidste halvt hundrede år. Det har jo været en, som man synes, helt typisk og velerhvervet rettighed, at havde man ved en eller anden tilfældighed fået en landejendom, der lå i passende nærhed af en by, var man forudset til at være en af de udvalgte, som skulle få en stor og betydelig arbejdsfri indtægt ved at sælge denne ejendom til ny udnyttelse. Det har altid forekommet mig og mange med mig, at de penge, der tjentes på denne form for ejendomsafståelse, ejendomsspekulation, som det med rette kan betegnes, har været en af de mest umoralske indtægtsformer, der findes. Den har medført, at adskillige mennesker er kommet til at bo dyrt, og den har medført det, uden at vedkommende, der har fået fordelene, har gjort noget som helst, der kan berettiggende indtægten.

Der er derfor i og for sig god grund til med interesse at se på de teorier, der blandt lærde jurister begynder at cirkulere vedrørende hele dette spørgsmål, og jeg har forstået, at en af disse udmærkede jurister, professor Illum i Århus, er begyndt at syle med tanken, om den korrekte fremgangsmåde til løsning af disse problemer egentlig ikke ville være, at man fastlagde et offentligt udstykningsmonopol, simpelt hen overlod det til det offentlige at være iværksætter af udstykning og at holde priserne fast; det må man vel se som en demokratisk konsekvens, at holde priserne fast dér, hvor de var, dengang man havde den oprindelige brugsform på det pågældende jordstykke. Se, denne form for politik er jo noget mere effektiv end det, regeringen her har budt os; det er den slags tanker, som vi synes er rimelige, og i det omfang vi kan få forslagene skærpet, så at de nærmer sig dette, skal vi gerne medvirke. Vi glæder os, hver gang vi finder spor af fornuft i forslagene, og det gør vi da også i de lovforslag, vi har fået forelagt her.

[Morten Lange.]

De lovforslag, som har mest med spørgsmålet om udstykning, med grundpriser o. s. v. at gøre, er lovforslagene om kommunernes forkøbsret til jord og forslaget til ændringer i den lov, som tidligere hed statshusmandsloven. Det er naturligt, at det er spørgsmålet om kommunernes forkøbsret til jord, som altså er begrænset til inder- og mellemzonerne, der i særlig grad får indflydelse på spørgsmålet om byggegrundene. Vi kan af fuldt hjerte støtte, at der bliver indført lovhjemmel for en sådan forkøbsret. Det er også helt i sin orden, at staten vil træde til og finansiere en del af udgifterne ved at have ladet disse grunde ligge. Det er muligt, at nogle kommuner egentlig kunne fortjene en større statsstøtte, for det er mit indtryk, at en række kommuner ikke vil være i stand til at skaffe de fornødne midler til finansiering af købene og derfor vil være mere tilbageholdende, end kommunernes tarv egentlig ville være tjent med. Det er derfor afgjort rigtigt, at en sådan forkøbsret bliver indført, og det er også rigtigt, at staten påtager sig en vis forpligtelse til at støtte købet; men allerede her er det jo helt klart, at det er nødvendigt inden ret længe at gå noget videre. Der findes jo i de lovforslag, vi har til behandling, nogle vage og ikke særlig let anvendelige ekspropriationsparagraffer. Det forekommer mig, at det ville være helt enkelt, om man i givet fald, hvor et bestemt stykke jord ikke blev udbudt til salg, kunne tiltvinge sig købet i kraft af en ekspropriationsret for at få afrundet sine arealer på rimelig måde eller for at nå frem til en bedre løsning af et jordproblem.

I det hele taget kan jeg ikke forstå, at det synes at være sådan i vor lovgivning, at vi kan ekspropriere jord til parkeringspladser og mange andre mere eller mindre vigtige fællesanlæg, men ekspropriation af jord til anvendelse til byggegrunde til en nok så nødvendig byggeudvikling i byerne, det er sandelig noget, som man har enten ingen eller også en uhyre svag lovhjemmel

til. Jeg tror, det bliver nødvendigt at skærpe lovgivningen for at skaffe de fornødne byggegrunde til en rimelig pris, og det foreliggende lovforslag rummer jo nogle muligheder i denne retning. Jeg kunne blot ønske mig endnu en ting indsat i loven på en eller anden måde. Jeg tror, det ville være ønskeligt, om indenrigsministeriet fik ret til at føre et vist og for min skyld gerne temmelig skarpt tilsyn med, om kommunerne nu også gør grug af deres forkøbsret i en så rimelig målestok, at ikke et efterladende bystyre kan bringe den pågældende by i en situation, som senere bystyret ikke kan få lappet på. Et sådant indseende med købene kunne eventuelt ske blot ved en udvidelse af statshusmandsloven, som jo giver staten forkøbsret til al jord uden for inder- og mellemzonerne. Hvordan det i praksis kan gennemføres, kan man naturligvis diskutere. Jeg synes blot, at staten burde have en vis indsigt med kommunerne, så at der ikke blev tale om forsømmelser i denne nødvendige udvikling.

Jeg synes, det er mest naturligt, at hele spørgsmålet om statshusmandslovgivningen ses i forbindelse med spørgsmålet om kommunernes forkøbsret; de to områder hænger på flere måder sammen. Jeg kan ikke bare mig for at falde tilbage til et emne, jeg tog op tidligere på dagen under et andet lovforslags behandling, og til indledning gøre et par bemærkninger vedrørende lovens titel. Jeg ser — og jeg er næsten lykkelig — at man dog har fundet ud af, at her gennemfører man så betydelige ændringer i loven, at det også vil være rimeligt at ændre lidt på titlen. Titlen i lovforslagets § 1, punkt 1:

„Lov om oprettelse og supplering af landbrug m. m. og om statens forkøbsret (jordloven).“

svarer dog stadig væk kun nogenlunde til indholdet; det er en ret dårlig beskrivelse, for lovforslaget drejer sig jo først og fremmest om statens forkøbsret til fast ejendom på landet. I det hele taget kunne jeg lide

[Morten Lange.]

at opfordre den høje regering til at beflicte sig til det yderste for at undgå at forelægge os lovforslag, som hedder noget „med mere“. Det er ingen beskrivelse. Det er bare sjusk, fordi man ikke har kunnet finde på en bedre titel.

Nå, lad nu disse indgangsord fare — og til sagens realiteter. Der er ingen tvivl om, at den overordentlig betydelige udvidelse af statshusmandslovens område er både særdeles ønskelig og særdeles påtrængende; det er jo slet ikke spørgsmålet om at fortsætte udstykningen til statshusmandsbrug, der er til debat, for selv de mest husmandsvenlige i denne sal, selv de, som ikke er overbevist om, at vi skal omdanne dette land til en samling herregårde, er jo fuldstændig klar over, at den kommende tid ikke vil være karakteriseret af nogen flittig oprettelse af husmandsbrug; det er der slet ingen der tror på i øjeblikket. Det er de store og afgørende problemer i forbindelse med landets jord, også med den, der i øjeblikket dyrkes, der skal drøftes. Den jord trænger i høj grad til at blive befriet for spekulation og ødelæggelse på forskellig vis og til at komme ind under ordnede og rimelige forhold, således at vi kan efterlade landet i nogenlunde beskikket form til de generationer, der følger efter os.

Det er derfor med betydelig glæde, at vi fra mit partis side konstaterer, at lovforslaget omfatter forkøbsret til jord, som anvendes ikke alene til supplerings af landbrug, og hvad der ellers kan komme ind under selve lovens landbrugsmæssige sigte, men også til byudvikling, som afgjort bliver et stort kapitel, til løsning af hele det rekreative problem, der hedder sommerhusbebyggelse, til det, som for så vidt sammenfatter begge dele, som hedder egnsudvikling, og til, som det så smukt hedder i lovforslaget, offentlige formål. Det er ikke et så forfærdelig stort område, hvor staten herefter ikke kan gøre sin forkøbsret gældende med henblik på en senere fordeling af jord. Jeg er meget tilfreds med denne omfattende formulering af lovens rammer; den er rigtig, og den giver mulighed for at nå resultater af en rimelig kvalitet.

Så meget og så godt. Men vi kommer naturligvis så til spørgsmålet, omtrent som det rejser sig for kommunerne, men blot her

med vanskeligheden: hvorledes skal man kontrollere forholdet? Hvordan sikrer vi os nu, at staten virkelig går ind aktivt i ganske betydeligt opkøb? For vi er, hvad det angår, så vidt jeg kan se, langt, langt bagefter. Vi er ved den yderste frist, hvis vi overhovedet skal nå at få en sådan egnsudvikling og byudvikling, som fremtiden vil kræve af os. Så jeg kan forudse, at det er ikke nok, at vi gennemfører en lov, der giver staten en mulighed. Jeg håber, at den højtærede landbrugsminister vil benytte lejligheden til at forsikre, at han vil blive meget dyr i drift under denne lov ved mange opkøb. Det er omtrent som med soen og flæsket. Jeg forestiller mig ikke, at landbrugsministeren skal til at optræde som grundspekulant, men det er dog den slags investeringer, der giver penge igen. Det er god investering at investere under denne lov. Jeg håber, der vil blive investeret flittigt, planmæssigt og meget.

Jeg var også meget tilfreds med den linje, som den radikale ordfører, det ærede medlem hr. Axel Sørensen, var inde på i spørgsmålet om, hvorvidt landbrugsministeren kunne drive en aktiv politik over for de landbrug, som var i forfald, og som kunne opkøbes efter disse bestemmelser, så jorden kunne blive omfordelt på en rimelig måde, og uden at prisen på den pågældende jord kom for højt op i skyerne. Jeg tror, der kan gøres megen nytte ved at rubricere om på den danske landbrugsjord, sådan som dette lovforslag er lagt op. Jeg tror, der er store muligheder, men naturligvis, landbrugsministeren må så have ikke alene et øje på hver finger, men mange øjne i hvert amt.

Jeg har ikke megen anledning til at sige noget godt om, hvad der blev sagt fra, hvad jeg vil betegne som højreoppositionen. Men det ærede medlem hr. Niels Eriksen var inde på en tanke, som i denne forbindelse dog fortjener at nævnes. Han fremsatte ønske om amtsjordlovsnævn. Nu er jeg helt sikker på, at det var med den nemme bagtanke, at så kan man vel få nogle passende håndgangne jordlovsnævn, som sørger for, at der ingenting sker, så det er måske ikke netop på den måde, det skal gøres; men jeg synes, det kunne være rigtigt, om landbrugsministeren styrkede og decentraliserede sin jordlovsudvalgsrepræsentation til at gennemføre denne lovgivning, ikke

[Morten Lange.]

med det formål at sylte loven, men med det formål at gøre den effektiv og fylde dens rammer bedst muligt.

Men i det hele taget og gennemgående om disse lovforslag: det eneste, der bekymrer os virkelig for alvor, er spørgsmålet om, hvor meget man med disse regler kan dæmpe priserne, hvor meget forkøbsretten både inden for og uden for byzonerne vil betyde i retning af at holde priserne på et rimeligt niveau. I den forbindelse er det jo ganske utvivlsomt, at i det omfang staten oparbejder en betydelig reserve af jord, og i det omfang kommunerne oparbejder en betydelig reserve af jord i overensstemmelse med disse love, har man en chance for at holde igen på jordpriserne. Hvis der ikke oparbejdes en sådan meget hurtigt, bliver kravet om ekspropriation — og ikke sådan på de, skal vi sige, pæne vilkår, men derimod til den pris, som jorden oprindeligt har haft — unægtelig overhængende, et krav, som må opfyldes, for at ikke det hele skal blive til det rene kaos.

De to andre lovforslag, vi har til behandling, har i virkeligheden et sigte af en væsentlig anden art. Det er jo især det, man har måttet interessere sig for, når man har villet sikre dansk landbrug som hjemsted og arbejdsplads for danske landbrugere. Man kan naturligvis med det samme sige, at det under alle omstændigheder er en klog og rimelig foranstaltning at lave sådanne love, og som bestemmelserne er formuleret, vil de også have nogen betydning for at afholde i hvert fald nogle af de mest udprægede byspekulanter fra at blive ejere af landbrugsejendomme. Nu er jeg ikke så fanatisk, at jeg ser helt bort fra, at der findes folk fra byerne, som har tilført dansk landbrug impulser gennem tiderne. Det er jo sket, at en eller anden direktør fra en eller anden fabrik virkelig har sat sig ind i landbrugets problemer og har fundet på noget, der har kunnet forny landbrugsbedriften her i landet, men det er nu dog nok snarere undtagelsen. Jeg tror nok snarere, lystgårde har været det dominerende, og skatteafskrivningsobjektet har nok snarere været det nærliggende, end at det har været det, at nu ville man til at reformere landbruget, så i det omfang de lovforslag, vi har at gøre med her, også vil

være en begrænsning for byboernes overtagelse af danske landbrugsejendomme, kan vi hilse dem med tilfredshed. Jeg er helt sikker på, at kommer der en byboer med et virkelig gennemarbejdet projekt og taler pænt med landbrugsministeriet om det, ja, så kan han såmænd nok få sig en dispensation. Der har altid her i landet, og da som regel også i landbrugsministeriet, været mulighed for at dispensere, når fornuften begyndte at gøre sig gældende; derfor behøver man i og for sig ikke at lovgive sådan, at tåbelighederne også er tilladt.

Vi kan gå ind for principperne bag lovforslagene, men det forekommer os dog, at man i udformningen i vid udstrækning har været for blid, også med henblik på at opnå de formål, man har tilsigtet. Når man taler om loven om erhvervelse af landbrugsejendomme, har man først fremlagt spørgsmålet om, hvornår man skulle kunne opnå indkøbstilladelse til en landbrugsejendom, og dér har man altså været meget flot. Man har sagt, at hvis en mand har to gårde i forvejen, skal han anmode om en sådan tilladelse. Hvis han kun har én, ja, så kan han roligt købe en til. Det forekommer mig, at her er vi igen lige ved dispensationsgrænsen, som bliver lagt noget lavt i dette tilfælde. Det må vel egentlig være princippet om én ejendom pr. bruger, man går ud fra. Der kan være en masse tilfælde, hvor det kan være rimeligt at dispensere op til to, men det forekommer mig da, at dispensation til at have op til tre landbrugsejendomme må blive en stor sjældenhed; ellers har man unægtelig lagt grænsen særdeles højt. Jeg synes, det ville være rimeligt at fastholde, at det sædvanlige og lovmæssigt fastlagte her i landet var, at en landbruger kunne eje én landbrugsejendom, og ville han af en eller anden grund have flere, ja, så måtte han bede om tilladelse til det, så kunne man studere det; det kunne være en halvautomatisk tilladelse, hvis begrundelsen bare så nogenlunde fornuftig ud. Men det forekommer mig dog, at man lægger dispensationsniveauet for højt op. Man skulle hellere starte dér, hvor det ligger efter landets naturlige struktur. Det naturlige er stadig væk at have én ejer og ét landbrug.

Men det går igen i de fleste af de andre paragraffer i lovforslaget, at man ærlig talt har været overordentlig lemfældig: de store

[Morten Lange.]

grundbeløb f. eks., hvorefter man ved arv og inden for familien kan overtage flere brug uden at skulle spørge om forlov — 56.000 kr. er uægtelig et betydeligt grundbeløb at have i loven, det kunne man sikkert, uden at der ville ske nogen fortræd ved det, sætte betydelig længere ned. Der er også forskelligt andet, der efter vor opfattelse er for slapt i dette lovforslag. Især forekommer det mig, at reglen om, at man kan få lov til at vente 6 måneder, efter at man har fået overdraget ejendommen, før man søger tilladelse til at erhverve den, er en bestemmelse, som man de fleste andre steder i vor handels- og omsætningsverden ville anse for ejendommelig. Det normale, hvis man skal overtage et eller andet, som der skal tilladelse til, er, at man sikrer sig tilladelsen, inden overdragelsen sker fyldest. Det må også i denne forbindelse være det naturlige, og det er ikke alene et spørgsmål om god administration, men hvis det skal være sådan, at man først har overtaget ejendommen og så venter i 6 måneder og så spørger pænt om forlov, om man nu også må, så har man dermed automatisk svækket administrationens mulighed for at være krasbørstig, og det skal man ikke gøre, så har man opfordret til en mildhed, som måske slet ikke stemmer med lovens hensigt.

Jeg har nævnt nogle af de punkter, hvor jeg gerne så dette lovforslag skærpet, men det skal ikke forhindre, at jeg stadig væk mener, at forslaget hovedtanke er korrekt, og vi skal gerne medvirke både til et forsøg på at forbedre det og også til dets gennemførelse.

Hvad endelig angår det sidste lille lovforslag om ændringer i lov om landbrugsejendomme, så har det både sine positive og sine negative sider. Til de positive sider må jeg regne, at det giver mulighed for at inddrage noget mere af den frie jord under landbrugsforpligtelsen. Der er stadig væk nogle frie jorder, som ikke kommer med ind, og jeg har forstået, at en lov, som inddrager al fri jord under landbrugsforpligtelsen, vist ikke er så nem at skrive, så det kan godt ske, at det kan blive vanskeligt for mit parti at foreslå skærpelser af dette i en simpel formulering. Vi kan jo fremsætte ønsket; så kan vi se, om vi får noget ud af det. Men vi

kan i hvert fald glæde os over, at lovforslaget giver visse udvidelser i inddragelsen af den frie jord og dermed fjerner noget af spekulationsobjektet fra landet.

Til gengæld er vi ikke helt så lykkelige over samdriftbestemmelsen. Det er ikke, fordi vi ikke er klar over, at samdrift er nødvendig i en masse tilfælde, sådan som dansk landbrug er i øjeblikket, men det er måske nok så meget, fordi vi mener, at der igen bliver tale om en slags dispensation, når man på den måde, som det sker her, lovfæster en bestemmelse om, at det først er efter 8 år, ministeriet skal give sig til at spekulere på, om forholdene nu virkelig har talt for samdrift eller det bare er noget, man i al almindelighed skal gå og skønne sig til. Det er en lovgivning, som forekommer mig ikke at svare til det arbejde, man i øvrigt har befitet sig på at gøre her i det høje ting; jeg tænker på den lovgivning, vi gennemførte sidste år, om sammenlægning af brug på mere permanent basis. Dengang havde vi en enorm diskussion om, hvor få og hvor mange tønder land man kunne tillade sig at sammenlægge endeligt. Her giver man nu en dispensation, der i virkeligheden udvander loven overordentlig meget, ja, ganske enormt, og det forekommer mig, at det er at gå for vidt. Jeg har, som jeg håber jeg gjorde klart, på ingen måde antastet den eksisterende dispensationspraksis, og normalt er det jo sådan, at når en dispensationspraksis er blevet noget fast og har været anvendt i længere tid, finder man det rimeligt at ophøje den til lov, men når vi ser på de to stykker lovgivning, vi her har for os, synes jeg, at den ændring, der her er foreslået, får de to love til at harmonere forholdtvis dårligt sammen.

Jeg skal afsluttende blot komme med et par bemærkninger, som gælder spørgsmålet om ejendomsforholdet og om brug af danske landbrugsejendomme. Vi har jo her det sidste stykke tid beskæftiget os meget væsentligt med en støttelovgivning for landbruget, og vi kan forudse, at det vil vi komme til mange år frem i tiden. Der er ikke nogen, der har kunnet stille os i udsigt, at i løbet af så og så kort en periode vil dansk landbrug være kommet i en sådan situation, at man ganske kan se bort fra tilskud af offentlige midler. Vi må regne med, at tilskud langt frem i tiden vil være en nødven-

[Morten Lange.]

dighed på den ene eller den anden måde. Vi har vor opfattelse af det; vi synes ikke, at de forslag, der er kommet frem, er blændende, men ikke desto mindre er alle partier her i salen enige om, at der må gøres et eller andet, men det forekommer mig, at netop ved de lovforslag, vi behandler her, var det måske nok på sin plads, om vi udover, hvad vi ellers lægger til grund, også indskærper kravet om, at det at være landbruger i vore dage er noget, der kræver en ganske betydelig fagkundskab. Man kan benytte en sådan indvending over for den eksisterende lovgivning på flere måder. Man kan sige, at kræver man lovgivningsmæssigt også fagkundskab for at kunne overtage landbrugsejendomme, ja, så kan man også på den måde holde en hel del af byerhvervenes folk ude. For så vidt kan altså en skærpe af loven, som jeg godt kunne ønske mig på dette område, falde parallelt med en linje, som man i øvrigt er inde på.

Men det er egentlig ikke det, der er min hovedhensigt med at trække spørgsmålet frem. Det er snarere min hovedhensigt at gøre det sådan, at vi, for at man med noget større sindsro kan gå med til at bevilge støtte til landbruget som helhed, også lovgivningsmæssigt fastslår, at for at være landbruger skal man være uddannet i faget; man skal have en vis rimelig praktisk baggrund. Jeg ved godt, at det rent liberalistiske synspunkt er, at de, der ikke har forstand på landbrug, vipper jo før eller siden af pinden, og så har de bare fået den løn, de har forskyldt o. s. v., men vi har ikke råd til i dette for vort land så betydningsfulde erhverv at være så liberalistiske, at vi lader en hel flok, formodentlig udmærkede mennesker, prøve, om de kan klare det, når vi allerede på et tidligt tidspunkt har kunnet skønne, at det har de ikke forudsætninger for.

Jeg synes, det kunne pynte på vor landbrugslovgivning og specielt på loven om erhvervelse af landbrugsejendomme, om man udover de øvrige kriterier, man har taget ind, også lagde fast, at for at kunne erhverve landbrugsejendomme skulle man dokumentere en uddannelse ved landbruget, på landbrugsskoler og ved praktisk landbrug. Jeg er helt sikker på, at det i det lange løb

vil være både kvalitetshøjnende for Danmarks landbrug og for den måde, det bliver drevet på, og jeg har samtidig den opfattelse, at det vil virke som en hævdelse af landbrugerhvervet som sådant. Det er jo snart sådan, at der til et hvilket som helst erhverv i dette land kræves en eller anden form for uddannelse. Og det er jo ikke nogen fejl; det er med vilje, det er med omhu, man har gennemført i ethvert fag, i enhver disciplin, at man må sikre sig en uddannelse, der svarer til det, man skal gå ind til. Jeg synes, at både af hensyn til landbruget og af hensyn til de store midler, vi mobiliserer til støtteordninger fra tid til anden, er det helt rimeligt, at vi kræver en vis minimumsgaranti for, at de, der fremtidig skal overtage dansk landbrug, er så kyndige og så dygtige, som vi nu med de midler, vi har, kan få dem gjort. Det kan vi også udmærket lovgive om, sådan som man lovgiver om, at for at man kan få lov at blive blikkenslager, eller hvad man ellers kan beskæftige sig med i dette land, skal man have en rimelig faglig uddannelse.

Jeg siger ikke dette først og fremmest for at holde nogen ude fra landbruget — det er ikke det, der er hovedformålet — hverken tyskere, skibsredere, direktører eller andre. Det er først og fremmest noget, som jeg tror på i det lange løb vil være hævdende for landbruget som stand, hvis vi sammenkæder retten til at eje og drive en landbrugsejendom med pligten til også at have søgt en rimelig uddannelse inden for faget.

Alle disse bemærkninger skal ikke skjule mit udgangspunkt. Jeg anser de lovforslag, vi har til behandling i dag, for i deres tendens at trække i den rigtige retning. De er til en vis grad betydelige skridt i den rigtige retning, og vi kan tilsige en velvillig behandling såvel af denne buket som af det, der ellers hører til. Det er ingenlunde tidsler — og så er det i øvrigt sådan, at tidsler kan have et meget højt proteinindhold.

Mose Hansen: Indledningsvis skal jeg sige, at jeg på mit partis vegne skal behandle alle de 4 foreliggende lovforslag.

Da den omfattende buket af 10 lovforslag vedrørende omsætning af jord og fast ejendom i januar blev fremsat i det høje ting, redegjorde den højtærede statsminister og

[Mose Hansen.]

den højtærede landbrugsminister i deres fremsættelsestaler for regeringens begrundelse for disse meget indgribende og omfattende lovforslag. I de to højtærede ministres fremsættelsestaler var der særlig to forhold, der blev fremdraget: for det første Danmarks forventede tilslutning til det europæiske fællesmarked og for det andet den indrepolitiske situation med stærk efterspørgsel efter jord til mange forskellige formål.

Så vidt jeg har formået at følge markedsudvalgets forhandlinger, har disse forhandlinger om besiddelse og erhvervelse af jord og fast ejendom udelukkende drejet sig om forhold, der har tilknytning til vort forventede medlemskab af fællesmarkedet og ikke til de indrepolitiske forhold, der nu ved lovforslagene fremsættelse kædes sammen med markedsforholdene. Da lovforslagene stadig fastholdes og ønskes gennemført trods sammenbruddet af forhandlingerne i Bruxelles, er der grund til for befolkningen at gøre sig klart, at det ikke først og fremmest er de nationale interesser, regeringen søger værnet, men at regeringen under dække af en forventet fremtidig tilslutning til fællesmarkedet søger at vinde befolkningen for de ønsker, regeringen har med hensyn til indrepolitiske formål, nemlig udvidet statsovertagelse af jorden og ejendomsrettens udhuling.

Med hensyn til den motivering for lovforslagene, der har udgangspunkt i Danmarks forventede tilslutning til det europæiske fællesmarked, vil jeg gerne sige et par enkelte ting.

Den altovervejende del af befolkningen er vel enig om målet: at bevare så meget af dansk jord på danske hænder som foreneligt med fællesmarkedets love og målsætning. Naturligvis må vi anstrenge os for at hævde vort ejerforhold til jord og produktionsmidler; men det skal efter vor opfattelse ikke være i læ af forskelsbehandling, vi skal værne disse værdier, men derimod ved vor egen dygtighed og kapitalindsats. Ved de nævnte bestræbelser må vi derfor ikke i en panikagtig frygt for en udvikling, som vi ikke kender, eller for at tjene indrepolitiske formål fremme en udvikling, der låser landbrugets struktur fast og ud i fremtiden ændrer landbrugets selvejerforhold.

Denne udvikling vil hæmme landbrugets tilpasnings- og konkurrenceevne og derved senere skabe vanskeligheder for de øvrige erhverv, hvilket jeg redegjorde for under folketingets behandling af lovforslagene om støtte til landbruget.

Vi er også af den opfattelse, at det er forkert at opstille og fremme en udvikling ved vor tilslutning til fællesmarkedet, som vi ikke kender forløbet af, og som vi formener er stærkt overdrevet. Vi er nemlig af den formening, at frygten for opkøb af landbrugsejendomme til stadig brug som landbrug er overdrevet, alt taget med i betragtning — dels på grund af vort ustabile klima og vore uensartede jordbundsforhold, dels på grund af vore særlige produkter og produktionsformer. Det er forhold, som man skal være vokset op sammen med for at kunne tilpasse sig. Selv inden for vor egen faste landbefolkning er vandringer jo ikke af betydelig størrelse. Alene de forskellige jordbundsforhold gør, at jyd på øerne eller øbo på jysk jord har visse vanskeligheder ved at tilpasse sig. Mange praktiske og teoretiske forhold gør det vanskeligt at komme i gang på en ny egn, og disse forholds betydning vil ikke være mindre i det øjeblik, man skal bosætte sig og påbegynde erhverv i et helt nyt land. Statistisk set tror jeg altså ikke der kan påvises nogen stor vandring inden for landets egne grænser, og derfor mener vi også, at den udtalte frygt for indvandring udefra er noget overdrevet.

I denne forbindelse kan der være grund til at nævne følgende forhold. Så vidt jeg ved, blev der i sin tid udfoldet meget store bestræbelser for at få ungdommen nordfra til at overtage udstykningsejendomme i Sønderjylland, og så vidt jeg ved, var efterspørgslen ikke særlig stor i betragtning af, at der blev tilbudt jord til lave priser og med fordelagtige lån. Bondebefolkningen i Danmark er, som jeg kender den, ret nær knyttet til hjemstavnen, og anderledes er bondebefolkningen i andre lande vist ikke.

For mig at se er derfor denne debat om jordspørgsmål afsporet, når regeringen blander to hinanden helt uvedkommende spørgsmål sammen, nemlig landbrugsstrukturen og udlændinges opkøb af dansk jord til erhvervsformål, sommerhuse og rekreative områder. I øjeblikket er det da heller ikke

[Mose Hansen.]

aktuelt med sikring af dansk jord på danske hænder, ud over hvad der allerede er sikret og kan sikres gennem loven af 1959. Efter sammenbruddet af markedsforhandlingerne og folketingets debat om Danmarks stilling efter dette sammenbrud må det stå helt klart for alle, at der ikke lige om hjørnet findes en løsning, eller med andre ord: der kan ikke i løbet af kort tid skabes et alternativ til fællesmarkedet, som kan afbøde de økonomiske vanskeligheder, som landbruget først vil få at føle og dernæst alle de øvrige erhverv og hele befolkningen.

Rækkevidden af de opgaver, Danmark står over for i den nærmeste fremtid med at genskabe økonomisk balance, er af så afgørende og vidtrækkende betydning, at det er tilstrækkelig baggrund for, at regeringen tager de jordlovsforslag tilbage, der vil gribe så stærkt ind i landbrugserhvervets dispositionsfrihed. Jeg tænker her i øjeblikket på lovforslagene om bopælspligt og om forkøbsret. Disse lovforslags gennemførelse vil hindre den strukturelle og produktionsmæssige omlægning af dansk landbrug, som er en nødvendighed for erhvervet, hvis det skal bevare sin valutaindtjening og derved sammen med de øvrige eksport-erhverv bære os uskadt gennem fremtidens økonomiske vanskeligheder.

Landbruget har gennem årene formået med stadig større arbejdsindsats og rationalisering at forøge sin produktivitet og dermed i nogen grad afbødet følgerne af de stigende omkostninger, som det øvrige samfund har væltet over på erhvervet. Tempoet i rationaliseringen og dermed stigningen i produktiviteten kan i dag ikke presses væsentligt mere op på grund af finansielle og arbejdsmæssige forhold, idet afvandringen fra landbruget er forstærket i de sidste år og der foreløbig ikke er tegn på, at den bliver mindre i den kommende tid under de økonomisk vanskelige og usikre markedsforhold, som dansk landbrug er underkastet.

For at landbruget under disse forhold skal kunne bevare sin valutaindtjening og konkurrenceevne, er det nødvendigt, at der foregår en strukturrationalisering og en tilpasning til den forhåndenværende arbejdskraft. Strukturrationaliseringens fremskyndelse og tilpasningen beror i høj grad på, om de landbrugslove, der skal medvirke hertil,

er tilpas frie, liberale i deres mål. Kun under frie former fremmer man landbruget og den enkelte landmands lyst til som foregangsmand at gå i gang med at løse de mange forskellige opgaver og finde nye veje i produktionen til fremme af rationalisering og specialisering. Den tilpasningsproces, som landbruget i de senere år har været igennem, med store investeringer i maskiner og inventar, har i forbindelse med det forringede bytteforhold mellem produktpriser og omkostninger pålagt landbruget en stigende gældsbyrde af forrente og afdrage. En fremtidig tilpasning ved yderligere maskinindkøb og rationalisering kan ikke gennemføres gennem nye lån, da dette ikke er rentabelt for erhvervet på grund af de store kurstab og den høje rente. Der må nu findes andre veje, og disse veje er en forenkling og en specialisering af bedrifterne, en harmonisk udvikling af maskinindkøb i forhold til areal, men dette kan kun blive rentabelt gennem strukturændring og samarbejde mellem bedrifterne. Kun i frihed er der mulighed for at gennemføre tilpasningsprocessen ude i de enkelte landbrugsbedrifter alt efter den enkelte ejers evne og lyst.

Regeringens lovforslag om bopælspligt, statslig forkøbsret og snævre grænser for samdrift kan kun sinke og forhindre den frie og naturlige tilpasningsproces. Regeringens eksperimenteren med stærke statslige indgreb på boligområdet har ført til dyre boliger, mangel på boliger og nedsat byggeaktivitet. Dette må for landbruget og for det øvrige samfund stå som en stærk advarsel mod at inddrage sig på lignende eksperimenter, der kan føre til ufrihed, til statsforpagtere og fæstere. Følgen for samfundet vil blive et landbrug i stagnation og tilbagegang.

Lempelse af samdriftsformerne ud over det af regeringen foreslåede mener jeg vil være en af de veje, der i fremtiden bør gås. Da bliver der tid til at se på, om de nuværende forhold for landbruget er varige, eller om nedlægning af landbrug i større udstrækning bør fremmes. Udvidet adgang til samdrift vil i mange tilfælde også være en hjælp for de mange ældre, der i dag sidder på de mindre ejendomme uden afløser og med vanskeligheder ved at afhænde ejendommen til andre, fordi både beboelses- og pro-

[Mose Hansen.]

duktionsbygninger slet ikke svarer til tidens krav. Med udvidet samdriftstilladelse vil de ældre — og det kan gælde både de mindre og de større ejendomme — få mulighed for at blive dér, hvor de gennem et langt liv har haft deres hjem, som de ikke gerne vil forlade. Blandt andet af de nævnte grunde — men der kunne nævnes mange flere — er vi ubetinget tilhængere af udvidet samdriftstilladelse uden statslig eller anden indblanding. Landbruget skal nok selv forstå at trække grænsen for, hvad der i denne henseende er rentabelt.

For vort parti står det sådan, at ved sammenkædning af bopælspligt med statslig forkøbsret til praktisk talt alle ejendomme over 6.000 m² med undtagelse af de nævnte ejendomshandler, hvor der foreligger nært slægtskabsforhold eller arv, har regeringen tilkendegivet, hvad det er, den tilstræber, og i hvor mange år får disse undtagelser lov til at indtage en særstilling? Hvis denne regering får magt som agt, varer det sikkert ikke mange år, før disse bestemmelser bliver skærpet. En skærpelse af 1959-loven i overensstemmelse med direktiverne for fællesmarkedet, hvorefter udlændinge skal have boet her i 2 år, må være tilstrækkelig til at varetage de nationale opgaver.

Ingen nok så yderliggående vil vel kræve en lovgivning, der hindrer udlændinge i at bo fast her i landet eller i at købe dansk jord. Det vil stride helt mod Romtraktatens ånd og bogstav; det vil være forkeret og urealistisk. Hvis man ikke i almindelighed vil tage Romtraktatens konsekvenser, må man være imod dansk tilslutning. Der er ingen fremtid i at tro på, at vi kan få goderne og derefter snakke eller lovgive os fra de forhold, som vi synes er ubehagelige. Vor tilslutning til Romtraktaten og fællesmarkedet skulle efter mit partis opfattelse ikke alene betyde økonomisk fremgang, stabilitet og forbedrede afsætningsforhold, men det har for os stået sådan, at gensidigt samarbejde over grænserne er af meget stor fremtidig vigtighed, og derfor må der ikke opbygges alt for mange restriktioner og diskriminerende bestemmelser, for så falder det hele fra hinanden som et korthus.

I forslag til lov om erhvervelse af land-

brugsejendomme har man indført den mærkværdige bestemmelse om bopælspligt, der kun kendes fra stavnsbåndet. Intet andet erhverv har bopælspligt. I andre erhverv kan man eje lige så mange virksomheder, som man har økonomiske muligheder for at erhverve; kun landmanden får bopælspligt og må ud over den første ejendom i fremtiden kun erhverve én til. I modsat fald skal ejendommene derudover afhændes inden en vis frist. Det er en helt uantagelig bestemmelse, som i praksis kan blive meget generende for den frie omsætning af landbrugsejendomme.

Landbrugsministerens motivering for denne bestemmelse er at undgå, at landejendomme kommer i upersonligt eje, samt at dæmpe de stigende ejendomspriser, der hindrer unge i at overtage et landbrug. Jeg har allerede i mit indlæg været inde på, at der i de senere år er foregået en afvanding af landbrugets unge medhjælpere. Kyndige folk på dette område hævder, at der fremover kun er unge nok til at overtage halvdelen af de bestående brug. Årsagen hertil er ikke de høje ejendomspriser. Ejendomspriserne på landbrug er forholdsvis lavere end de priser, der skal betales for boliger i byerne. Årsagen til bortvandingen er at søge i den stadig stigende deklasserung af landbruget i forhold til andre erhverv, og fortsætter denne, vil det forstærke en yderligere afgang.

I denne situation er regeringens løsning af problemerne med de rigoristiske bestemmelser om bopælspligt og forkøbsret uantagelige og kan kun føre til, at staten må overtage flere danske landbrug, hvis ødegårdsproblemet ikke skal få større aktualitet, end det har i øjeblikket.

I forbindelse med affolkningen af landbruget må det nævnes, at det ikke alene er de unge mandlige medhjælpere, der forlader landbruget, men i endnu højere grad den kvindelige del. Tilbagegangen i antallet af kvindelige medhjælpere fra 1939 til 1952 er ca. 58 pct., for de ugifte mandlige medhjælpere 36 pct., og denne tilbagegang betyder som allerede nævnt, at der ikke er unge nok til at overtage de bestående brug, men derudover mangler der kvindelige medhjælpere blandt dem, der er tilbage. Dette taler sit alvorlige sprog om den naturlige familiedannelse inden for landbruget. I 1939

[Mose Hansen.]

var der således 1 ung pige for hver 1,8 mand, men i 1962 er der 1 ung pige for hver 3,3 mandlige medhjælpere. Disse tal siger os altså, at den unge landmand må hente sin hustru fra byen eller andre erhverv. Det var der måske i almindelighed ingen ulykke i, men de unge piger vil ikke ud til de umoderne boligforhold, som landbruget opviser, især i det mindre landbrug. Disse forhold er også blandt årsagerne til, at de unge mænd forlader landbruget.

Den skitserede tilbagegang i antallet af medhjælpere har forandret strukturen i landbruget. Familiens arbejdskraft er kommet til at spille en stadig større rolle. Medregnes børn over 14 år, var i 1962 80 pct. af landbrugene familiebrug mod 58 pct. i 1939. Samtidig med at landbruget i den nævnte udstrækning er blevet familiebrug, har den tekniske produktionsmæssige udvikling samt rationalisering medført, at det, der i 1939 var familiebrug på 10 tdr. land, i dag må være flere gange større. Det er derfor urealistisk ved lov at forhindre en udvikling henimod større familiebrug ved at indføre bopælspligt og en begrænsning derved, at en ejer af et landbrug og hans nærmeste familie kun må eje 2 landbrug. Med disse bestemmelser forhindrer man en udvikling i retning af rationelt drevne landbrug.

Regeringens lovforslag forsøger at fremme en udvikling, som går stik imod den udvikling, der foregår i alle vore nabolande og hos vore konkurrenter. F. eks. er de små bedrífers antal i vort naboland Sverige formindsket med 58.000 eller 20 pct. i de sidste 2 år mod her i Danmark 10 pct., og ser vi nærmere efter, opdager vi, at der i alle de nordiske lande foregår en tilvækst til bedrífte over 20 ha, der er langt større end her i Danmark.

For at vende tilbage til den højtærede landbrugsministers motivering for indførelsen af bestemmelserne om bopælspligt, personligt eje, byfolks overtagelse af landbrug til priser, der ikke svarer til landbrugets

afkastningsevne, er jeg klar over, at der i de senere år, især siden 1940, er foregået et stigende antal handler, hvorved folk fra byerne er blevet ejere af landbrugsejendomme, nemlig et årligt gennemsnit på ca. 30 pct. af alle handler. For alle ejendomsstørrelser er det altså 30 pct., der går over til at ejes af byfolk. Ser vi desuden på statistikken, viser det sig, at ejendomshandler inden for generationerne, familiehandelen, er formindsket og formindskes i forhold til den udvikling, der er i fællesmarkedslønde og andre lande, men det hænger igen sammen med landbrugets vanskelige økonomiske forhold herhjemme, idet de, som har den nære tilknytning til landbruget, ikke ønsker at overtage brugene.

Af landbrugsministerens redegørelse fremgår det, at kun 2.600 af disse købere fra byen, der har overtaget landbrug, ikke har taget fast ophold på ejendommen, så i den henseende er bopælspligten ikke af større betydning.

At priserne på landbrugsejendomme ikke direkte har forbindelse med priserne på landbrugsprodukter, er jo ikke noget nyt fænomen. Det har altid været sådan, at under inflation får ejeren ved salg dækning for årets arbejdsindsats. Ja, der kunne nævnes mange flere grunde, men det er altså ikke noget fænomen, der er kommet til i de senere år.

Priserne på landejendomme er, så vidt jeg ved, stabiliseret; men at der igennem årene har fundet prisstigninger sted, er ganske naturligt i betragtning af de stigende udgifter, der medgår til retablering af bygningerne. Derudover er der, som allerede tidligere nævnt, i de senere år sket en betydelig investering i maskiner og inventar, hvis værdi naturligvis skal dækkes ved salg, og derfor vil priserne stige. I købers og sælgers overvejelser indgår desuden formodningen om fortsættelse af den inflatoriske politik. I de senere år er der desuden foregået en foruddiskontering af fremtidsudsigterne ved vor tilslutning til fællesmarkedet.

[Mose Hansen.]

Statistikken viser, at det særlig er de små og de store landbrug, der efterspørges af byfolk. De små erhverves som billige boliger eller sommerboliger. Efterspørgslen efter de store ejendomme har flere årsager, men for begge kategorier af bylandmænd er det lysten og kærligheden til arbejdet med landbruget, der er drivkraften, og desuden er køberne ofte vokset op inden for landbruget. Byerhvervet har givet dem mulighed for at tjene de penge, der var nødvendige til køb af landbrug, og disse landmænd har i landbruget fået afløb for virke-trang og lyst til at forbedre ejendommene, og samtidig har de været gode repræsentanter og talsmænd for landbruget over for de andre erhverv. Jeg kan derfor ikke se, at de af regeringen foreslåede restriktioner tjener noget fornuftigt formål. Erhvervsvalg bør nu og i fremtiden være frit.

Den forkøbsret, der ifølge lovforslagene tillægges stat og kommuner, sætter i højere grad end hidtil det offentlige i stand til at erhverve jord til mange forskellige formål. Efter de i lovforslagene nævnte formål vil der næppe kunne findes nogen formåls-mæssig begrænsning for statens og kommunernes udnyttelse af deres forkøbsret. Konsekvensen på lidt længere sigt er det offentlige eje af al landets jord.

I lovforslaget om kommunernes forkøbsret er der i § 8, stk. 3, en bestemmelse om, at taksationskommissionen kan fastsætte et andet vederlag for de formuegoder, der følger med ejendommen, end det, der ved handelen er aftalt. Der tænkes vel især på besætning, maskiner og inventar. Jeg finder, at denne bestemmelse kan komme til at virke meget uheldigt over for en sælger, der måske har sine grunde til at sætte disse formuedele til en lav pris. De pågældende formuegoders værdi er ofte stærkt afhængig af, at de følger ejendommen ved handel.

Jeg skal ud over disse principielle bemærkninger til de fremsatte lovforslag ikke gøre mange bemærkninger til de enkelte lovforslags paragraffer. De er for omfattende og specielle til, at de kan drages ind i den almindelige debat i det høje ting. Bemærkningerne til lovforslagene og til de enkelte paragraffer med oplysning om, hvorledes de handler, som falder ind under loven m. v., skal behandles, er også for omfat-

tende til, at man kan behandle og tage endelig stilling til dem ved denne lejlighed, men vi vil håbe, at der gives disse omfattende lovforslag en så grundig udvalgsbehandling, at det, der bliver lov efter en afstemning i folketinget, må kunne forstås og bruges i praksis. Det må være noget fundamentalt for disse meget indgribende love, der, så vidt jeg kan se, skaber en meget stor, voksende administration med blanketskriveri og en udvidet tilsynsmyndighed, hvis de skal føres ud i livet, som lovforslagene foreligger nu.

For fremtiden er det altså ikke nok, at køber og sælger kommer overens om priser og bestemmelser. Nu skal de administrative myndigheder også godkende disse, og det er for os et så stærkt indgreb i folks rettigheder og friheder, at vort parti ikke kan give tilslutning dertil. Vi er af den opfattelse, at denne lovgivning tjener og i fremtiden i høj grad vil komme til at tjene landbrugs-erhvervet helt uvedkommende formål og i sit endelige mål og sigte vil føre til stats-overtagelse af dansk jord.

Under alle omstændigheder vil det efter vor mening være det sikreste på forhånd at regne med, at vi hverken får højere priser eller bedre afsætningsforhold i den nærmeste tid. Mange forhold skal afklares og trækkes i lave. Derfor må vi i den nærmeste fremtid ved en forstærket indsats af alle skabe grundlag for fremskridt på det teknisk-økonomiske område. Dette grundlag skabes ikke ved en udvidelse af statens, kommunernes og administrationens indblanding, men kun ved, at erhvervene — i denne forbindelse landbruget — får frihed til at løse deres strukturelle problemer, så der skabes den størst mulige produktion pr. arbejdstime og kapitalenhed.

Statsministeren (J. O. Krag): I anledning af, at flere af de ærede ordførere har henvendt sig direkte til mig, skal jeg tillade mig, inden landbrugsministeren, indenrigsministeren og justitsministeren svarer, at fremkomme med et par mere principielle bemærkninger.

Enkelte af de ærede ordførere, især fra partierne venstre og de konservative, synes at ville fremstille baggrunden for de lovforslag, vi behandler i dag, og de lovforslag, som vil blive behandlet i morgen — der

[Statsministeren.]

kommer også enkelte forslag senere i denne buket af jordlovsforslag — som om regeringen ved disse lovforslags fremsættelse udelukkende har bygget på den forudsætning, at Danmark forholdsvis snart stod over for at komme ind i fællesmarkedet. Det er ikke rigtigt. I indledningen til min redegørelse for det høje ting den 23. januar sagde jeg udtrykkeligt, at forudsætningen for en del af de lovforslag, jeg gav en indledende redegørelse for, ville være, at Danmark blev knyttet til Det europæiske økonomiske Fællesskab, men jeg sagde udtrykkeligt, at det kun var for en del af forslagsstoffet, dette gjaldt.

Min fremsættelsestale — og alle lovforslagenes fremsættelse — fandt sted, efter at Frankrigs præsident, de Gaulle, havde holdt sin berømte pressekonference, men fremsættelsen fandt sted før det definitive sammenbrud i Bruxelles. Jeg sagde herom:

„Problemerne omkring en bred europæisk markedsordning er på dette tidspunkt uafklarede. Uanset denne uklarhed har regeringen imidlertid fundet det rigtigt at fremsætte lovforslagene, således at disse spørgsmål kan være bedst muligt forberedt og rede til en løsning, når forudsætningerne herfor måtte komme til stede. Herom vil nærmere klarhed blive tilvejebragt under behandlingen i de udvalg, man kan forudse nedsat.“

Jeg gjorde altså allerede dengang klart, at forudsætningen om Danmarks medlemskab af fællesmarkedet kun var knyttet til en del af det fremlagte forslagsstof, samt at der var uklarhed om, hvorvidt vi blev medlem eller ikke, men uanset denne uklarhed måtte det være regeringens opfattelse, at det gjaldt om at være bedst muligt forberedt, og derfor måtte disse ting behandles i udvalgene, hvor en afklaring måtte finde sted.

Derefter fortsatte jeg — og det nu følgende afsnit i min tale er det som om de ærede ordførere for venstre og for de konservative ikke rigtig har kunnet fastholde i erindringen — idet jeg sagde:

„Ved siden af de problemer, en europæisk markedstilslutning vil afføde, har allerede den udvikling, de senere år har ført med sig samfundsmæssigt og erhvervsøkonomisk — ikke mindst indu-

strialiseringen, byudviklingen og den i forbindelse med velstandsstigning og transportudvikling tiltagende efterspørgsel efter parcelhuse og rekreative områder — skabt problemer i forbindelse med anvendelsen af Danmarks jord og de priser, jorden omsættes til. Disse forhold ville i sig selv gøre visse af de i lovforslagene indeholdte foranstaltninger nødvendige. Også af denne grund har regeringen fundet det rigtigt, at behandlingen af disse anliggender påbegyndes nu og ikke afventer den videre europæiske udvikling.“

Så langt min tale den 23. januar fra denne talerstol.

Jeg ser ikke rettere, end at disse forudsætninger, som jeg dengang gjorde rede for, stadig er til stede, og at en udvalgsbehandling af disse problemer stadig er påkrævet. Det er vel i og for sig ikke nødvendigt at udbygge denne argumentation så forfærdelig meget, men for klarhedens skyld skal jeg dog gøre det i nogen udstrækning.

Jeg synes for det første, man må understrege, at det stadig er et overordnet mål for landets markedspolitik at virke for, at Englands og dermed Danmarks og andre EFTA-landes forhandlinger med fællesmarkedet genoptages snarest muligt. Målet må fortsat være, at Danmark sammen med England opnår fuldt medlemskab i fællesmarkedet. Denne opfattelse og denne målsætning for vor markedspolitik fandt tilslutning i det høje ting hos et meget stort flertal, da vi senest den 13. februar i år drøftede markedssituationen efter begivenhederne i Bruxelles. Forhandlingerne i Bruxelles er formelt ikke afbrudt, men kun udsat på ubestemt tid, og vi håber, at denne udsættelse må blive så kort som muligt.

Det må i denne forbindelse være overordentlig værdifuldt, hvis værnet af de nationale interesser i forbindelse med ejendomsretten til og anvendelse af Danmarks jord er sikret den dag, da Danmarks medlemskab af et udvidet fællesmarked måtte blive aktuelt. Derfor må regeringen fastholde, at markedssituationen nok tidsmæssigt, men ikke principielt, har ændret det grundlag, som forelå ved lovforslagenes fremsættelse.

Dernæst er der de øvrige vigtige forudsætninger for lovforslagene, de forudsæt-

[Statsministeren.]

ninger, jeg gjorde rede for i det andet citat fra min tale ved lovforslagenes fremsættelse.

Den indenlandske udvikling, som er foregået i de senere år, og som fortsat vil gå sin gang i de kommende år, skaber under alle omstændigheder og ganske uanset markedsudviklingen en række problemer i forbindelse med anvendelsen af Danmarks jord og de priser, jorden omsættes til. Og det er, som jeg sagde det, industrialiseringen, byudviklingen og den voksende efterspørgsel efter parcelhuse, sommerhuse og rekreative områder, som skaber denne tiltagende efterspørgsel efter jord.

Alt dette gør en planlæggende jordpolitik nødvendig, og derfor må vi styrke det offentlige planlægningsbeføjelser. Vi må sikre jord til rimelige priser til fortsat uddannelse; vi må fremme en hensigtsmæssig placering af bydannelser, så udgifterne i forbindelse med kloak-, vej- og andre offentlige anlæg kan holdes på et rimeligt niveau. Vi må gennemføre en aktiv planlægning af rekreative områder, sådan at vi på én gang fremmer en hensigtsmæssig dækning af den øgede efterspørgsel efter jord til sommerhusbyggeri og anden rekreativ anvendelse og samtidig skaber et værn for vort lands landskabelige værdier. De af kulturministeren, boligministeren og indenrigsministeren fremsatte lovforslag tager sigte på disse centrale mål. Det er regeringens opfattelse, at disse lovforslag må realitetsbehandles. De problemer, der vil opstå, vil vokse fra år til år, og enhver unødvendig udsættelse vil kun gøre det endnu vanskeligere at nå en hensigtsmæssig løsning af denne del af vore jordproblemer.

Hertil kommer så de fremsatte lovforslag af finansiell karakter — jeg tænker her på lovforslagene om videreudviklingen af en særlig indkomstskat ved salg af fast ejendom og lovforslaget vedrørende en udvidelse af den bestående lovgivning om vurdering og beskatning til staten af faste ejendomme. Disse lovforslag tager i lige så høj grad sigte på problemer, som består, selv om Danmark ikke meget snart kommer med i fællesmarkedet. Det drejer sig her om en social retfærdigheds-handling med det formål, at større private fortjenester ved stigninger i grundværdierne

og på fast ejendom beskattes i nogenlunde samme grad som indtægt, der indtjenes på anden måde. Det saglige behov for denne lovgivning kan ikke være ændret siden fremsættelsen.

I de tre lovforslag vedrørende landbrugslovgivningen indgår der dele, som i særlig grad er motiveret af den situation, der foreligger, når Danmark bliver medlem af fællesmarkedet. Målet for vor markeds-politik er uændret, og det vil som sagt være værdifuldt, om vi i god tid forbereder et nationalt værn for den danske jord; men samtidig har afbrydelsen af forhandlingerne i Bruxelles naturligvis medført en ændret tidstabel, og det kan være rimeligt, om vi i lys heraf overvejer, hvilke dele af den foreslåede landbrugslovgivning der er mest presserende. Sådanne overvejelser kan nu finde sted i det udvalg, som jeg forventer bliver nedsat til nærmere behandling af disse lovforslag.

Landbrugsministeren (Skytte): Allerførst en tak til de ordførere, der har givet tilslutning til de fremsatte lovforslag. Om situationen efter markedsforhandlingernes sammenbrud har statsministeren nu udtalt sig.

Når der er rejst spørgsmål om udvidelse af erhvervsloven til beskyttelse af den danske jords bevaring på danske hænder, så vil jeg sige, at jeg tror ikke, det her foreslåede slår til; men herom vil justitsministeren senere nærmere udtale sig.

Det glædede mig, at alle partier vil medvirke til at bevare jorden på danske hænder. Det burde være et godt udgangspunkt for behandlingen af de forslag under landbrugsministeriet, der her drøftes, da det er noget væsentligt i lovforslagene. En sådan sikring vil under alle omstændigheder kræve visse indskrænkninger i omsætningen af fast ejendom, og vi må da drøfte, hvilket mindstemål af sikring vi vil nøjes med, og hvad det kan kræve af indgreb. For mig er der ingen tvivl om, at kombinationen bopælspligt og forkøbsret er det sikreste værn, vi kan opbygge, for vil man målet, må man også ville midlerne. Så må lovgivningen lægges til rette, så den generer mindst muligt, og det er det, der er problemet. Forslagene har fået en udformning, så ingen landmand generes i sin daglige tilværelse og selvfølgelig

[Landbrugsministeren.]

ikke i den almindelige drift af sin landejendom.

Det glædede mig, at debatten i dag var mere fri for slagord og forenklinger end de artikler, der har kendetegnet nogle avisers omtale af lovforslagene. Det er længe siden, lovforslagene blev fremsat, og jeg kan selvfølgelig ikke vente, at alle skal huske, hvad jeg dengang sagde. Jeg skal nøjes med at gentage de oplysninger, jeg dengang gav om ejer- og bopælsforhold. Der var i 1960 7.600 ejendomme, som ejerne ikke beboede. Deraf ejedes ca. 1.500 af staten, kommuner eller selskaber. Der var 2.600 ejendomme, som ejedes af folk fra andre erhverv, der ikke beboede ejendommene. Endelig var der tilbage 3.600 ejendomme, der ejedes af landbrugere, hvor ejeren ikke havde bopæl på ejendommen; men man må gå ud fra, at i langt de fleste tilfælde har disse ejere af en sådan landejendom haft bopæl på en anden ejendom, så han fuldt ud opfylder de betingelser, der er stillet i lovforslaget. Jeg gør også opmærksom på, at alle bestående forhold respekteres, hvilket bevirker, at ingen nuværende ejer generes.

Der har under debatten været udtalt ønske om, at vi skulle have mere frisindede landbrugslove. Også her kan jeg gengive, hvad jeg sagde ved fremsættelsen: at selv efter gennemførelsen af det foreliggende lovforslag vil vi her i landet have en erhvervslov, der vil være udpræget liberal i forhold til de tilsvarende love i vore nabolande Norge, Sverige og Den vesttyske Forbundsrepublik. I alle disse lande kræves der tilladelse næsten til enhver erhvervelse af fast ejendom.

Jeg må også minde om, at folketinget har ændret reglerne for sammenlægning af landejendomme. Det skete efter en omtrent enstemmig indstilling fra landbokommissionen og med tilslutning her i tinget fra alle undtagen de konservative. Jeg undrer mig derfor ikke over, at det ærede medlem hr. H. C. Toft er utilfreds med denne vedtagelse og det, der kom ud af den dengang. Det kan undre mere, at det ærede medlem hr. Peter Larsen også er utilfreds, idet hans parti såvel i landbokommissionen gik ind for den, som det her i folketinget stemte for denne lov om øgede muligheder for sammenlægning.

Jeg skal dernæst sige lidt til de bemærkninger, som ordførerne har knyttet til enkelte områder inden for lovforslagene.

Selvfølgelig kan man i udvalget se nærmere på mange af de ting, der er foreslået; det er noget ganske naturligt og selvfølgelig. Man kan her bl. a. se på landbrugspligtens størrelse og omfang. Det er et spørgsmål, der er nævnt af flere ordførere. Jeg vil dog gerne understrege, at her må det være afgørende, at jorden havner, om jeg kan bruge det udtryk, fortrinsvis hos andre husmænd. I det hele taget overalt, hvor der er tale om sammenlægning eller om nedlægning, tror jeg det landbrugsmæssigt er særdeles værdifuldt, at vi søger at dirigere jorden derhen, hvor der virkelig er brug for den. Det gavner, som jeg før har sagt, ikke så meget en stor gård, om arealet øges med 5 eller 10 tdr. land, men det er ofte afgørende for en eksistens som selvstændig landbruger, hvis et brug på 10 tdr. land får andre 5 eller 10 tdr. land lagt ind under bruget.

Spørgsmålet om tilladelse til industrivirksomheder til køb af ejendomme kan vi også se på. I bemærkningerne til lovforslaget står der jo, at bestemmelsen ikke skal betyde nogen skærpelse. Disse bemærkninger har det ærede medlem hr. Peter Larsen også læst, men det ærede medlem sagde derom: man søger at berolige os. Jeg forstod, at det ærede medlem havde besluttet, at han ikke ville beroliges. Men lad os bare se rent lidenskabsløst på disse bemærkninger, så finder vi nok til forståelse.

Jeg kan ikke umiddelbart se, at gartnerierhvervet, som det ærede medlem hr. Peter Larsen omtalte, skades ved det lovforslag, jeg har fremsat, men også det er jeg parat til at se nærmere på. Det er ikke hensigten med det, og er der pletter, hvad jeg altså ikke umiddelbart kan se, må vi se i fællesskab at fjerne dem.

Til det ærede medlem hr. Niels Eriksen vil jeg gerne sige, at landbokommissionen er ikke lagt på is. Jeg tror, det ærede medlem helt er klar over forretningsgangen i behandlingen af disse jordlovsforslag, idet jeg går ud fra, at det ærede medlem herom er underrettet af sine partifæller. Det var jo netop venstre og de konservative, som ønskede disse forslag behandlet ikke i landbokommissionen, men i markedsudvalget,

[Landbrugsministeren.]

og jeg var dengang udsat for nogen kritik, fordi jeg også tillod mig at forelægge dem for landbokommissionen, og det er da også sådan, at forslagene har været behandlet i landbokommissionen. Noget af det, jeg erindrer, var, at venstres medlemmer gav udtryk for, at de ikke var i stand til at tage stilling til dem i denne kommission. Det faldt helt i tråd med partiets ønske om, at stillingtagen skulle ske i markedsudvalget, så det skal jeg ikke sige noget til. Det kunne måske også være forårsaget af, at tiden ikke var alt for rigelig, da vi behandlede disse forslag.

Det glæder mig for så vidt, at det ærede medlem hr. Niels Eriksen ikke vil socialisere landbruget; så er han jo dér i overensstemmelse med vel næsten alle i denne sal, i hvert fald er han i overensstemmelse med mig, for det har jeg ingen som helst lyst til, og jeg kan sige, at det er lovforslaget da heller ikke udtryk for. Jeg tror, at det ærede medlem ikke helt har studeret lovforslaget, selv om hans tale gav udtryk for, at han havde studeret både forslag og bemærkninger i øvrigt. I den nye § 8 a, stk. 3, er der nemlig foreslået en begrænsning i forkøbsretten, således at staten ikke kan købe al jorden. Efter dette kan jeg sige, at meningen er, at forkøbsretten skal omfatte det, jeg vil kalde de truede områder, de områder, hvor faren er størst for, at udlændinge skal opkøbe dansk jord, og derudover skal det være som nu, men i øvrigt skal der i alle tilfælde være forkøbsret, når en mand, der har en ejendom, køber en ejendom mere. Dette er på én gang en udvidelse og også en væsentlig begrænsning i forhold til det at have forkøbsret til al fast ejendom i landet. Når bestemmelsen om, at der skal være forkøbsret i alle tilfælde, hvor en mand, der har en ejendom, køber én mere, er indsat, er det for at sikre, at andre, mindre bruges behov for supplerende kan tilgodeses; en sådan bestemmelse vil betyde en bedre landbrugsstruktur end at give storlandbrugere mere jord, som jeg sagde det for et øjeblik siden.

Jeg kan da også til beroligelse for flere medlemmer sige, at staten vil ikke, som jeg allerede har sagt, købe al jord, og den vil ikke som ejer ligge inde med al den jord, den køber. Staten vil i udpræget grad videre-

sælge landbrugsjord til landbrugsformål. Det er ikke meningen, at staten skal købe al jord og beholde den. Jorden skal kun købes, når det er en samfundsinteresse at gøre det, og den skal sælges, når samfundsinteresser ikke går stærkt imod det. I alt fald vil det areal, der beholdes, kun blive en meget lille procent af det samlede areal.

Det er meningen, at forkøbsretten skal give sælger samme stilling, som han ville have ved salg til anden køber. Det er blevet betvivlet af forskellige, men det vil jeg gerne være med til at klargøre i lovforslaget, hvis det er nødvendigt, hvad jeg nu ikke mener det er. Forkøbsretten generer ikke landbrugserhvervet, som man har hævdet. Den har ikke gjort det, og den hindrer ikke landmænd i at sælge på de vilkår, der kan opnås i det frie marked, og det er heller ikke meningen med det forslag, jeg har fremsat.

Man har spurgt, hvor mange penge jeg skal bruge til jordkøb. Ja, det afhænger jo af udviklingen. Jeg tror ikke, det bliver et kæmpebeløb, og det bliver vel nok slet ikke lige straks, men jeg kan ikke nævne bestemte beløb for noget, som jeg ikke bestemte ved.

Jeg tror, at jeg hermed har svaret på de fleste af de bemærkninger, der har været fremført vedrørende de enkelte områder.

Om lovforslagene i almindelighed vil jeg gerne til sidst sige følgende. Nødvendigheden af denne lovgivning vil blive størst, hvis Danmark kommer med i et større fællesskab; så er den efter min mening afgjort nødvendig, og så er det næppe muligt at slække ret meget på det, der her er foreslået. Men det, at lovene er mest nødvendige, hvis Danmark kommer med i et større fællesskab, hindrer ikke, at meget i disse love vil virke hensigtsmæssigt også under de nuværende forhold.

For mig er det væsentligt at sikre de små brug en mulighed for supplerende, og det ville være mindre rimeligt at gennemføre bestemmelser om samdrift, hvis vi ikke samtidig søgte at sikre fremskaffelse af tillægsjord til de små brug, før vi supplerer de store. Det er mit håb, at disse loves hensigt, som er at bevare jorden for danskerne og landbrugsjorden fortrinnsvis for landbrugerne, vil blive støttet og styrket under udvalgsbehandlingen. Det vil da tillige betyde en styrkelse af landbruget og af de

[Landbrugsministeren.]

unges muligheder for en fremtid som selvstændige landbrugere.

Indenrigsministeren (Lars P. Jensen): Også jeg vil indlede med næsten de samme bemærkninger som den højtærede landbrugsminister, idet jeg takker de ordførere, der har givet tilslutning til det lovforslag, som jeg har fremsat. Jeg skal afholde mig fra principielle bemærkninger i relation til fællesmarkedet og andre spørgsmål, som den højtærede statsminister har udtalt sig om.

Jeg skal gøre et par bemærkninger vedrørende nogle af de problemer, der er rejst af de ærede medlemmer om lovforslaget om kommunernes forkøbsret og hjælpen til finansiering for kommunerne.

Det ærede medlem hr. Ove Hansen var inde på den baggrund, der var for kommunernes jordpolitik, og nævnte de stigende priser. Det er en ting, man ikke må forbigå i hele denne problemstilling. Det er klart, at den prisstigning, der har fundet sted, har været forskellig fra sted til sted, fra øst til vest, og også inden for de forskellige kategorier af ejendomme.

Prisstatistikken viser, at i 1957-61 er prisen på enfamiliehuse steget 40-50 pct., landbrugsejendomme med 30 pct. og byggegrunde fra 50 til 100 pct., dog i Københavns amt med 150 pct. I samme tidsinterval er øvrige forbrugsgoder steget med en halv snes procent og timefortjenesten med 25 pct. Det giver altså en baggrund for, at man gør noget ved disse problemer, som den højtærede statsminister har understreget. Denne prisstigning skyldes jo forskellige ting; det er ikke en enkelt faktor, der er afgørende. Inflationen har sin andel deri, og kan den stoppes med andre foranstaltninger, vil den også standse nogle af prisstigningerne på ejendomme; højere levestandard og beskæftigelse har givet større efterspørgsel efter grunde og ejendomme, og den byudvikling, som har været nævnt, den vandring fra land til by, som finder sted — og mange flere ting — har selvfølgelig været årsag til denne prisstigning, som jeg ganske kort har nævnt.

Derefter var det ærede medlem hr. Ove Hansen inde på spørgsmålet om byudviklingsplanerne og nævnte, at han håbede, at

de byudviklingsområder, som dækkes af loven, ville blive flere. I øjeblikket er der 20 byudviklingsområder, og når vi har færdigbehandlet det komplekse af lovforslag, der skal til behandling i morgen, vil jeg tro, at det af den diskussion vil fremgå, at der hurtigt vil komme flere byudviklingsområder. Samtidig vil jeg understrege, at når det ærede medlem siger, at vi gerne skulle have flere med, er jeg enig heri, men jeg tror også, det ærede medlem er enig med mig i, at dette lovforslag, hvor man giver kommunerne forkøbsret til de områder, hvor der har været byudviklingsplaner, vil bevirke, at man får flere byudviklingsplaner, så at kommunerne kan gøre deres forkøbsret gældende generelt. Det skal jo understreges, at denne forkøbsret — det er det ærede medlem sikkert indforstået med — også omfatter andre kommuner end byudviklingskommunerne, nemlig de kommuner, der er nævnt i lovforslagets § 2, hvor der er byplan.

Endelig var det ærede medlem inde på nogle centrale problemer i forbindelse med kommunernes jordpolitik. Det ærede medlem var inde på spørgsmålet om kommunernes finansiering og mente, at der her var et problem, og det er der. Jeg er måske ikke helt enig med det ærede medlem i, at det er så stort, som det ærede medlem gav udtryk for, men det kan ikke være andet end nuancer i vore opfattelser; det er klart, at det afhænger noget af, hvordan kommunerne vil drive deres jordpolitik fremtidig.

Det ærede medlem hr. Helge Larsen var inde på spørgsmålet om jordrente og lejevilkår og efterlyste et svar; det er klart, at kommunernes finansieringsproblemer får en helt anden karakter og en helt anden størrelse, end det på nuværende tidspunkt har, hvis jordrentevilkår og lejevilkår ikke kommer med i det samlede kompleks. Jeg kan i denne forbindelse ganske kort gøre opmærksom på som svar til det ærede medlem hr. Helge Larsen, at spørgsmålet om kommunernes salg eller afhændelse af jord har været drøftet i regeringen og i det udvalg, der har arbejdet med disse spørgsmål. Indenrigsministeriet har bedt erfarne kommunalfolk om at være behjælpelige med disse meget vanskelige problemer, og jeg håber, at denne henvendelse til dygtige kommunalfolk, som i deres praktiske arbejde har

[Indenrigsministeren.]

beskæftiget sig med dette, vil resultere i en værdifuld hjælp i arbejdet med at finde frem til den endelige løsning af dette spørgsmål. Når spørgsmålet ikke er med i denne buket, er det simpelt hen, fordi vi gerne ville se, hvordan denne buket blev modtaget, og hvordan udvalgsarbejdet forløb.

Derimod er der et andet spørgsmål, som kan drages frem, og som jeg gerne vil understrege over for det ærede medlem hr. Ove Hansen. Det er problemet, der ville opstå, såfremt kommunerne skulle komme i den situation — hvad jeg tvivler på; jeg mener ikke, der er nogen kommune, der har været i den situation — at de ikke kunne få lån. Her er problemet, om vi har den nødvendige lovhjemmel til at kunne hjælpe kommunerne i den givne situation, og denne lovhjemmel har vi, nemlig i loven om Kongeriget Danmarks Hypotekbank, idet 4. afdeling i hypotekbanken beskæftiger sig med kommunernes lån, og denne afdeling kan udvides. Jeg har tal for det, men dem kan jeg give i udvalget; det er en temmelig lang historie. Men dér har vi altså lovhjemmelen, og med finansministerens tilslutning kan man udvide 4. afdeling, så hypotekbanken får mulighed for, hvis den situation skulle opstå, at kommunerne kommer i vanskeligheder og ikke kan opnå de fornødne lånetilsagn, at klare dette.

Derimod tror jeg, at det er meget vigtigt med den finansieringsbistand, som vi har sat ind i lovforslaget, hvorefter vi netop kan hjælpe de kommuner, som ellers ville være angst for at gå ind i en aktiv jordpolitik af skræk for, at der skulle opstå en situation, hvor man ikke kunne afsætte den jord, man havde fået enten ved almindelig handel eller ved forkøbsret, og derfor har holdt sig tilbage — og det er det, jeg i nogen grad tror er sket ude omkring, hvad jeg senere skal komme tilbage til.

Endelig var det ærede medlem hr. Ove Hansen inde på et andet spørgsmål, som heller ikke er uvæsentligt i forbindelse med byggemodning og bymodning, som jo er vigtige faktorer i udbuddet af byggegrunde, nemlig spørgsmålet om vandløbslovgivningen, eller skal vi kalde det kloakeringslovgivningen. Det er et problem, som i øjeblikket behandles i spildevandskommissionen. Det underudvalg, der behandler disse

problemer, altså problemerne i relation til kommunerne, har netop i disse dage gjort sig færdig, og når spildevandskommissionen forhåbentlig og formodentlig vil gøre sig færdig ret hurtigt — det har regeringen henstillet at den gør, og jeg går ud fra, at denne henstilling følges — så er det netop fordi vi ønsker at få løst disse problemer så hurtigt som muligt, fordi vi ved, at disse problemer er store problemer for kommunerne. Jeg kan også nævne den henvendelse, vi har fået fra de kommunale organisationer, som holdt et møde om alle disse spørgsmål på Bygholm i efteråret. Det drejer sig om de 4, skal vi sige ordinære kommunale organisationer plus Københavns og Frederiksberg kommuner. I den henvendelse, de har rettet til regeringen, er det netop understreget, at det var meget vigtigt, at vi fik dette bragt i orden, og det har vi i vore forhandlinger taget ad notam og derfor, som jeg nævnte, bedt spildevandskommissionen om at gøre sig færdig. Skulle der opstå problemer, inden man får løst det principielle, foranklingen af hele dette spørgsmål, ja, så er det givet, at vi må se på disse spørgsmål langs hen ad vejen, som de opstår.

Jeg skal ikke komme ind på så farlig mange tal om kommunernes jorderhvervelse. Det ærede medlem hr. Jacob Sørensen sagde, at han havde forstået det sådan, at denne lov havde den særlige mission at skaffe kommunerne mere jord, og det havde jeg også givet udtryk for i bemærkningerne, og det er selvfølgelig rigtigt. Det ærede medlem sagde, at hvis vi skulle have en forkøbsret, så var det naturligt, at det var kommunerne, der havde den. Jeg går ud fra, at det ærede medlem er enig i lovforslagets opbygning, at det er naturligt, at kommunerne har denne forkøbsret inden for inder- og mellemzonerne. I denne situation er det ærede medlem og lovforslaget — havde jeg nær sagt — enig med kommunale organisationer, der også holder på, at det skal være kommunerne, der skal have den.

Men det ærede medlem gik et skridt videre, og dertil vil jeg gerne gøre et par kommentarer. Det ærede medlem sagde, at han mente ikke, det var nødvendigt. Han mente ikke, det var nødvendigt af hensyn til kommunernes opkøb af jord, idet man nok kunne klare det på de sædvanlige vilkår, og det ærede medlem hr. Niels Ravn var, jeg

[Indenrigsministeren.]

havde nær sagt selvfølgelig, inde på de samme betragtninger. Jeg vil gerne understrege, at jeg er ikke enig i de to ærede medlemmers opfattelse. Vi har en delvis fortegnelse over de arealer, kommunerne, dels købstæderne, dels amtskommunerne, dels sognekommunerne ejer, og det kan måske tilsyneladende se ud som store arealer, men vi har jo ikke nogen garanti for, at det er de rette kommuner, der har fået denne jord. Det kan jo være, at det netop er de kommuner, hvor man havde brug for at erhverve denne jord, der har været tilbageholdende. Det er også det, jeg i min fremsættelsestale har givet udtryk for, idet jeg har sagt:

„De steder, hvor kommunerne har vist tilbageholdenhed med hensyn til at bidrage til udbuddet af byggegrunde, har typisk været sådanne, som udviklingen først nu er nået til, og hvor risikoen selv ved mere begrænsede jordkøb kan forekomme betydelig.“

Netop det tager lovforslaget højde for: der kan være byer, og det kan være små byer, som skal have en byudvikling, som i sig selv måske ikke er særlig stor, men som for en kommune med et relativt lille antal indbyggere kan blive en for stor opgave at løse, således at den viger tilbage for at løse den, og at det derfor er nødvendigt at yde den nødvendige finansielle støtte.

Det ærede medlem hr. Jacob Sørensen var også inde på spørgsmålet, om det var nødvendigt, at de undtagelser, der er i lovforslagets § 4, skulle være identiske med dem, der var i den højtærede landbrugsministers forslag. Jeg går ud fra, at det ærede medlem er enig med mig i, at det er helt nødvendigt, at de almindelige betingelser om arv og søskende o. s. v. er identiske. Det kan ikke være rimeligt, at der i lov om forkøbsret til steder uden for inder- og mellemzoner gælder én regel og i inder- og mellemzoner en anden regel. Det kan heller ikke være rimeligt administrativt at have forskellige kriterier, det vil gøre det alt for besværligt.

Jeg må derfor forstå, at dér, hvor det ærede medlem kan mene, at der måske skulle være en forskel i undtagelserne mellem landbrugsministerens forslag og mit forslag, må være, hvor man sætter grænsen ved 6.000 m². Det kan vi snakke om, det vil nok kunne ændres, hvis det ærede medlem ønsker det. Jeg er ikke sikker på, at vi ønsker det ændret i samme retning, men vi kan snakke om det. Det kunne nok ændres, uden at det voldte alt for store besværligheder administrativt.

Det ærede medlem var desuden inde på spørgsmålet om den finansieringsstøtte, som lovforslagets kapitel II indeholder, en finansieringsstøtte, hvorefter statskassen, når de første 5 år er betalt af kommunerne, kan påtage sig rentebyrden, og det ærede medlem spørger så, hvor meget det vil koste. Jeg har ikke nogen nøjagtige tal for, hvad det kan komme til at koste, det må givetvis være en rammebevilling, og den rammebevilling må være af en sådan størrelsesorden, at den står i et vist forhold til det ønske, staten har i at fastholde den jord, kommunerne har købt igennem forkøbsretten. Det ærede medlem sagde, at man skulle skåne den hårdt trængte statskasse. Hvis man gør det, ja, så er det, hvis kommunerne vil beholde jorden og den ikke skal gå tilbage til privat eje, fordi den ikke kan bruges i en byudvikling og dermed gå tilbage til det, jeg vil kalde for privat spekulation, kommunekasserne, der skal klare det. Jeg har indtryk af fra andre forhandlinger her i salen og i udvalgsværrelser og ligeledes fra mine erfaringer i indenrigsministeriet, at det just ikke er, skal vi sige kommunerne, der i øjeblikket er bedst stillet økonomisk. Men det ærede medlem må jo huske på, at det tilsagn om rentelettelse, der gives fra statens side, er begrænset. Det er ikke sådan, at man siger til kommunerne: køb, hvad I vil, og hvad angår det, I ikke kan få solgt i løbet af 5 år, så betaler vi, hvad det koster at ligge med det. Så enkelt er det ikke, ærede medlem. Det ærede medlem må huske på, at § 11, stk. 2, indeholder en ret væsent-

[Indenrigsministeren.]

lig begrænsning i det rentetilskud, statskassen kan give. Der står, at tilskud kun kan meddeles kommuner, som ifølge en godkendt byudviklingsplan — det er altså den første begrænsning — forudsættes inden for planens gyldighedsperiode at skulle modtage en væsentlig befolkningstilvækst — det er punkt 2 i begrænsningen — og tilsagnet må angå bestemt angivne arealer — det er punkt 3 — der er egnede til en samlet byggemodning og udstykning. Det er altså ikke sådan, at man fra statens side, som jeg sagde før, blot siger til kommunerne: køb, og hvad I ikke kan få solgt og ikke har råd til at ligge med, betaler vi flot. Der er kriterier for hjælpen, som skal respekteres, og disse kriterier er temmelig stærke.

Det ærede medlem hr. Niels Ravn bifaldt hensigten med lovforslaget: at det skulle give et større udbud af grunde for kommunerne, og det ærede medlem var, som jeg nævnte før, inde på den tankegang, at kommunerne kunne skaffe sig de jorder, de har brug for i det frie marked. Jeg er ikke enig med det ærede medlem, men jeg vil gerne understrege, ærede medlem, at jeg vil tro, at selv om kommunerne får forkøbsret, så vil den almindelige regel i kommunerne blive, at man køber i den frie handel. Jeg tror, at kommunerne har så meget lokal kendskab, at det almindelige vil være, at man fortsætter på den normale måde.

Det ærede medlem var dernæst inde på relationerne mellem forkøbsret og ekspropriation. Jeg vil dog mene, det må være rimeligt, at man skubber forkøbsretten ind. Den er dog mildere, den kommer først ind i billedet, når ejeren af ejendommen har besluttet sig til at afstå denne til en køber, hvorimod man ved ekspropriation griber ind i et bestående forhold, hvor ejeren ikke altid har besluttet sig til at afhænde den bestående ejendom, hvad enten det nu er grund eller hus.

Det ærede medlem var også inde på nogle betragtninger om byernes ret gennem denne forkøbsret til erhvervelse af industri, hoteller og handelsvirksomhed. Det ærede medlem hr. Helge Larsen har gjort et par kommentarer hertil. Jeg vil gerne understrege over for det ærede medlem hr. Niels

Ravn, at det er rigtigt, at kommunerne får forkøbsret inden for byudviklingsområderne generelt, men at denne forkøbsret i de andre dele af landet, hvor der kun er byplaner eller godkendte dispositionsplaner — det vil sige de byer, der har over 1.000 indbyggere — ikke er generel. Der skal kommunerne foretage tinglysning på de ejendomme, de ønsker at erhverve eller have forkøbsret til, således at alle de ejendomme, hvor tinglysningen ikke finder sted, kan handles, uden at man fra kommunernes side kan blande sig i det eller gøre krav på sin forkøbsret. Men inden for de områder, hvor der er byudvikling, var det ærede medlem nervøs for, at kommuner nu — jeg ved ikke, om det skulle være af ondskab eller hvad — skulle opkøbe industri, hoteller og handelsvirksomheder. Jeg vil gerne sige til det ærede medlem, at det tror jeg ikke kommunerne vil. Hvorfor skulle de det? Kommunerne vil formodentlig kun købe det, de har brug for. Hvorfor skulle kommunerne opkøbe en erhvervsvirksomhed og nedlægge den? Kommunerne har tværtimod interesse i at bevare erhvervsvirksomhederne, og hvis der ligger en erhvervsvirksomhed, som skal overtages af en anden, så kan jeg ikke se, at kommunerne skulle have nogen som helst interesse i at erhverve denne.

Endvidere vil jeg gerne understrege over for det ærede medlem, at det må være sådan og vil blive sådan, at kommunerne, selv om de får en forkøbsret, fortsat er underkastet indenrigsministeriets tilsyn, og at der ved dette tilsyns udøvelse selvfølgelig tages hensyn til de kommunale love, købstadlovgivningen og landkommunallovgivningen, hvor det netop er bestemt, at kommunerne ikke kan købe erhvervsjendomme og handle med dem som enhver anden ejendomshandler; det er klart, at det også må respekteres i relation til denne lov. Når en kommune skal gribe ind og gøre sin forkøbsret gældende, må det være, fordi kommunen af en eller anden grund har brug for en ejendom enten til sanering, til vejgennembrydning eller af en anden grund, som er kommunalt betonet, som ganske klart ligger inden for kriteriet: kommunalpolitiske opgaver; ellers ville kommunen simpelt hen ikke få lov til at foretage denne disposition. Jeg kan godt sige til det ærede medlem, at vi i adskillige tilfælde nægter

[Indenrigsministeren.]

kommunerne tilladelse til at erhverve ejendomme, når det ikke er til kommunalpolitiske formål, fordi en tilladelse dertil ville stride imod de kommunalpolitiske love. Jeg siger dette, fordi jeg synes, jeg vil berolige det ærede medlem, for jeg tror ikke — og jeg ved, at det ærede medlem heller ikke selv tror det inderst inde — at kommunerne vil optræde på den måde, og selv om de ville, har jeg her understreget, kan de ikke få lov til det; derfor tror jeg ikke, det ærede medlem skal være nervøs i så henseende.

Dernæst var det ærede medlem inde på § 8 og stillede spørgsmål om byttehandler og vederlagsfrihed. Jeg vil gerne sige til det ærede medlem — jeg tror, at også det ærede medlem hr. Mose Hansen var inde på § 8 — at det er selvfølgelig ting, vi kan snakke om. Hvis der er ting, som vi kan gøre bedre, end det er gjort i lovforslaget, kan vi snakke om det i udvalget. Det skal ikke være afgørende. § 8 sigter jo generelt, skal vi sige, på mageskifter. Og når det ærede medlem hr. Niels Ravn nævnte § 8, stk. 2, vil jeg gerne sige, at jeg tror, dette stykke har den modsatte virkning eller tilsigter det modsatte af det, det ærede medlem troede, idet § 8, stk. 2, netop tilsigter at beskytte sælgeren; hvis man vil sælge til fjernere slægtninge, som ikke er beskyttet i henhold til § 4, og af visse familiære grunde vil sælge til dem til en lavere pris, kan kommunen ikke overtage ejendommen til den pris, men må betale en pris, der ligger oppe i nærheden af handelsværdien.

Med hensyn til § 8, stk. 3, tror jeg ikke, det ærede medlem har ret; det, det ærede medlem nævnte, kan ikke være rimeligt, men vi kan snakke om formuleringen. Der kan også være et spørgsmål om goodwill i det, som vi kan drøfte i udvalget. Det kan ikke være rimeligt, at en kommune, fordi den får forkøbsret til en ejendom, skal være forpligtet til at medtage alt løsøre eller inventar. Derfor må der være en regel om, at den bygning, man har forkøbsret til, kan vurderes.

Det ærede medlem var dernæst inde på spørgsmålet om § 9, stk. 3, hvori der står, at hvis der foretages udstykning af en ejendom, kan kommunens forkøbsret gøres gældende til de frastykkede parceller, selv om

de er mindre end 6.000 m², såfremt formålet med udstykningen må antages at have været at søge forkøbsretten omgået. Ja, det må vel være rimeligt, at der er en sådan bestemmelse i lovgivningen. Man kunne tænke sig en mand, der udstykkede med 5.900 m² netop for at omgå forkøbsretten. Men det må jo så være det offentlige, den kommune, der får forkøbsretten, der får bevisbyrden. Det afgørende i denne paragraf synes jeg imidlertid må være det perspektiv, at den, der går med sådanne efter min opfattelse skumle tanker og vil omgå en lovbestemt forkøbsret ved at udstykke på en lidt anden måde, hvis det kunne lade sig gøre, skal vide, at såfremt det offentlige kan dokumentere, at det er gjort for at omgå forkøbsretten, falder handlen ind under forkøbsretten alligevel.

Jeg tror, jeg har svaret på de fleste af de spørgsmål, der er blevet rejst, og som sagt er vi selvfølgelig villige til i det udvalg, der bliver nedsat, at tale om de ting, der er blevet nævnt vedrørende de enkelte paragraffer.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): I sine indledende almindelige bemærkninger nævnte det ærede medlem hr. Peter Larsen spørgsmålet om, hvorvidt det var muligt at skærpe loven af 23. december 1959 om erhvervelse af fast ejendom, og det ærede medlem hr. H. C. Toft tog tanken op og rettede en direkte opfordring til statsministeren om at pålægge mig at udarbejde et forslag til en sådan skærpelse; også det ærede medlem hr. Mose Hansen strejfede problemet.

Jeg erkender uden videre, at vi her er ved noget centralt, for hvis forholdet var dette, at vi gennem en skærpelse af loven af december 1959 kunne løse problemerne, så havde man borttaget den nationalpolitiske begrundelse for det lovkompleks, vi her arbejder med. Jeg tør måske også sige det på den måde, at hvis løsningen var så let, var der vel anledning til at tro, at vi selv havde fundet den, og vel også anledning til at regne med, at vi ville have vist os imødekommende over for de henstillinger, vi fik under forhandlingerne i markedsudvalget om at skærpe denne lovgivning.

Det er mig derfor magtpåliggende at gøre nogle ganske få bemærkninger om denne

[Justitsministeren.]

lovgivning og dens tilblivelse. Jeg erindrer om, at den hviler på en løfteparagraf i grundloven lang tid tilbage. Den kan findes i den nuværende grundlovs § 44, stk. 2, og går altså ud på, at der skal gennemføres en lovgivning, der regulerer udlændinges adgang til at erhverve fast ejendom.

Spørgsmålet blev taget op efter besættelsen, en kommission arbejdede med problemet, men resultatet blev negativt. Men da problemet aktualiseredes i slutningen af 1950'erne, væsentlig vel nok som følge af omfattende tyske opkøb af sommerhusgrunde, nåede vi i december 1959 frem til en lovgivning, som vel ikke opfyldte løfteparagraffen i grundloven, men som i praksis løste problemerne. Vi forlod nemlig simpelt hen statsborgerkriteriet og lod loven hvile på domicilprincippet.

Må jeg om loven af december 1959 i øvrigt sige, at det er regeringens hensigt at opretholde denne lov uden ændringer også i tilfælde af Danmarks indtræden i det udvidede fællesmarked. Vi ved dog meget vel, at loven i sin fulde udstrækning ikke kan holde, hvis vi indtræder i det udvidede fællesmarked. Vi ved, at den på visse områder kan holde, men at den på andre områder må vige. Vor betragtning har været den, at selv efter at overgangsperioden er gennemløbet, vil denne lov kunne holde, hvor det drejer sig om privates køb af sommerhusgrunde og sommerhuse. Derimod vil den næppe kunne holde, hvor det drejer sig om erhvervelse af jord med henblik på en erhvervs-mæssig udnyttelse ved udleje eller udstykning af sommerhuse og sommerhusgrunde, og for så vidt angår øvrig erhvervsudøvelse, regner vi ikke med, at loven af december 1959 kan holde. Vi må regne med, efterhånden som direktiverne fremkommer — og de vil for medlemsstaterne være gældende ret — at så må loven vige. Når vi alligevel ønsker den opretholdt, er det altså dels fordi den kan holde over for de private sommerhuse og sommerhusgrunde, men også fordi vi gennem denne lov kan bevare oversigten over, hvor udlændingenes køb af fast ejendom sætter ind, og det kan igen sættes i relation til den udnyttelse af forkøbsretten, vi har i tankerne.

Det spørgsmål, som altså melder sig, og som er centralt i debatten her, er, om det er muligt at skærpe denne lov, og jeg har forstået det således, at tankerne går i retning af, at der skulle kræves en vis tids bopæl her i landet, før man kunne erhverve fast ejendom. Vi har såvel i justitsministeriet, som i udenrigsministeriet underkastet dette problem en meget indgående undersøgelse. Vi har studeret Romtraktatens bestemmelser, de udsendte direktiver og forordninger for at se, om det var muligt at skærpe denne lovgivning og derigennem nå et væsentlig skridt i retning af at løse det nationalpolitiske problem. Vi er kommet til det resultat, at det ikke lader sig gøre. Må jeg indskyde den bemærkning, at det er jo i sig selv et ømtåligt emne at diskutere, al den stund det meget vel kan påkalde en betydelig interesse i udlandet, og det vil derfor nok være rigtigst, at vi mere i detaljer diskuterer problemet i et udvalg. Men der er dog et par ting, jeg gerne vil have lov at nævne for at illustrere, hvordan situationen fra vort synspunkt tegner sig.

Studerer man Romtraktatens etableringsbestemmelser, vil man se, at traktatens artikel 54 om etableringsfrihed, der jo også omfatter landbrugsområdet, udtrykkelig bestemmer, at det skal gøres muligt for en statsborger i en medlemsstat at købe og udnytte grundejendomme i en anden medlemsstat. Det drejer sig her alene om udnyttelse af grundejendomme i erhvervs-mæssigt øjemed. I henhold til denne artikel 54 har ministerrådet den 25. oktober 1961 vedtaget en almindelig plan for ophævelse af begrænsningerne i etableringsfriheden, og det er gennemførelsen af denne plan, vi afventer i form af de direktiver, der måtte komme. Jeg tror, det er dette, det ærede medlem hr. Peter Larsen havde i tankerne, når han talte om, at ministerrådet havde vedtaget bestemmelser om 2 års ophold i landet for at erhverve fast ejendom. Det, der ligger i denne almindelige plan, for så vidt angår landbrugsejendomme, er dette, at man har opstillet en tidstabel for indførelse af etableringsfriheden, og dér siges det i første omgang, at fra vedtagelsen af denne plan — men jeg indskyder, den er endnu ikke vedtaget, og der er endnu ikke udsendt direktiver — fra vedtagelsen af

[Justitsministeren.]

denne almindelige plan skal begrænsninger i retten til etablering på ødegårde være ophevet, uden at denne etablering indebærer ret til at skifte bedrift, når disse ødegårde har været forladt og udyrket i 2 år. Dernæst hedder det i tidstabellen, at efter udløbet af første etape — og det skulle have været den 31. december 1961 — skal begrænsningerne i retten til etablering i landbruget ophæves, for så vidt angår sådanne statsborgere fra andre medlemsstater, der har arbejdet som lønede landbrugsmedhjælpere i værtslandet i 2 år i træk.

Jeg tror, det er disse 2 års bestemmelser for ødegårde og landbrugsmedhjælpere, som det ærede medlem hr. Peter Larsen havde i tankerne, men det ærede medlem overser, at tidstabellen slutter med, at fra udgangen af overgangsperioden — det vil sige 31. december 1969 — skal alle bestående begrænsninger af diskriminerende karakter med hensyn til etablering i landbruget ophæves. Dette er baggrunden for, at vi ikke tror på, at den gældende lov kan holde selv efter en skærpelse på dette område eller på andre områder, hvor det drejer sig om erhvervs-mæssig udnyttelse af fast ejendom.

Men jeg vil gerne understrege, at sikkerhed har vi jo ikke, og sikkerhed kan vi i hvert fald heller ikke få, så længe vi ikke er medlemmer af fællesskabet. Om vi derefter kan få det, er vel i sig selv tvivlsomt, fordi den absolutte sikkerhed kun kan skabes gennem en kendelse afsagt af fællesskabets domstol. De spagfærdige forsøg, vi har gjort på at blive klar over, i hvilket omfang denne lov kan holde, har vist sig at få et negativt resultat. Ingen kan i virkeligheden give os et udtømmende eller beroligende svar, og i allersidste instans bliver det domstolene, der afgør problemet.

Må jeg dertil føje, at rent bortset fra, om vort eventuelle medlemskab af fællesmarkedet tillader opretholdelse af loven i skærpet form, melder der sig et problem i forhold til de internationale forpligtelser, vi i øvrigt har, thi det lader sig ikke benægte, at loven, selv om den hviler på domicilprincippet, nødvendigvis må virke diskriminerende over for udlændinge, og det er klart, at en skærpelse af loven vil virke stærkere diskriminerende og kunne fremkalde risiko for henvendelser udefra.

Dermed er sagt i al almindelighed og ganske kort, hvad der er hovedsynspunktet for os, når vi har vendt os imod den tanke, at vi kunne løse vort nationalpolitiske problem gennem en skærpelse af 1959-loven.

Må jeg dernæst gøre en enkelt bemærkning uden for dette. Det forekom mig, at de ærede medlemmer hr. Niels Eriksen og hr. Niels Ravn ligesom antydede, at den statslige og kommunale forkøbsret, som er bragt i forslag i de lovforslag, vi har behandlet i dag, skulle være i strid med grundlovens § 73. Dertil vil jeg gerne sige, at det er helt urigtigt. Forkøbsretten går jo alene på en ret til at træde ind, hvor ejeren vil sælge, og træde ind på de vilkår, han kan opnå ved salg til anden side. Man griber ikke som ved ekspropriation ind over for udvælgelse af ejendomsretten og tilintetgør intet element i ejerens råden. Derfor er det helt urigtigt at tro, at en forkøbsret overhovedet kan have nogen forbindelse med bestemmelserne i grundlovens § 73. Jeg havde ligesom et indtryk af, at man tog forskud på de glæder, vi skal have i morgen, når vi i forbindelse med andre lovforslag skal diskutere ekspropriation og generelle rådighedsindskrænkninger.

Teichert: De højtærede ministre har besvaret de mest væsentlige spørgsmål, så jeg skal nøjes med et par ganske almindelige bemærkninger, særlig til ordførerne for partiet venstre og det konservative folkeparti. Jeg synes ikke, der har været meget bid i ordførertalerne, som efter min mening ikke har været andet end kritik af de lovforslag, der er fremsat, og man har ikke stillet noget bedre i udsigt eller er kommet med andre og bedre forslag. Man har stillet forslag om større brugsenheder, men man har været meget forsigtig med at antyde nogen form for størrelse i hektar; i øvrigt tror jeg, at det er helt rigtigt af den ærede opposition at holde sig til det standpunkt, for det er jo meget individuelt bestemt, hvad en familie kan klare, og hvad der vil være det rigtige fremover.

Det ærede medlem hr. Peter Larsen nævner alle de mange ejendomme, som ikke kan sælges, men han nævner ikke hvorfor; han siger kun, at der ikke er købere til dem. Ja men er det da ikke sådan, at man skal vurdere disse ejendommers kvalitet, arealernes

[Teichert.]

beliggenhed, prisen og udbetalingen, når en handel skal indgås? Det er det, der er afgørende for, om unge mennesker er interesseret i at overtage en sådan ejendom. Det nævner det ærede medlem ikke noget som helst om, men det er jo det, der er baggrunden for og årsagen til, at adskillige ejendomme ikke kan sælges; man ønsker at sikre sig for stor en bid af kagen på disse unge menneskers bekostning, og man stiller alt for store krav til dem.

Jeg var meget rørt over den store interesse, det ærede medlem lagde for dagen over for det mindre landbrug. Jeg fik indtrykket af, at det alene var interessen for det mindre landbrug, der var afgørende for det ærede medlems indstilling til problemerne. Men jeg vil gerne advare det mindre landbrug imod dette favntag — det kunne gå hen og kvæles deri.

Også spørgsmålet om ødegårde blev nævnt, og det blev stillet op som en bebrejdelse imod regeringen for dens altødelæggende politik over for landbruget. Må jeg have lov at spørge, om denne kritik ikke hellere skulle rettes imod kreditinstitutionerne, der har en vis tilsynspligt med deres pant? Den udvikling, der afspejler sig i de billeder, vi så forleden aften i fjernsynet, er jo ikke en proces, der sker på en nat. Det er en udvikling i årevis, der skal til, inden en ejendom kommer så vidt, og det kan afgjort ikke være rigtigt at kritisere regeringen for den slags forhold.

Det ærede medlem var meget foruroliget over udsigten til, at landbrugsejendomspriserne ville falde, og at risikoen herfor blev større og større. Ja men hvorfor være ked af det, når det bevisligt er sådan, at landejendommene i dag handles til priser, der ikke står i forhold til forrentningsmuligheden og den arbejds løn, der bliver tilovers for de unge mennesker, der går ind i dette erhverv. Det kan vi ikke være tjent med. Jeg tror ganske afgjort, at ungdommen ville se det som en fordel, om der kunne ske en udvikling af landejendomspriserne derhen, at der blev nogen mening i forrentningsmuligheden i forhold til den pris, man skal betale. Vi er allesammen interesseret i at kunne få en bestemt løn for vort arbejde, og her danner ungdommen ingen undtagelse.

Det ærede medlem hr. Niels Eriksen var meget interesseret i at fremmane strukturændringen, der giver bedre muligheder for eksistensen, men nævnte ikke spor om, hvilken struktur det drejer sig om; men det ærede medlem siger med vægt, at nu er tiden for udstykningen forbi. Det er altså venstres ærede ordfører, hr. Niels Eriksen, der nævner, at nu er udstykningen forbi. Jeg vil da gerne spørge, hvilken udstykning det er, man tænker på, og om det da er den almindelige indstilling her i landet, at vi skal lægge hænderne i skødet og lade andre lande, der ikke har så gode betingelser som vi, tage føringen. Det tror jeg ikke ligger i nogen dansk landmands natur.

Det ærede medlem hr. H. C. Toft er også meget urolig for det mindre landbrugs vilkår fremover. Jeg beundrer den frimodighed, hvormed det ærede medlem varetager det mindre landbrugs interesser, for vi kender jo da den stilling, det konservative folkeparti indtager og har indtaget bl. a. vedrørende lovgivningen om landbrugsejendomme, der dog giver det mindre landbrug adskillige muligheder for at klare nogle af problemerne med hensyn til en strukturændring og for en lettere overgang til nedlægning, når det kan ske i forbindelse med en fornuftig sammenlægning til en fornuftig ejendomsstørrelse.

Når man taler så meget om det voldsomme krav, der er fra landbrugets og særlig det mindre landbrugs side, når det drejer sig om nedlægning og sammenlægning, tror jeg, man overdriver. Denne foranstaltning hviler på frivillig basis. Jeg har ikke noget tal for de muligheder, der findes inden for hele vort lands område, men jeg har en opgørelse fra mit eget område nede i Tønder amt. Der viser det sig, at vi har fået 78 andragender om nedlæggelse og sammenlægning. Deraf har vi indstillet 12 til afslag, eller de er blevet trukket tilbage. 1 har vi indstillet til nedlæning uden afståelse af jorden, og 3 er indstillet til køb af en kommune til byudviklingsformål. 31 er indstillet til statens jordlovsudvalgs erhvervelse af jorden; det drejer sig om 297 ha. 31 er indstillet til afståelse af jorden direkte til 57 tillægsparceller. Af de af statens jordlovsudvalg købte 297 ha er ca. 16 ha afstået til fælles græsning til en husmandsforening, ca. 73 ha

[Teichert.]

er stillet til rådighed for igangværende jordfordeling og vil formentlig fremtidig blive anvendt som tillægsparcereller, medens resten, godt 200 ha, indgår i statens jordlovsudvalgs jordbeholdning og efter diverse magelæg vil blive afhændet som tillægsparcereller eller dele af nye brug.

Dette er ikke de ganske konkrete tal, hvad angår ønsker om nedlægning og sammenlægning, men det er det antal, man har kunnet overkomme at få ordnet i 1962.

Til det ærede medlem hr. Niels Ravn vil jeg kun gøre en ganske kort bemærkning. Vi kender jo hinanden meget godt fra arbejdet i statens jordlovsudvalg, og vi har dér det allerbedste samarbejde. Vi arbejder alle, også det ærede medlem hr. Niels Ravn, loyalt efter lovens bogstav og ånd. Hvorfor nu give udtryk for, at det ærede medlem arbejder stik imod sin overbevisning? Jeg ser da ingen grund hertil. Det er rigtigt, at vi kan have forskellige ønsker, men at præcisere dem så stærkt, som det ærede medlem gjorde, synes jeg næsten var lidt for meget. Det ærede medlem udtaler ganske rigtigt, at vi ikke er enige i, hvor stort et familiebrug skal være, men det skyldes måske, at jeg kender forholdene i praksis og ved, hvor skoen trykker; alene det må give en vis ballast til at kunne svare lidt på det mindre landbrugs vegne.

Til det ærede medlem hr. Morten Lange har jeg kun en enkelt bemærkning. Det er den, at vi ikke kan blive uenige i ønsket om, at der må være et godt grundlag for en familie, der kun ejer og driver én landbrugsejendom. Vi kan heller ikke blive uenige i spørgsmålet om den nødvendige uddannelse for at komme i betragtning ved erhvervelse af en landbrugsejendom.

Nu har vi altså disse lovforslag til behandling. Lad os så forsøge at få en fornuftig løsning ud af forhandlingerne.

Ove Hansen: Jeg skal ikke gøre mange bemærkninger. Jeg vil kun takke den højtærede indenrigsminister for de svar, jeg fik. Jeg er tilfreds med svarene, og jeg tror, at den højtærede indenrigsminister har ret i den betragtning, at man i stor udstrækning rundt omkring i kommunerne nu alligevel frit kan finde hinanden ved handler, at man ikke behøver eller vist

kun i få tilfælde behøver at anvende forkøbsretten. Det er min erfaring, at man i kommunerne landet over, snart uanset hvilket politisk parti man tilhører, er enig om, at kommunerne skal drive en aktiv jordpolitik, at de skal sikre de arealer, hvor en udvikling vil finde sted. Det er også min opfattelse, at man er klar over i kommunerne, at selv om vi har en byplan, en landsbygge lov og et bygningsreglement og kan bestemme, hvordan der skal bygges, er det af meget stor betydning for kommunerne at vide, hvem der skal bygge på arealerne. Derfor ser vi gerne, at man får adgang til, hvor man måske ikke kan erhverve ejendommen, i hvert fald at få det at vide, så man kan tage endelig stilling.

Jeg forstod på det ærede medlem hr. Niels Ravn, at det var, som om nu var ejerens sidste ret ved at forsvinde. De højtærede ministre har givet svar; det er ingenlunde tilfældet. Spørgsmålet er måske også, om det ikke snarere er en fordel, at der etableres en forkøbsret, der vel kan være generende, hvis der er en pris aftale med; men når bare det drejer sig om forkøbsret, tror jeg ikke, det vil genere den pågældende ejer. Det er heller ikke meningen med lovforslaget her. Jeg tror, at man rundt omkring i kommunerne meget gerne ser, at lovgivningsmagten giver dem denne ret, som jeg synes de bør have.

Peter Larsen: Bortset fra den højtærede justitsminister, som gik ind i en mere detaljeret redegørelse vedrørende et enkelt af de problemer, jeg har rejst, forekommer det mig, at både den højtærede statsminister og den højtærede landbrugsminister bevægede sig uden om en række af de problemer, der her var stillet op.

Den højtærede statsminister mindede os om, at det fremgik af fremsættelsestalen, at det kun var en del af forslagene, der var omfattet af forudsætningerne for medlemskab af de seks. Derfor synes jeg, det havde været rimeligt, om vi fra den højtærede statsminister havde fået en klaring over, hvad det er for forslag, man på dette område sigter til. Den højtærede statsminister nævnte, at de tre jordlovsforslag på enkelte punkter berøres af disse forudsætninger, men jeg ville gerne til belysning navnlig af de politiske virkninger af disse jordlove

[Peter Larsen.]

have skabt klarhed over, hvor mange af de nye ting, de nye skærpelser i jordlovgivningen, der nu er foreslået, der må ses i et andet lys, efter at baggrunden for markedsforhandlingerne er ændret. Jeg synes, det må være et rimeligt krav fra vor side at få dette klaret, netop fordi der er en række områder, hvor disse love — som også understreget i formiddags — vil fremkalde så uheldige virkninger for erhvervet, at vi må søge at få disse ting klaret.

Den højtærede landbrugsministers bemærkning om, at vi selv efter en eventuel gennemførelse af disse lovforslag har en mere frisindet erhvervslov, end andre lande har, er jeg ikke uenig i, men derfra og så til at være mildere, når det drejer sig om at give udlændinge muligheder, end man er i andre lande, er der dog et spring. Jeg og mit parti finder, at man godt kunne indføre begrænsninger for udlændinge. Vi har set, at f. eks. Tyskland har visse restriktive bestemmelser. De gælder ganske vist både for tyskere og for udlændinge, men dér har man altså visse bestemmelser, som bevirker, at man ikke uden videre kan få adgang til at købe. Jeg synes også, at det for vort vedkommende må være det afgørende, at vi finder ud af, hvad der er rigtigt i Danmark, hvad der efter danske forhold er rigtigt at tage hensyn til, da Danmark er et landbrugsland, det eneste i Europa, hvis økonomi er direkte afhængig af den afkastning, landbruget giver, og så at se sagen ud fra den synsvinkel.

Den højtærede landbrugsminister kom endelig med en bemærkning, som stødte mig en lille smule, idet ministeren sagde, at opgaven må være at søge at dirigere jorden derhen, hvor der er brug for den. Jeg synes ikke om denne udtryksform, for vi er netop modstandere af, at man i højere grad herinde fra centraladministrationen får mulighed for at dirigere jorden. Jeg er nemlig ikke sikker på, at man herinde på samme måde som i det praktiske erhvervsliv er i stand til at finde frem til den mest rationelle jordfordeling. Jeg vil medgive ministeren, at jeg ikke dermed mener, at der skal gives fuldstændig fri, slet ikke. Der må være visse vide rammer, inden for hvilke man må

handle og disponere, men disse rammer må være så vide, at erhvervet har en rimelig chance for at føre en strukturændring igennem, og det finder vi ikke de foreliggende lovforslag giver udtryk for.

Endelig vil jeg gerne svare ministeren, der ikke helt forstod, hvad jeg sigtede på med hensyn til de vanskeligheder gartnerierne kunne komme i. Jeg vil for det første gerne nævne § 3 i erhvervsloven, den, der er overført fra institutionsloven. Vi er imod den skærpelse, der er deri, og vi ønsker, at man på dette specielle og måske også på andre områder får mulighed for, at aktieselskabsformen kan anvendes. Vi ved, at der er en række store gartnerier, som i tilfælde af ejerskifte, ved arv o. lign., står over for at skulle deles, hvis ikke man har lov til at drive dem som selskab. Det var den ene ting, jeg tænkte på. Den anden var, at der som følge af dette lovkompleks — og det er vel navnlig det, der kommer frem i morgen — vil være en række problemer, fordi gartnerierhvervet er placeret navnlig i områder ved de større købstæder, København, Århus og Odense, og fordi de i kraft af deres beliggenhed bliver stærkere berørt af vurderingsloven og loven om kapitalvindingskat. For det tredje ville jeg gerne udbyde en række andre tekniske problemer, idet man andre steder i jordlovgivningen må søge at indplacere gartneriet på en naturlig måde som værende en del af jordbruget.

Den højtærede landbrugsminister var sluttelig inde på, at det, selv om vi ikke umiddelbart står over for at komme med i fællesmarkedet, alligevel er nødvendigt med visse ændringer. Jeg erkender, at visse ændringer er nødvendige, men jeg ville gerne, om den højtærede landbrugsminister havde givet udtryk for, i hvilken retning disse ændringer i så fald skulle gå, om det skal være efter de retningslinjer, der er angivet i de foreliggende lovforslag, eller det skal være ud fra den betragtning, at strukturudviklingen kræver en lovændring, nemlig en mere smidig lovgivning på disse områder. Derfor vil jeg spørge den højtærede minister, om han vil udtale sig lidt mere klart på dette område, spørge, om det er meningen, at lovforslagene skal føres igennem med det indhold, de har, uanset at baggrunden er ændret.

[Peter Larsen.]

Ellers må jeg erkende og glæde mig over, at den højtærede minister ikke gik ind i en debat vedrørende de vanskeligheder, vi fra oppositionens side under denne debat har peget på af rent erhvervspolitisk karakter.

Må jeg dernæst gøre nogle bemærkninger til den højtærede justitsminister. Jeg erkender, at jeg her bevæger mig ind på områder, hvor det kan være svært at foretage de nøje vurderinger, der er tale om, og det håber jeg man forstår.

Jeg kan være enig med den højtærede minister i, at 1959-loven er noget væsentligt og noget centralt, men jeg kan ikke se — og det ligger måske i den bemærkning, den højtærede justitsminister gjorde om, at vi skulle være forsigtige med offentlige debatter om disse ting — at ministerens argumentation helt underbyggede påstanden om, at en skærpelse af 1959-loven ikke lader sig gennemføre. Jeg forstår godt, at det under forhandlinger med de andre lande i fællesmarkedet ikke skaber de bedste vilkår, hvis vi på forhånd bygger noget op, der virker stærkt diskriminerende. Jeg forstår godt det udgangspunkt, men jeg må samtidig have den opfattelse, at det må være vor opgave, forinden vi går til disse forhandlinger, i tiden, der går, indtil en sådan situation foreligger, at gennemføre den lovgivning, vi skønner er nødvendig. Jeg har fulgt disse forhandlinger — på lidt afstand, i hvert fald i forhold til de højtærede ministre — og jeg har erfaret, at andre lande i dette internationale spil i hvert fald søger at sikre sig på alle de områder, hvor der er mulighed for det. Det finder jeg at vi også bør gøre, og jeg imødeser gerne i udvalget, hvis stedet her ikke er velegnet, en nærmere uddybning af begrundelsen for, at den højtærede minister ikke mener at kunne gennemføre en skærpelse. Man ved jo, at de har det andre steder, man ved, at der har været en række forbehold, at der er en række overgangsbestemmelser, og jeg finder ikke, at vi fra dansk side skal skabe en forhandlingsposition, der på forhånd ude-

lukker muligheden for at sikre noget af det, der for os er centralt, nemlig i dette tilfælde den danske jord.

Må jeg endelig gøre den bemærkning til den højtærede justitsminister, der omtalte de direktiver, der er vedtaget af ministerrådet i oktober 1961, og hvori man opstiller en tidstabel for, hvordan man mener at skulle gennemføre ordningen vedrørende landbrugsejendommens etablering og omsætning, at jeg har nu forstået disse regler således, at man skal ophæve begrænsningerne i adgangen, når den pågældende har arbejdet i det pågældende værtsland 2 år i træk. Det skulle være gældende fra 31. december 1961. Dernæst står der i punkt 4 i den redegørelse, vi har modtaget, at fra udløbet af overgangsperioden, den 31. december 1969, skal alle andre — og det er ordret „andre“, jeg lægger nogen vægt på — bestemmelser af diskriminerende karakter ophæves. Altså med „andre“ forstår jeg: bortset fra de regler, der er givet på det område. Jeg ved ikke, om min udlægning er rigtig, men det er i hvert fald magtpåliggende for venstre at få disse ting klaret fuldt ud, fordi vi ligesom den høje regering er interesseret i at sikre den danske jord under hensyn til de vilkår og muligheder, fællesskabet giver os.

Jeg vil også give den højtærede justitsminister ret i, at 1959-loven ikke vil kunne holde efter udløbet af overgangstiden; derom er der ingen tvivl. Men når vi lægger så megen vægt på en udbygning af 1959-loven i overgangstiden, er det ud fra den betragtning, at det netop, hvis en sådan overgangstid forekommer, er dér, tilpasningen skal finde sted, dér, de økonomiske faktorer skal nærme sig hinanden, således at vi ikke efter den tid står med den store forskel i prisniveauet for jord og bygninger eller i afkastningsevne. Det er motiverne for venstres stilling til dette spørgsmål.

Det ærede medlem hr. Teichert var inde på, at jeg i mit indlæg omtalte alle de handler, der ikke blev til noget, men ikke omtalte grunden hertil, og så gav det

[Peter Larsen.]

ærede medlem udtryk for, at det var de høje priser. Jeg vil gerne spørge: er det da meningen, at man lovgivningsmæssigt skal fastsætte et kunstigt prisniveau for landbrugsejendomme her i Danmark? Det rimelige må da være, at man søger at føre en landbrugspolitik, der gør det muligt for landbrugene at give den afkastning, der får landbrugserhvervet til at følge det almindelige prisniveau, både hvad angår salg og omsætning, og hvad angår varepriser.

Op må jeg så med et smil tage det ærede medlems bemærkning om den advarsel, som han nu vil sende ud til de små brug. Jeg blev ikke helt klar over, om det var det ærede medlem hr. H. C. Toft eller mig, der sigtedes til — men jeg tager det gerne til mig. Hvad den advarsel angår, tror jeg nu, det ærede medlem skyder forgæves, idet han gav udtryk for, at de små brug skulle være bange for, at de kunne blive kvalt i favntaget. Jeg har ikke nogen speciel interesse hverken i den ene eller den anden brugsform. Hvis jeg skulle placere mig selv, måtte det blive i den nederste ende — mere jord har jeg ikke, så det vil forekomme naturligt.

Det, der for venstre er afgørende, er det rent principielle, at man lemper på de områder, hvor der er mulighed for at hjælpe, og det kan dreje sig både om salg af ejendomme, om at skaffe mere jord, om sammenlægning og nedlæggelse, og når jeg gik ind på arealfaktoren, var det, fordi jeg mener, det spiller en rolle, hvis der er mulighed for i en koloni af mindre brug at erhverve mere jord til en passende brugsstørrelse. Jeg tror også, man må erkende, at problemerne navnlig ligger omkring de mindre brug, hvilket fremgår af regnskabsresultaterne.

Sluttelig har jeg en enkelt bemærkning til det ærede medlem hr. Kirkegaard, som ikke kunne forstå vor argumentation mod bopælspligtens indførelse. Det ærede medlem sagde, at det var det tyndeste, han endnu havde hørt, og næsten i samme åndedrag siger det ærede medlem, at bopælspligten jo ikke er ualmindelig i Danmark, den gælder både amtmænd, biskopper og vistnok også dommere. Jeg synes, det er en noget ejendommelig sammenligning. For

det første drejer det sig om 30-40 mennesker; for det andet er det embedsmænd, der bor i embedsboliger, og for det tredje vil det ærede medlem vel ikke sammenligne disse højtstående embedsmænd med de 195.000 landmænd. Lad os føre tanken videre: vil han også sammenligne økonomisk? For så tror jeg, vi kan forlænge debatten betydeligt — hvad den højtærede formand næppe er interesseret i.

Jeg synes, det var så symbolsk, at det ærede medlem startede sit indlæg med at gå 200 år tilbage; tilbage til en tid, da man kørte med stude. Der er noget symbolsk i, at det ærede medlem tager sit udgangspunkt så langt tilbage. Der er noget symbolsk i dette — hvad vi jo gentagne gange har påvist — at det radikale venstre desværre heller ikke på det område har lært noget af udviklingen.

Niels Eriksen: Under hensyn til det sene tidspunkt skal jeg indskrænke mig til et par ganske korte bemærkninger.

Jeg vil gerne takke den højtærede landbrugsminister, fordi ministeren nu har givet tilsagn om, at han ikke vil bruge forkøbsretten til socialisering. Jeg er glad for at høre, at ministeren har den gode vilje, og jeg håber, den kan føres videre i landbrugsministeriet også efter ministerens afgang. Efter min opfattelse er det imidlertid en meget vidtgående forkøbsret. Jeg har nævnt de forbehold, som gælder, men alligevel er det en meget vidtgående forkøbsret, og det er det, vi har argumenteret imod.

Ministeren sagde, at det var venstre og de konservative, der havde ønsket stillingtagen i markedsudvalget, og derfor var forhandlingerne ikke ført videre i landbokommissionen. Det er for så vidt rigtigt, som vi, da det blev kørt op, stod over for en snarlig tilslutning til fællesmarkedet, og så var det da ganske naturligt, at det udvalg, som er nedsat af folketinget til at bedømme disse ting, også fik jordproblemet til bedømmelse.

Den højtærede statsminister siger, at vel havde disse forslag i høj grad sigtet på fællesmarkedet, men det gjaldt dog kun enkelte ting i dem; der var en hel del andre ting, som gerne skulle gennemføres under alle omstændigheder. Dermed er vi ved det, jeg

[Niels Eriksen.]

hele tiden har frygtet: at man under dække af nationale hensyn vil fremme en jordpolitik, som tiden er løbet fra. Det er det, vi må vende os imod, og jeg vil gerne bede den højtærede landbrugsminister om nu at sørge for, at forhandlingerne igen kommer i gang i landbokommissionen. Det må være rimeligt, når det drejer sig om jordpolitik, at den kommission, som ministeren selv har nedsat, kommer til at udtale sig.

Det ærede medlem hr. Teichert var meget forstyrret over, at jeg havde sagt, at nu er udstykningen forbi. Ja, det er den, ærede medlem — med de forbehold, som jeg tog i formiddags. Så sagde det ærede medlem, at vi skal ikke lade andre lande tage føringen. Hvad er det for en føring? Jeg tror ikke, der er andre lande, som vil tage føringen fra os på landbrugsområdet, og der er ingen fare for, at de vil gå videre med udstykningen. Når tallene hos os viser, at der er for få unge til de brug, vi har, så kan det da ikke være rimeligt at investere i nye bygninger, der ikke vil give øget produktion — de vil ikke give øget produktion — og derfor er det rimeligt, at vi i den økonomiske situation, vi nu befinder os i, ser tiden an. Vi har på fornemmelsen, at det ærede medlem hr. Teichert og andre fortsat har udstykning som hovedprogram, fordi de nu engang har fået det, slet ikke fordi tiden opfordrer til en fortsættelse.

Jacob Sørensen: Jeg vil gerne sige til den højtærede indenrigsminister, at jeg har i hvert fald ikke givet udtryk for, at de nugældende regler for byudviklingsområdernes forsyning med nødvendig jord virkede fuldt ud tilfredsstillende. Kendsgerningerne viser jo desværre noget andet. Jeg tænker her på de eksplosionsagtige prisstigninger, der har været på grunde omkring visse byer. Nej, det, jeg har sagt, er, at efter min vurdering vil det her foreliggende lovforslags virkninger være så ringe, at det ikke står i forhold til den ulempe, man påfører grundjerne; for selv om man giver kommunerne denne forkøbsret, er kommunerne alligevel nødt til i hvert tilfælde at købe jord til den gældende handelspris; ja, man har endda ikke sikkerhed for, at de ikke i visse tilfælde kommer til at betale mere end handelsprisen. I de kommuner, hvor man er å jour

med tingene og er på højde med situationen og har rimelige jordpriser, dér har man for øvrigt slet ikke brug for forkøbsretten alene af den grund, at dér kommer sælgerne ofte til kommunalbestyrelsen og spørger: hvornår er I parate til at købe min ejendom?

Vort synspunkt med hensyn til vanskelighederne med at fremskaffe den nødvendige jord til en rimelig pris er i øvrigt det, at vi mener, der i perioden efter 1958 er sket en så voldsom udvikling, en så voldsom ekspansion omkring visse byer, at det har været umuligt for kommunalbestyrelserne at følge med med hensyn til at holde zonegrænserne adskilt og at gøre den tilstrækkelige jord byggemoden. Forholdet er jo det, at hvis man har for lidt byggemoden jord i inderzone og der bliver for stor efterspørgsel efter denne og dermed tårnhøje priser, så smitter det af ud ad, såvel i mellemzonen som i yderzonen, alene fordi man har forventning om, at når disse arealer engang bliver inderzone, kan de også opnå en formidabel høj pris. Vi har i øvrigt sammen med de konservative, i december måned tror jeg det var, fremsat lovforslag til forbedring af dette forhold.

Med hensyn til undtagelsesbestemmelserne i § 4, så kom jeg ikke i mit korte indlæg i formiddags ind på dem, fordi jeg mente, at når vi i øvrigt ikke kan anerkende lovforslagets hovedprincipper, var det ikke så betimeligt at gå i enkeltheder om de enkelte paragraffer. Men når den højtærede minister ligefrem efterlyser det, skal jeg gerne sige, hvad det var, jeg havde i tankerne. Det var naturligvis bestemmelsen om den 6.000 m²'s grænse. Forholdet er jo det, at hvis man hæver dette tal væsentligt, begrænser man ulempen, for så bliver færre handler berørt af lovforslaget. Begrundelsen for at give kommunerne forkøbsret til små stumper af jord er vanskelig at se. Det kan ikke være kommunernes opgave at købe alle stumper op; der må være mulighed også for det private initiativ i denne forbindelse.

I § 4, punkt 2, står der, at forkøbsretten ikke kommer til anvendelse, når erhververen er staten eller en kommune. Jeg kan ikke se, at der er nogen som helst rimelighed i, at der skal stå „kommune“ i denne paragraf. Det kunne for så vidt være en fordel ved forslaget, hvis vi herigennem kunne hindre, at en kommune etablerer sig i en anden

[Jacob Sørensen.]

kommunes livsvigtige område; men det vil vi netop ikke hindre, hvis vi opretholder denne bestemmelse.

Til punkterne 3 og 4 har jeg naturligvis ingen bemærkninger, som også den højtærede minister var på det rene med. Med hensyn til punkterne 5 og 6 må jeg sætte spørgsmålstegn ved, om det er hensigtsmæssigt at beholde disse bestemmelser i de pågældende områder; i hvert fald når det drejer sig om inder- eller mellemzone, burde de nok træde i baggrunden.

Så er der spørgsmålet om finansieringen. Jeg er stadig af den opfattelse, at den finansiering og den risiko, der kan være ved disse handler, bør betales og bør tages fuldt ud af de borgere, det angår, d. v. s. de borgere, som bor i de pågældende kommuner, og de borgere, som i fremtiden kommer til at bo der.

Den højtærede minister siger, at § 11, stk. 2, i høj grad begrænser omfanget af den støtte, der er tale om. Det er naturligvis rigtigt, § 11, stk. 2, kan bruges til at begrænse den i betydelig grad, men der er jo ingen sikkerhed for, at den vil blive det. Der står i stk. 2:

„Tilsagn om tilskud efter nærværende kapitel kan kun meddeles kommuner, som ifølge en godkendt byudviklingsplan forudsættes inden for planens gyldighedsperiode at skulle modtage en væsentlig befolkningstilvækst.“

Man må næsten gå ud fra som givet, at det skal en kommune altid kunne gøre og altid være parat til, og det er altid forudset, at den skal kunne gøre det, når man går så vidt som til at lægge en byudviklingsplan.

Hvad angår tilsagnet om bestemt angivne arealer, er der ganske givet ingen vanskelighed, og at det skal være jord egnet til byggemodning er også en selvfølge.

Som sagt, hvis ministeren vil bruge paragraffen til at begrænse, kan han gøre det; men det giver ingen sikkerhed for, at det vil blive gjort.

H. C. Toft: Må jeg til de to indlæg fra den højtærede landbrugsminister og den højtærede justitsminister sige, at jeg skal gøre min svartale meget kort. Til den

højtærede justitsminister skal jeg sige, at den udtalelse, som det ærede medlem hr. Peter Larsen kom med på venstres vegne vedrørende 1959-loven, også dækker den opfattelse, som er herskende i det konservative folkeparti. Når den højtærede justitsminister siger, at det kunne måske antydes og anfægtes, at 1959-loven virkede diskriminerende, så vil jeg gerne have lov til over for ministeren at sige, at jeg kan ikke se, at denne lovgivning kan blive mere diskriminerende, fordi man indfører en bestemmelse som den, der både fra venstres og fra vor side er antydet i dag. Jeg tænker på bestemmelsen om, at man skal have boet i kommunen 2 år i træk for at kunne erhverve fast ejendom; jeg tilføjede, at ved ordet fast ejendom forstår jeg også arealer, der erhvervsmæssigt anvendes til udstykning til sommerhusbebyggelse. Derfor mener jeg, at en sådan skærpelse af loven vil hindre det, som justitsministeren tvivler om at lovforslaget kan hindre.

Den højtærede landbrugsminister gav jo ikke meget svar vedrørende bopælspligten, men det er måske meningen, at den højtærede landbrugsminister ikke bryder sig om videre diskussion. Dog bemærkede jeg mig, at ministeren fremkom med en udtalelse om, at man kunne dirigere jorden hen dér, hvor man ønskede det, således som det ærede medlem hr. Peter Larsen omtalte at indenrigsministeren havde udtalt.

Jeg bemærkede mig, at den højtærede landbrugsminister sagde, at lovene er hensigtsmæssige, også hvis vi ikke bliver medlem af fællesmarkedet. Det får mig til at få den opfattelse, som jeg ikke var helt sikker på i formiddags, at det er den højtærede landbrugsministers hensigt også at ville gennemføre lovgivningen vedrørende f. eks. bopælspligt og forkøbsret, som forslagene sigter på, uanset om vi bliver medlem af fællesmarkedet eller ikke. Det er vi imod, men det er der jo ikke noget at gøre ved.

Så vil jeg gerne til den højtærede statsminister have lov til at sige, at det er rigtigt, som den højtærede statsminister indledte sin redegørelse i folketinget med, at forudsætningen for en del af de lovforslag, som blev fremsat, var, at vi stod over for at skulle være medlem af det europæiske fællesskab. Vi havde dengang en fornem-

[H. C. Toff.]

melse af — det var altså rigtigt — at det ikke var den væsentligste grund for den høje regering til at fremsætte disse lovforslag, at vi stod over for at skulle være medlem af det europæiske fællesmarked. Den høje regering må meget undskylde, at vi var lidt i tvivl, for når den højtærede statsminister indledte, som jeg lige har nævnt, og som statsministeren selv har citeret, så erindrers jeg også, hvordan den højtærede statsminister sluttede sin tale. Den højtærede statsminister erklærede, at herigenem sikrede man det nationale tilhørsforhold, og det var, ligesom man næsten fornemmede, at den højtærede statsminister var ved at påbegynde afsyngelsen af et af versene af vor nationalsang. Den højtærede statsminister forsøgte altså med andre ord dengang at inklæde alle disse forslag et nationalt klædebon, som over for den brede befolkning skulle være begrundelsen for, at disse forslag blev fremsat. Men det er af den højtærede statsministers udtalelse i dag og med den højtærede landbrugsministers udtalelse om, at lovene kan være hensigtsmæssige, også hvis vi ikke bliver medlem af det europæiske fællesmarked, fremgået, at det ikke var det nationale, der var hovedmotivet for lovforslagenes fremsættelse, men at der var andre motiver.

Jeg vil derfor gerne slutte med at sige, at det konservative folkeparti er af den opfattelse, at en lang række af de lovforslag, der her er fremsat i en buket fra regeringen, vil virke hæmmende for en naturlig udvikling, vil virke stærkt begrænsende for den fri etableringsret også for danske statsborgere ved køb af landbrugsejendomme, og ved salg af grunde. Vi vil derfor vende os mod denne lovgivning.

Jeg vil gerne tilføje over for den højtærede statsminister, der gav udtryk for, at regeringen med sine forslag ville værne kulturværdier, at det er også vor opfattelse, at vore kulturværdier skal bevares, men dermed være ikke sagt, at vi kan enes om det forslag, som den højtærede kulturminister har fremsat vedrørende ændringer i naturfredningsloven.

Vi vil under udvalgsarbejdet virke for at ændre disse forslag, virke for, at de ikke gennemføres, således som jeg har givet udtryk for, og samtidig vil vi i udvalget virke for,

at skærpe 1959-loven, således som jeg i dag har givet udtryk for det.

Niels Ravn: Jeg skal på nuværende tidspunkt afstå fra at gå ind i en diskussion med det ærede medlem hr. Teichert. Det var nærmest praktiske ting, der var os imellem, og det kan vi jo diskutere andetsteds.

Jeg tager alligevel udgangspunkt i, at det ærede medlem benyttede udtrykket, at der ikke havde været bid i oppositionens indlæg her i dag. Nu ved jeg ikke, om vi skal til at give hinanden karakterer, men skulle jeg sige et eller andet sammenfattende om de højtærede ministres optræden her i dag, ja, så minder den mig snarere om et beroligelsesfelttog end om, hvad skal jeg sige, en egentlig kampberedthed.

Man kan jo også tage bestik af andet end det, der direkte bliver sagt fra den høje regerings side, og når vi har haft vore tanker om, at de forslag, der er fremsat, tenderer mod socialisering af al Danmarks jord, har jeg fået denne mistanke bekræftet, idet det ærede medlem hr. Morten Lange jo udtrykte sin uskrømtede glæde for disse lovforslags indhold. Det kan kun bestyrke os i vor mistanke om, at det er socialiseringsforanstaltninger, man tænker på. Ingen bebrejdelse i den anledning til den socialdemokratiske del af regeringen, det er de de nærmeste til at arbejde for, selv om man måske i de senere år ligesom ikke har skiltet så stærkt med det. Men nu skal vi måske til at have en ændring på disse ting, og så har vi rene linjer, det har vi intet imod. Det undrer mig mere, at den radikale part af regeringen kan deltage i denne form for lovgivning, men det må den jo om.

Så har jeg nogle enkelte bemærkninger til den højtærede indenrigsminister, der indledte med at sige, at vi var enige om visse ting. Ja, det er rigtigt, højtærede minister, vi er enige om, at det er en opgave at fremskaffe jord til bebyggelsesformål, både til boliger og til erhvervsvirksomheder. Det er vi helt enige om. Så er det bare fremgangsmåden med hensyn til at få jorden frem. På dette område har den højtærede minister i og for sig beroliget mig meget i retning af, at vore synspunkter er rigtige, idet den højtærede indenrigsminister sagde, at kommunerne ikke har haft mangel på muligheder

[Niels Ravn.]

for at erhverve jord, men de har bare ikke gjort det. Nu skal jeg ikke gå ind i diskussion om, hvorfor kommunerne ikke har gjort det, de har haft deres grunde, men de har altså haft mulighederne, men har ikke ønsket at benytte dem. Nu spørger jeg den højtærede minister: når man under den nuværende lovgivning ikke har udnyttet de muligheder, der lå i det frie marked, er der så noget som helst, der tyder på, at man vil udnytte mulighederne, fordi man får en forkøbsret? Jeg kan ikke se det.

Jeg vil nøjes med at konstatere, at den højtærede indenrigsminister her i tinget har givet udtryk for, at mulighederne for at erhverve den fornødne jord for kommunernes vedkommende har været til stede.

Den højtærede minister forsøgte at forklare, at disse regler, disse lovbestemmelser ikke indeholder de farer, de risici for de nuværende ejendomsbesiddere, som jeg havde givet udtryk for; og hvis der skulle være tale om noget sådant i loven, ville man i hvert tilfælde ikke administrere i den retning. Den højtærede minister brugte udtrykket, at jeg skulle ikke være nervøs.

Jo, højtærede minister, selv om ministerforsikringer naturligvis må tillægges al den værdi, som man nu engang ønsker over for ministre, er jeg alligevel mere sikker på, at det, der står i loven, bliver stående. Det, der står i lovparagrafferne, må man rette sig efter, uanset hvad man er indstillet på vedrørende de foreliggende problemer, og der er ingen af de højtærede ministre, der heroppefra har pillet ved det eksempel, jeg nævnte i formiddags, nemlig den situation, en sælger kan komme i, hvor han i kraft af bestemmelserne i § 8 må afstå sin ejendom til en helt anden pris, end han havde tænkt sig, da han indgik på salgsvilkårene; og hvis ikke man har tænkt sig, at sådan noget skulle blive aktuelt, hvorfor så bestemmelserne i loven? Hvorfor talen om, at løssøre og andre formuegoder kan indgå i handelen, hvis ikke man havde tænkt sig den mulighed, at man ville gøre forkøbsretten gældende også til de ejendomsformer, som jeg nævnte, hoteller o. s. v.? Ministeren var inde på, at man ikke ville benytte sig af forkøbsretten over for disse; men man må dog have forudset, at disse muligheder kunne blive aktuelle, hvorfor

ellers have det stående i loven? Og når man har lovbestemmelser, der gør det muligt, at landets borgere kan blive forpligtet til at afstå deres ejendom til en pris, som de ikke har ønsket, på vilkår, som de ikke har villet acceptere, mener jeg, at så er ejendomsretten i fare, og jeg blev heller ikke beroliget af den højtærede justitsminister i så henseende. Efter min opfattelse er der med disse regler indledt et attentat på selve ejendomsretsbegrebet, men vi får jo en udvalgsbehandling, hvor vi kan drøfte det videre og nærmere uddybe dette emne.

Til slut nogle bemærkninger til den højtærede landbrugsminister, der citerede sig selv fra fremsættelsestalen, hvor den højtærede minister skulle have sagt, at disse love havde et liberalt sigte. Ja, jeg medgav i formiddags den højtærede minister, at han i bemærkningerne til lovforslaget havde fremsat nogle liberalt prægede betragtninger: Jeg skal da gerne medgive, at der også i fremsættelsestalen findes noget sådant, men lovparagrafferne i relation til forkøbsretsmulighederne både for kommunens og for statens vedkommende er efter min og det konservative folkepartis opfattelse totalt støvsuget for liberalisme, og det er dog trods alt det, der er det afgørende. Jeg konstaterer igen, at den højtærede landbrugsministers liberalisme nu er reduceret til fremsættelsestalen og bemærkningerne, men i lovparagrafferne findes den efter min opfattelse ikke.

Vi forstår som sagt, at vi skal have en udvalgsbehandling, og jeg forstår også på den højtærede indenrigsminister, at ministeren måske på de afgørende områder, jeg her har berørt, var ved at få den opfattelse, at der kunne være visse ting, man burde se på og burde ændre, og så er spørgsmålet: hvor langt kan vi komme? Det kan vi ikke vide endnu, og derfor må vi lade det stå hen, hvilken stilling vi til sin tid vil tage. Som det ligger nu, er vor stilling klar: dér kan den kun blive afvisning.

Statsministeren (J. O. Krag): Jeg er enig i, at mange af de her drøftede problemer må finde deres afgørelse, i hvert tilfælde en nærmere afklaring, i udvalget, og jeg skal ikke komme nærmere ind på disse problemer nu.

[Statsministeren.]

Det ærede medlem hr. Niels Ravn gentog imidlertid sin påstand om, at hensigten med disse lovforslag, eller med en del af dem, var en socialisering af Danmarks jord til trods for, at såvel landbrugsministeren som indenrigsministeren klart havde tilbagevist denne påstand. Jeg vil gerne understrege, at disse foranstaltninger ikke kan føre til noget sådant; det måtte jo forudsætte, at væsentlige dele af den jord, der gennem forkøbsretten falder i statens eje, skulle forblive i statens eje, og det er jo udtrykkeligt sagt og gentaget — sagt allerede ved fremsættelsen og gentaget her i dag — at dette ikke er tilfældet.

Landbrugsministeren (Skytte): Jeg vil gerne rette et par korte bemærkninger til det ærede medlem hr. Peter Larsen.

Jeg må først takke det ærede medlem for hans omsorg for de radikale. Den er næsten lige så stor som den, han udviser over for husmændene, men jeg tror faktisk, at begge parter klarer sig særdeles godt med — eller uden — denne omsorg.

Må jeg derudover sige, at jeg synes, at det ærede medlem var så underligt selvmodsigende i sin sidste replik. Det ærede medlem nævnte de tyske tilstande. Jeg tror ærlig talt ikke, det var udtryk for, at det ærede medlem ønsker de samme tilstande i Danmark. De er i hvert tilfælde mindre liberale. I Tyskland kan efter loven kun landmænd få lov til at købe jord, og det var ikke det, tror jeg, det ærede medlem ønskede. Det er ellers noget af det, vi kan forhandle om, selv om jeg for min del ikke ønsker at gå så vidt.

Man har grebet min udtalelse om, at jeg ønsker at dirigere jorden derhen, hvor der er brug for den, og det ønsker det ærede medlem ikke. Det forstår jeg ærlig talt ikke. Det, jeg spurgte om i forbindelse med spørgsmålet om nedlægning af mindre landbrug, var jo, hvor grænsen skulle være, for at man kunne tillade nedlægning. Jeg vil gerne gentage, at dér er det for mig afgørende — hvis vi forhøjer denne grænse — at vi søger at sikre, at den jord, der gives fri, fortrinsvis sammenlægges med de ejendomme, der er for små i dag, og ikke kommer ud i det, vi kan kalde fri handel,

til sammenlægning med de store brug, som faktisk ingen brug har for jorden.

Man har spurgt mig, hvilke ændringer jeg ønskede, hvad det var, jeg ville opnå med disse love. Jeg skal gerne sige her, at jeg anser det for at være af meget stor betydning, at vi har en forkøbsret bl. a. til de rekreative områder, men også til fremskaffelse af tillægsjord til de for små brug, og derfor tror jeg, man må indstille sig på, at der er en sammenhæng i de forslag, jeg har fremsat. Ingen af dem kan vel gennemføres enkeltvis. Man kan ikke forvente gennemført videregående samdriftbestemmelser, hvis man ikke samtidig sikrer, at en mand, der vil købe en ejendom for at drive den sammen med en anden ejendom, forinden skal tilbyde den til staten, der så kan gøre sin forkøbsret gældende, hvis der er brug for denne jord til tildeling til for små brug.

Til det ærede medlem hr. H. C. Toft skal jeg ikke gøre mange bemærkninger. Han sagde heller ikke mange til mig. Jeg har tidligere begrundet bopælspligten, først og fremmest med Danmarks eventuelle tilslutning til det større fællesskab. Det er også dér, den har sin mest udprægede værdi, og kommer vi ikke med dér, ja vel, så kan vi i hvert fald undvære den i denne forbindelse. Det er jeg parat til at forhandle om, men jeg kan ikke forstå, hvis man nu allerede afskriver muligheden for at komme med i et større fællesskab, som jeg for min del i hvert fald ikke vil være med til at afskrive.

For dog at være enig med det ærede medlem hr. H. C. Toft i nogle ting vil jeg sige til ham, at når han mener, at fordi de er modstandere af det, sker det nok alligevel, det er der ikke noget at gøre ved, at deri er jeg fuldkommen enig med ham.

Derudover skal jeg kun sige til det ærede medlem hr. Niels Eriksen, at jeg er indstillet på, at der kommer gang i landbokommissionens arbejde, og det interesserer mig meget lidt at føre debatten videre om, hvem der er skyld i, at spørgsmålet skulle behandles det ene eller det andet sted. Jeg havde helst set, at det blev behandlet i landbokommissionen, og landbokommissionens arbejde vil da også blive genoptaget i den nærmeste fremtid.

Indenrigsministeren (Lars P. Jensen):

Det ærede medlem hr. Jacob Sørensen sagde i sin argumentation, at der var nogle steder, hvor forkøbsretten overhovedet ikke ville blive brugt; der er visse kommuner, der slet ikke har brug for jord, og der er nogle kommuner, der i kraft heraf slet ikke har brug for denne forkøbsret, men alligevel er den der, således at ethvert salg skal anmeldes, og kommunen skal udtale sig om, hvorvidt den vil gøre sin forkøbsret gældende. Ærede medlem, jeg tror, at det praktiske liv vil ordne det smidigere. Hvis en kommune virkelig ikke har brug for jord og der kommer ejendomme til salg i vedkommende kommune, vil man i kommunen næsten ved en generel beslutning i kommunalbestyrelsen eller sognerådet kunne give udtryk for, at man ikke ønsker at gøre sin forkøbsret gældende, så at ikke hvert eneste salg skal anmeldes og skal vente, til der har været to sognerådsmøder. Jeg tror, det vil ordne sig i det praktiske liv.

Det ærede medlem sagde endvidere, at det, der var afgørende for kommunernes jordpolitik, var jo, at man ikke havde kunnet følge med i byggemodningen, og dér tænker det ærede medlem — og jeg tror også, han sagde det — på kommuner, der ikke kunne følge med i kloakeringen, og henviste til det lovforslag, det ærede medlems parti og det konservative folkeparti har fremsat, og som nok skal blive drøftet i morgen, om en udvidelse af zonegrænserne. Tror det ærede medlem virkelig på, at kommunerne bedre kunne have fulgt med, hvis de zoner, der skal byggemodnes, var blevet udvidet, så der havde været længere strækninger at skulle kloakere eller lave vandledninger i? Jeg tror, det modsatte havde været tilfældet.

Endvidere var det ærede medlem inde på en omtale af, hvad han mente om ændringerne i kriterierne for, at man ikke kunne gøre forkøbsretten gældende. Må jeg med det samme sige, at hvis det ærede medlems tanker går i retning af at sætte de 6.000 m² op, så er der ikke megen forhandlingsmulighed. Jeg troede, de gik den anden vej.

Det ærede medlem omtalte også § 4, punkt 2, hvor han sagde, at det var urimeligt, at forkøbsretten ikke kunne gøres gældende, når erhververen var staten eller

en kommune. Det kan ikke være rigtigt, ærede medlem. Hvis der ligger en kommune, der er fuldt udbygget, og der rundt omkring ligger en kommune, der ikke vil opkøbe jord, ikke agter at gå ind i sådanne opkøb og ikke vil gøre sin forkøbsret gældende, skulle denne kommune så kunne hindre den anden kommune, der vil købe denne jord, i at benytte forkøbsretten?

Endelig siger det ærede medlem — og det er et afgørende og centralt spørgsmål — at kommunen selv må kunne tage risikoen for sine jordkøb og sin byggemodning. Ja, ærede medlem, hvis bare kommunerne ville tage risikoen, men jeg er netop bange for, at de kommuner, hvor der er en risiko, netop ikke har villet gå ind i det, fordi denne risiko var der. Og det skal vi såmænd ikke bebrejde kommunerne. 61 pct. af landets kommuner har under 1.500 indbyggere, og 35 pct. har under 1.000 indbyggere. Der er kommuner, der er så små, at selv om de gerne ville, kunne de ikke løfte denne opgave. Jeg kan nævne, at f. eks. i Herstederne ville det betyde, hvis man skal gøre det arealkøb færdigt, man er inde i, med en købesum på 10 mill. kr., og ligge med grundene i nogle år, et årligt rentetab på 1 mill. kr. Det er 1/3 af kommunens indtægter. Ærede medlem, denne kommune kunne, selv om den ville løbe denne risiko, ikke magte det. Derfor mener jeg, det er rigtigt, at man i denne situation sætter ind med en hjælp til de kommuner, der i sig selv er små, men som skal undergå en meget stor udvikling, som de ikke kan magte.

Formanden: For en ordens skyld gør jeg opmærksom på, at det efter forretningsordenen ikke er tilladt at tiltale de enkelte medlemmer direkte.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Må jeg som en beskeden del af beroligelsesfeltet sige til det ærede medlem hr. Peter Larsen, at de oplysninger, det er lykkedes os at fremskaffe om retstilstanden i de lande, der er medlemmer af fællesskabet, naturligvis vil blive stillet til rådighed for det kommende udvalg. Jeg vil dog gerne med det samme sige, at ingen af fællesskabets lande diskriminerer på nationalt grundlag. Den tyske lovgivning har vi ret udførlige oplys-

[Justitsministeren.]

ninger om. Også disse vil naturligvis som et led af det andet blive stillet til rådighed, men jeg vil gerne føje til, at så vidt jeg er orienteret, overvejer man i Vesttyskland en lempelse af de meget restriktive regler, man har i enkeltlandene.

Jeg forstod ikke rigtigt det ærede medlems bemærkning til mig vedrørende punkt 4 i tidstabellen for den almindelige plan for landbrugets liberalisering, for der står jo udtrykkeligt, at fra udløbet af overgangsperioden, altså fra den 31. december 1969, skal alle andre bestående begrænsninger af diskriminerende karakter med hensyn til etablering i landbruget ophæves. Men jeg forstod, at det ærede medlem i og for sig var enig med mig i denne fortolkning, idet det ærede medlem sagde, at vi tror heller ikke, at 1959-loven beskytter efter overgangsperiodens udløb. Det er faktisk det samme resultat, jeg er nået til, men jeg gentager, hvad jeg tidligere har sagt, nemlig at vi er i den vanskelighed på dette område, at definitiv klar og rigtig besked kan vi aldrig få, før spørgsmålet i en given situation har været forelagt for fællesskabets domstol.

Endelig vil jeg til det ærede medlem hr. H. C. Toft sige, at jeg kan ikke forstå, at det ærede medlem ikke vil se, at en skærpelse af loven ved bopælskrav i 2 år for at erhverve fast ejendom her i landet må virke mere diskriminerende end den gældende lov, der kun kræver bopæl eller tidligere bopæl i i alt 5 år. Der er for mig ingen tvivl om, at de lande, over for hvilke vi er traktatmæssigt forpligtet i denne henseende, vil være ganske klar over, at der her vil ske en væsentlig skærpelse af diskriminerende karakter, al den stund praktisk taget alle danske opfylder denne betingelse, mens kun de færreste udlændinge vil gøre det.

(Kort bemærkning).

Peter Larsen: Jeg vil gerne sige til den højtærede justitsminister, at grunden til,

at jeg omtalte punkt 4 i den redegørelse, vi har modtaget vedrørende ministerrådets erklæringer, er, at den højtærede minister sagde, at efter udløbet af 1969 skulle alle begrænsninger ophæves, og der står i udtalelsen „alle andre“, og dermed mener jeg, alle andre end dem, der er nævnt. Det er muligt, at der foreligger en misforståelse mellem den højtærede justitsminister og mig vedrørende udlændinge, men jeg opfattede det altså således, at man mente, at alle begrænsninger skulle ophæves.

Den højtærede landbrugsminister efterkom nu et ønske om at tydeliggøre, hvilke lovbestemmelser den højtærede minister mente var nødvendige uanset vort eventuelle medlemskab af de seks, og her kom den højtærede minister ind på, at han mente, at forkøbsretten var nødvendig til sikring af rekreative områder og til sikring af jord til små brug. Det forbavser os noget. Vi har jo i den gældende jordlovgivning mulighed for forkøbsret til ejendomme over en vis størrelse. Vi ved, at den er brugt meget, meget lidt, og vi forstår ikke, når man ikke har brugt den nuværende lovgivning i den udstrækning, det er muligt, at man nu føler trang til at komme med et lovforslag, der indebærer mulighed for, at al Danmarks landbrugsjord nu kan komme ind under forkøbsretten. Vi finder ikke, at dette er rimeligt.

(Kort bemærkning).

Niels Ravn: En kort bemærkning til den højtærede statsminister, der heroppefra for lidt siden henvendt til mig sagde, at det ikke var regeringens hensigt med disse love som udgangspunkt at gennemføre en socialisering af landets jord. Nu kan jeg naturligvis ikke kende regeringens hensigter; jeg skal endda indrømme, at det i den senere tid har været vanskeligt måske at finde ud af regeringens hensigter; men lad det ligge. Men når vi bedømmer disse lovforslag, må vi bedømme dem ud fra deres indhold, og det er vor bestemte bedømmelse, at man

[Niels Ravn.]

med disse love gradvis, efterhånden som jorden kommer i handelen, vil være i stand til at inddrage den i offentligt eje. Det er for os en kendsgerning. Vi mener, at man med disse love gradvis kan socialisere landets jord. Hvilke hensigter regeringen så måtte have, ja, det kan jo kun en kommende udvikling vise os.

Statsministeren (J. O. Krag): Disse hensigter ville have stået lidt klarere for det ærede medlem hr. Niels Ravn, hvis han havde erindret min redegørelse, hvormed lovforslagene blev fremsat. Deri siger jeg, idet jeg atter tillader mig at citere min tale sp. 2216:

„Den landbrugsjord, der af staten erhverves i henhold til disse bestemmelser, kan enten videresælges eller udlejes eller bortforpagtes eller anvendes til offentlige formål i snævrere forstand. Det tilkommer landbrugsministeren at fastsætte de nærmere retningslinjer herfor, og det vil blive jordlovsudvalgets sag at administrere efter disse retningslinjer.“

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Teichert: Jeg foreslår, at de 4 lovforslag, vi nu har behandlet, henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Udvalget angående forslag til lov om ændringer i kriminallov for Grønland har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Udvalget angående forslag til lov om ændring i lov for Grønland om ægteskabs indgåelse og opløsning har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Jeg vil gerne herved meddele, at jeg ønsker at udtræde af udvalget angående

forslag til lov om ministres ansvarlighed. Til at indtræde i det nævnte udvalg i mit sted har vedkommende gruppe udpeget *Lysholt Hansen*, som herefter er valgt.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 7. marts, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Første behandling af:*

Forslag til lov om regulering af bymæssige bebyggelser.

2) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i lov om byplaner.

3) *Første behandling af:*

Forslag til lov om regionplanlægning.

4) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i lov om naturfredning.

5) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov om naturfredning [af Vivike m. fl.].

Mødet hævet kl. 17³⁷.

72. møde.

Torsdag den 7. marts kl. 13.

Den første sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om regulering af bymæssige bebyggelser.

(Lovforslaget (nr. 80) findes i tillæg A. sp. 593, fremsættelsen i tidenden sp. 2237).

Formanden: Sammen med denne sag foretages de under punkterne 2 og 3 på dagsordenen opførte sager, nemlig: